

ZENESESI Sa Vinabakala

Sa ginuana sa zinama “Zeneseesi” si na pinodalaena. Sa buka hie si tozini gita sa kinurikurina sa manauru meke sa pepeso, toroso va podaki Tamasa sari na tinoni, meke sa pinodalaena sa kinaleana meke sa tinasigiti pa kasia popoa. Tozini gita tugo sa sa sirana gua sapu tavete la nia Tamasa koari na tie. Koanana tugo pa korapana sa buka hie sari na vina tatara te Tamasa koe Ebarahami pude va mae ia sa minana koari na tie pa kasia popoa. Zeneseesi si boka ta paqaha pa karua pukuna: (1) Sa kinurikurina sa kasia popoa meke sa guguana sa vinari tetei gore mae tadi na tinoni. Koadia sari vivineidi rina tiatamada gugua hire: e Adama meke Ivi, Keni meke Ebolo, Noa meke sa naqe, meke sa vetu ululuna pa Babele. (Hinia 1-11) (2) Sa vivineidi rina tiatamadia rina tinoni pa Izireli. Kekenu si e Ebarahami sapu ta gilana sa nana rinaerane meke sa nana vina tabe koe Tamasa. Meke sa hinodalana sa vivineina sa tuna koreo Aisake meke sa tuna sa tuna sapu e Zekopi, sapu ta pozae Izireli. Beto sapu gua asa si koa sari vivineidi rina tuna Zekopi, sari ka manege rua koreo; arini sapu pododi sari ka manege rua butubutu pa Izireli. Keke vivinei gelena si sa vivineina e Zosepa meke sa kinokoa tadi na tuna Zekopi pa popoa Izipi.

Sa natina sa buka hie si na guguadi ri na tinavete te Tamasa. Podalae koari na vina podakadi ri doduru tiniona, meke kamo tu koari na tataru pa vina tatara koari na tie pa kasia popoa. Asa tu si pitui na va kilasi sari na tie sea. Turana lani meke tokani Sa si arini meke va tonoti sa pa dia tinoa. Korapa kopuni Sa sari doduru sinage na sage meke va gorevura ni Sa sari Nana hiniva

meke sari na vinariva egoi koari na tinoni.

Sari na Pinaqapaqahana sa Buka

Sa kinurina sa ma η auru meke sa pepeso meke sari na tie. Hinia 1:1 kamo hinia 2:25

Sa pinodalaena sa sinea meke sa tinasigiti. Hinia 3:1-24

Sa vivineina Adama meke kamo koasa pinodo te Noa.

Hinia 4:1 kamo hinia 5:32

Sa vivineina sa kinaleana pa kasia popoa meke tinoa te

Noa meke sa naqe. Hinia 6:1 kamo hinia 10:32

Sa vetu ululuna pa Babele. Hinia 11:1-9

Sa vivineina Semi kamo koe Ebarami. Hinia 11:10-32

Sa tinoa te Ebarahami, Aisake, meke Zekopi. Hinia 12:1

kamo hinia 35:29

Sa tutina e Isoa. Hinia 36:1-43

Zosepa meke sari na tasina koreo. Hinia 37:1 kamo

hinia 45:28

Sari na tie Izireli pa popoa Izipi. Hinia 46:1 kamo hinia

50:26

Va Podakia Tamasa sa Kasia Popoa meke sa Tie

¹ Pa pinodalaena sipu tavetia Tamasa sa ma η auru, meke sa pepeso, ² meke loke kinehana meke loketo η na si koa koasa kasia popoa. Na hinuporo si nobia sa lamana peava, meke sa Maqomaqona Tamasa si opo tamunia sa beru kolo.

³ Meke zama sa Tamasa, “Mani vura mae sa kalalasa!” Meke ta eva η na tugo sa kalalasa.* ⁴ Meke dono la ia e Tamasa sapu leana sa kalalasa, ke paqaha pania Tamasa sa kalalasa koasa huporo. ⁵ Meke poza nia rane Tamasa sa kalalasa meke poza nia bo η i Sa sa huporo. Meke asa tugo sa rane kekenu meke hola taloa sa bo η i, meke kamo mae sa munumunu.

* 1:3 2 Kor 4:6

⁶ Meke zama pule tugo sa Tamasa, “Sa galegalearane si mani koa pa vari korapadi rina kolo, pude paqaha ruai sari na kolo.”* ⁷ Meke tavetia sa Tamasa sa mama^{na} lavata pude paqahia sa kolo panaulu meke pa kauruna sa galegalearane, ke ta eva^{na} gua tugo asa. ⁸ Meke poza nia galegalearane Tamasa sa mama^{na} lavata; meke asa tugo sa rane vina rua. Hola taloa sa boⁿⁱ meke kamo mae sa munumunu.

⁹ Zama pule sa Tamasa, “Madi ta kolo varigarae pa keke vasina sari na kolo pa kauruna sa galegalearane, pude va vura va bakaliala sa pepeso popana!” Meke ta eva^{na} tugo. ¹⁰ Meke poza nia pepeso Tamasa sa popoa popana, meke sari na kolo pu ta varigarae, si poza nia lamana Sa. Meke do^{no} la i Tamasa sapu leadi tugo si arini. ¹¹ Meke zama pule sa Tamasa, “Mani toqolo vura mae pa pepeso sa muqe meke sa hiqohiqo: sari na huda pu vua kiko, meke na votiki huda saripu koai kiko vuadi;” meke ta eva^{na} tugo. ¹² Ke va toqolo vurai sa pepeso sari doduru votivotiki kineha huda, meke do^{no} la i Tamasa sapu leadi tugo si arini. ¹³ Meke asa tugo sa rane vina ^{na}eta meke hola taloa sa boⁿⁱ, meke kamo mae sa munumunu.

¹⁴ Meke zama pule sa Tamasa, “Madi podaka vura mae pa ma^{na}auru sari na kalalasa pude paqahia sa rane koa sa boⁿⁱ, meke kaqu koa na vina gilagila si arini, pude padai sari na pinodalaedi ri na toto, na rane meke na vuaheni. ¹⁵ Madi koa na kalalasa sarini pa mama^{na}ana sa ma^{na}auru, pude va kalalasia sa popoa pepeso.” Meke ta eva^{na} tugo. ¹⁶ Meke vizati Tamasa sari karua kalalasa nomadi, sapu nomana si pude totoli nia sa rane, meke sapu hitekena si pude totoli nia sa boⁿⁱ, meke sari na pinopino si taveti tugo Sa. ¹⁷ Meke veko lani Tamasa si arini pa ma^{na}auru pude va kalalasia sa popoa pepeso, ¹⁸ meke pude totoli nia

* 1:6 2 Pit 3:5

sa rane meke sa boni, meke pude paqahia sa kalalasa koasa huporo. Meke dono la i Tamasa sapu leadi si arini. ¹⁹ Meke asa tugo sa rane vina made meke hola taloa sa boni, meke kamo mae sa munumunu.

²⁰ Meke zama pule tugo sa Tamasa, “Madi tava sini sari na lamana koari na rovana igana toadi, meke sari na kurukuru pu tapuru panauluna sa popoa pepeso, koasa mamaana sa manauru.” ²¹ Ke va podaki Tamasa sari na igana nomadi hola pa lamana, meke sari doduru hopeke butubutu igana toadi pu tunuru, meke va podaki tugo Sa sari doduru votivotiki butubutu kurukuru tapuru. Meke dono la i Tamasa sapu leadi tugo si arini. ²² Meke manani Tamasa sarini meke zama, “Mi podopodo va sokusoku. Mamu va sini sari na kolo lamana; madi tapuru lamae pa doduru vasidi pa pepeso sari na kurukuru tapuru.” ²³ Meke asa tugo sa rane vina lima, meke hola taloa sa boni, meke kamo mae sa munumunu.

²⁴ Meke zama sa Tamasa, “Mani va vurai sa pepeso sari na kurukuru toadi pa dia kineha soti: sari na kurukuru name, meke na kurukuru gotolodi.” Meke ta evana gua tugo si arini. ²⁵ Meke va podaki Tamasa sari doduru kurukuru koari doduru dia kineha soti: sari na kurukuru name meke sari na kurukuru gotolo. Meke dono la i Tamasa sapu leadi tugo si arini.

²⁶ Meke zama pule sa Tamasa, “Mada va podaki sari na tinoni pa kinehada soti, pude madi banarani sari na igana pa kolo, meke sari na kurukuru pa galegearane, meke sari na kurukuru made nenedi, meke sari doduru tinitona pu name pa pepeso.”* ²⁷ Ke va podaki Tamasa sari na tinoni: va podaka guni ni Sa pa kinehana soti; va podaka ni koreo na vineki Sa si arini.* * ²⁸ Meke

* 1:26 1 Kor 11:7 * 1:27 Mt 19:4; Mk 10:6 * 1:27 Zen 5:1-2

manani Tamasa si arini meke zamai Sa, “Mi podopodo va sokusoku, mamu va si^ñia sa pepeso, mamu tavetavete vasina. Mi ⁿnati hiniva ni sari na igana pa kolo, meke sari na kurukuru pa galegalearane, meke sari doduru tiⁿitoⁿa toadi pule pa pepeso.” ²⁹ Meke zama pule sa Tamasa, “Dotu, ele ponini gamu Rau sari doduru linetelete pu ari kikodi saripu toa pa kasia popoa, meke sari doduru vua huda pu koai kikodi korapadi. Arini sari na gemi ginani. ³⁰ Sari doduru linetelete toadi pa pepeso si ele poni Rau koari doduru tiⁿitoⁿa toadi pu siⁿo pude na gedi ginani: koari doduru kurukuru made nene na kurukuru tapuru, meke na kurukuru hitekedi pu ⁿame pa pepeso.” ³¹ Meke doⁿo la i Tamasa sari doduru tiⁿitoⁿa pu ele taveti Sa, meke dotu, leleadi hola si arini. Meke asa tugo sa rane vina onomo; meke hola taloa sa boⁿi, meke kamo mae sa munumunu.

2

¹ Ke gua asa, si tava hokoto beto sa maⁿauru meke sa pepeso, meke sari doduru likakalae pu koa koarini.

² Meke beto tavetavete sa Tamasa meke pa rane vina zuapa si magogoso si Asa koari doduru Nana tinavete pu ele taveti Sa.* * ³ Ke, mana nia Tamasa sa rane vina zuapa, meke va madia Sa si asa. Koasa toতোসা asa, si lopu tavetavete sa Tamasa sina ele hokoto beto sari doduru Nana tinavetavete.

Ta Vivinei Pule sa Vina Podaka tadi na Tinoni

⁴ Gua hire sari na vina podakadi sa maⁿauru, meke sa pepeso toতোসা ta tavete si arini.

Pa toতোসনা sipu kuria e Zihova Tamasa sa pepeso meke sa maⁿauru, ⁵ si lopu ele toa pa pepeso si keke huda pa hiqohiqo, meke lopu ele toqolo sage si keke linetelete pa

* 2:2 Hib 4:4,10 * 2:2 Ekd 20:11

pepeso, ura lopu ele va hoqa nia ruku e Zihova sa pepeso, meke loke tie si koa pude uma ia si asa. ⁶ Ba sari na kovele* mo si vura sage mae koa sa pepeso, meke va bobosia sa beruna sa pepeso.

⁷ Meke tavete nia kavuru pepeso mo e Zihova sa tie, meke siño nuquru nia Sa pa qoqoro isuna sa tinoa; meke tiqe toa sa tie.*

Sa Inuma pa Idini

⁸ Ke letea e Zihova Tamasa si keke inuma pa Idini pa kali gasa rimata, meke vasina si veko nia Sa sa tie sapu ele tavetia Sa. ⁹ Meke va toqolo vurai e Zihova vasina sari doduru huda pu doño lea pa mata, pu leadi pude henai; meke sa huda tinoa, meke sa huda tinumatumae tanisa lineana meke sa kinaleana si toa pa vari korapana puta sa inuma.*

¹⁰ Keke ovuku si vura mae gua pa Idini sapu va masuria sa inuma, meke paqaha ka made si asa. ¹¹ Sa pozana sa ovuku kekenu si Pisoni, sapu totolo likoho la koasa sa doduruna sa popoa Havila, vasina koa sa qolo. ¹² Sa qolo pa popoa sana si leana, meke koa tugo vasina sa ruqa sapu humanā lea, meke sa patu arilaena sapu ta pozae onikisi. ¹³ Sa pozana sa ovuku vina rua si Qihoni, sapu vari dikue nia sa popoa Kusi. ¹⁴ Meke sa pozana sa ovuku vina neta si Taeqarisi, sapu ene la gua pa kali gasa rimata koasa popoa Asiria. Meke sa ovuku vina made si Iuparetisi.

¹⁵ Meke vagia e Zihova Tamasa sa tie meke vekoa Sa pa inuma Idini, pude mani tavetavete na kopu nia sa inuma sana, gua. ¹⁶ Meke zama ia e Zihova Tamasa sa tie, “Boka

* 2:6 Tasuna meke lopu bakala sa zinama Hiburu pa vesi hie. Kaiqa iniliri si zama: “Sari na kovele mo si vura sage mae koa sa pepeso,” meke kaiqa pule si, “Sari na bukaha si vura sage mae koasa pepeso.” * 2:7 1 Kor 15:45

* 2:9 Rev 2:7, 22:2,14

henai goi vuadi sari doduru huda pa inuma, ¹⁷ ba namu lopu kaqu henaia goi sa vuana sa huda tinumatumae tanisa lineana meke sa kinaleana, ura koasa rane pana henaia goi si asa, si kaqu mate si agoi.” *

¹⁸ Meke zama se Zihova Tamasa, “Lopu leana si pude koa telena eke sa tie, ba kaqu tavetia Rau si keke nana tie varitokae sapu kaqu garona sa.” ¹⁹ Ke taveteni pepeso e Zihova Tamasa sari doduru kurukuru pa hiqohiqo, meke doduru kurukuru tapuru pa galegalearane. Meke tura^{na} lani Sa sarini koa sa tie, pude hopeke pozani pozapoza sa si arini. Ke gua sapu pozani pozapoza sa tie sari doduru kurukuru toadi hire si gua tugo asa ke ari pozadi si arini. ²⁰ Ego, ke vizata poni pozapoza sa tie sari doduru kurukuru made nenedi, doduru kurukuru tapuru, meke sari doduru kurukuru pinomo pa hiqohiqo, ba lopu ta dogoro si keke sapu pada meke garo pude varitokae koasa tie.

²¹ Gua asa, ke va puta muliu^{na} e Zihova Tamasa sa tie, meke sipu puta muliu^{nu} sa, si hena ia Tamasa si keke susuri raqaraqana, meke tuku pule ia Sa sa masana.

²² Meke sa susuri raqaraqa sapu vagia e Zihova koasa tie, si va podaka nia keke barikaleqe Sa, meke tura^{na} la nia Sa koasa tie. ²³ Meke zama sa tie, “Kamahire tu, sina hie tugo sa susurina sa susuriqu meke sa masana sa masaqu arau.

* ^{2:17} Sa minate hie si karua ginuana. Sa ^{na}tina si na sinea sapu kaqu toqolo koasa maqomaqona sa tie, meke sa nana binaere koe Tamasa si kaqu ta ^{no}novala. Bakala tugo sapu mate sa tinina. Zama se Zisu sapu sa tie sapu avosi sari na Qua zinama meke va hinokaria si Asa sapu garunuqu Rau, si ele vagia sa sa tinoa hola. Lopu kaqu turu pa vinari pitui sa tie sana, sina ele hola nia sa sa minate, meke ele karovo la pa tinoa. Mi do^{no} la pa Zone 5:24.

Ke kaqu ta pozae barikaleqe si asa, sina ta vagi pa korapa tiniqu rau si asa.”

²⁴ Gua asa, si luaria sa koreo sa tamana meke sa tinana, meke koa keke koa sa nana barikaleqe, meke koa keke tinidia sari karua.*

²⁵ Dododohodi beto sari Adama meke Ivi, ba lopu kurekure si arini.

3

Adama si Sekea sa Tinarae te Tamasa

¹ Ego, sa noki si keke kurukuru sekesekeina, holani sari doduru kurukuru pule, saripu ele taveti e Zihova Tamasa. Zama la ia sa noki sa barikaleqe, “Vegua, ele zama hinokara nia Tamasa sapu lopu kaqu henai gamu vuadi sari doduru huda koasa inuma hie, gua taga?”*

² Meke olaⁿia sa barikaleqe sa noki, “Boka henai gami sari na vuadi rina huda koasa inuma. ³ Ba zama sa Tamasa sapu lopu kaqu hena ia gami sa vuana sa huda sapu koa pa vari korapana puta sa inuma, meke namu lopu kaqu tiqua gami si asa, pude lopu gua si kaqu mate si gami kara! gua.”

⁴ Ba zama la sa noki koasa barikaleqe, “Lokari hokara lopu kaqu mate si gamu kara! ⁵ Ura gilania Tamasa sapu pana hena ia gamu si asa, si kaqu tava vaⁿunu sari na matamia, meke kaqu gua tugo sa Tamasa si gamu, pude gilania sapu leana meke sapu kaleana.”

⁶ Meke sipu doⁿo la ia sa barikaleqe sa vuana sa huda sapu doⁿo lea pa matana, meke leana pude hena ia, meke ta okorae tugo pude gilae, si paketia sa si asa meke hena ia. Meke ponía sa sa loana, meke somana hena ia sa si asa. ⁷ Meke sipu hena ia tugo ri kara si asa si hinoqa tava vaⁿunu sari na matadia meke gilania ri kara sapu dodoho

* 2:24 Mt 19:5; Mk 10:7-8; 1 Kor 6:16; Epi 5:31 * 3:1 Rev 12:9, 20:2

si arini. Ke piti vari kapaeni ri kara sari na elo piqi^d pude taveteni dia tivitivi, gua.

⁸ Pana veluvelu ibibuna sa rane si avosia ri karua tamaloana sa halabutu nenena e Zihova Tamasa pa korapa inuma, ke tome nia ri karua tamaloana si Asa pa korapa hudahuda koasa inuma. ⁹ Ba tioko la ia e Zihova Tamasa sa tie, meke nanasia, “Pavei koa si goi?” gua.

¹⁰ Meke ola^{na} sa tie, “Avosia rau sa halabutu nenu emu Goi pa korapa inuma, ke matagutu qua sina na dododohoqu si rau. Ke tome qua!”

¹¹ Meke zama sa Tamasa, “Esei tozi nigo sapu dodoho si goi, gua? Vegua, ele hena ia goi sa vuana sa huda sapu heki nia Rau koa goi?”

¹² Meke zama sa tie, “Sa barikaleqe sapu poni nau Goi, pude koa koa rau, asa si poni nau sa vuana sa huda, ke hena ia rau si asa,” gua si asa.

¹³ Meke zama la se Zihova Tamasa koa sa barikaleqe, “Tio, na sa sapu ele tavetia goi?”

Meke ola^{na} sa barikaleqe, “Na sekesekei nau sa noki si rau, ke hena ia rau sa vuana sa huda,” gua si asa.*

Ta Tozi Vurae sa Vina Kilasa

¹⁴ Meke zama la ia Zihova Tamasa sa noki, “Sina ele tavete guahe si agoi, ke kaqu ta levei si goi. Koari doduru kurukuru made nenedi meke sari doduru kurukuru pinomo, ba agoi mo si ta levei. Kaqu gotolo nia goi sa tiamu, meke kaqu hena ia goi sa kavuruna sa pepeso doduru rane pa mua tinoa. ¹⁵ Kaqu vekoa Rau sa vinarikanai pa varikorapamu goi meke sa barikaleqe, meke pa vari korapana sa kikomu goi, meke sa kikona sa;

* 3:13 2 Kor 11:3; 1 Tim 2:14

kaqu sekea sa* sa batumu meke agoi ba kaqu garatia tugo sa huhubakuluna sa.”*

¹⁶ Meke koasa barikaleqe ba zama la tugo sa Tamasa, “Kaqu va nomaia Rau sa mua tinasigiti pa mua pinodopodo; meke pa tinasigiti tu si kaqu tiqe podo koburu si goi, ba kaqu okoro pule nia tugo goi sa loamu*, ba kaqu palabatu nigo sa si goi.”

¹⁷ Meke zama la koe Adama si Asa, “Sina ele va tabea goi sa mua barikaleqe, meke hena ia goi sa vuana sa huda, sapu heki nia Rau, pude meke mi hena ia gamu kara, gua. Mani ta levei sa pepeso koasa ginugua sapu tavetia goi. Pana gore igo tu natanata si kaqu tiqe ari gemu ginani si goi, ninae rane pa mua tinoa.* ¹⁸ Meke na aroso rakihi, na nobo si kaqu toqolo vura mae, meke kaqu henai gamu sari na linetelete pa inuma. ¹⁹ Pana tavetavete va ninira meke gorea tu natanata sa isumatamu, si kaqu tiqe hena ginani si goi, osolae pule la koasa pepeso si goi. Na kavuru mo si goi sina agoi si ta tavetae pa pepeso mo; ke pa kavuru tugo si kaqu kekere pule la si goi.”

²⁰ Ego, poza nia Ivi* sa tie, sa nana barikaleqe, sina na tinadia ri doduru tie toadi si asa. ²¹ Meke tavete poni nia poko kapu kurukuru e Zihova Tamasa, se Adama meke sa nana barikaleqe, meke va pokopokoi Sa sari kara.

Ta Hitu Taloa koe Tamasa koasa Inuma se Adama meke Ivi

²² Meke tiqe zama pule se Zihova sa Tamasa, “Dotu, ele ta evanae kekenono gua tugo gita sa tie, ke gilania sa sapu

* 3:15 Sa kikona sa barikaleqe si zama nia se Zisu sapu kaqu va kilasia se Setani. Mi tiroa Rom 16:20 Qal 3:16. * 3:15 Rev 12:17 * 3:16 Kaiqa tie si balabala ia sa Hiburu sapu ta iliri “kaqu okoro pule nia tugo goi sa loamu” sa ginuana hinokara si “kaqu okoro pude palabatu nia goi sa loamu.” * 3:17 Hib 6:8 * 3:20 Sa mamalainina sa pozapoza Ivi si kekenono guana keke zinama Hiburu sapu sa ginuana si toana.

leana babe kaleana. Ego, mani lopu tava malumu si asa kamahire, pude qaqama la nia sa sa limana, pude vagia sa vuana sa huda tinoa meke hena ia, meke toa hola.”*
²³ Gua asa, si hitu pania Zihova Tamasa pa Inuma Idini si asa, pude mani uma ia sa sa pepeso vasina sapu ta tavete mae guana si asa. ²⁴ Meke sipu ele hadu vura nia Sa sa tie si vekoi Sa pa kali gasa rimata koasa inuma Idini sari na mateana, meke sa vedara huruhuruⁿuna, sapu avaⁿa varikali pude kopu totoko nia sa siraⁿa la gua koa sa huda tinoa.

4

Keni meke Ebolo

¹ Sipu koa turaⁿia Adama se Ivi, sapu sa nana barikaleqe, si aritiana si asa, meke podoa sa se Keni. Meke zama si asa, “Ele vagia rau si keke tuqu koreo koasa tinokae te Zihova,” gua. ² Meke mudina sa si podo pulea sa sa tasina, sapu se Ebolo. Meke sipu noma sage se Keni si ta evaⁿae na tie uma si asa, meke se Ebolo sina tie kopu sipi. ³ Meke sipu hola kaiqa totošo si paleki e Keni si kaiqa vinariponi na vuadi sari na nana linetelete pa kenuna Zihova. ⁴ Meke se Ebolo tugo si turaⁿa lani sa sari kaiqa tuna sipi podo kenudi koasa nana rovana, va vukivukihi lani sa sari na kukurudi sapu leadi na deanadi. Meke qetu nia e Zihova se Ebolo, meke sari nana vinariponi.*
⁵ Ba lopu qetu nia Sa se Keni meke sa vinariponi tanisa, ke bugoro hola se Keni, meke kaleana sa dinono pa isumatana. ⁶ Ke zama ia Zihova se Keni, “Na vegua ke dono bugoro tu si goi, meke kaleana sa isumatamu? ⁷ Ego, be guana tavete va toⁿoto si goi, si kaqu qetu nigo Rau. Ba be tavete va sea si goi si korapa eko aqa kapae nana pa

* 3:22 Rev 22:14 * 4:4 Hib 11:4

sasada sa sinea, na hiva koimata nigo sa si goi, ba mamu va kilasia si asa.”

⁸ Meke zama la ia Keni se Ebolo sa tasina, “Aria, mada la pa inuma.” Meke sipu korapa koa ri kara pa inuma, si gasa taliri la ia Keni sa tasina meke seke va matea sa si asa.*

⁹ Meke beto hoirana zama ia e Zihova se Keni, “Avei se Ebolo sa tasimu.”

Olana si asa, “Lokari, lopu gilania rau. Arau si lopu na tie kopu tanisa tasiq,” gua si asa.

¹⁰ Meke zama se Zihova, “Na sa si ele tavetia goi? Avosia Rau sa mamalainina sa eharana sa tasimu sapu korapa titioko mae Au koasa pepeso pude hobe.* ¹¹ Ele ta levei si goi meke hitu panigo Rau koa sa pepeso vasina lelete goi, vasina titisae gore sa eharana sa tasimu sapu va matea goi.

¹² Pana be lelete si goi koasa pepeso, ba namu loketona kaqu vagia goi. Kaqu koa na tie kokokimu si goi, meke loke mua vasina soti, ba kaqu ene vilorae hoboro mo pa popoa pepeso.”

¹³ Meke olana la se Keni koe Zihova, “Namu tolene gua noma hola nia, sapu gua boka palekia rau, sa Mua vina kilasa koa rau. ¹⁴ Dotu, pa rane ninoroi si ele hituau Goi si rau, koasa pepeso masuruna hie, meke lopu kaqu boka ene tata si rau pa kenumu Goi ba kaqu govegovete, na enene hoboro mo si rau pa pepeso, meke be dogorau keke tie si kaqu va mateau mo sa.” ¹⁵ Ke tiqe olania e Zihova si asa, “Lokari! Be seke va matego keke tie si goi si kaqu kaleana hola* sa nana vina kilasa hola nia sa vina kilasa tamugoi.” Meke vekoa e Zihova si keke vina gilagila koe Keni, pude lopu kaqu tava mate hoboro si asa koa keke tie pana tutuvia. ¹⁶ Meke taluarae taloa se Keni pa kenuna

* 4:8 Mt 23:35; Lk 11:51; 1 Zn 3:12 * 4:10 Hib 12:24 * 4:15 Sa ginuana
la zuapa totososi kaleana hola sa nana vina kilasa.

e Zihova meke la koa pa popoa Nodo* si asa, pa kali gasa rimata pa Idini.

Sa Tututi te Keni

¹⁷ Meke hola kaiqa totososi koa turaⁿia Keni sa nana barikaleqe. Ke aritiana si asa, meke podoa sa se Inoke. Meke kuria Keni si keke vasileana, meke poza luli nia sa sa popoa asa koasa pozana sa tuna sapu se Inoke.

¹⁸ Meke na tuna e Inoke se Iradi, meke na tuna e Iradi se Mehuzaeli, meke na tuna Mehuzaeli se Metusaeli, meke na tuna Metusaeli se Lemeki. ¹⁹ Meke habai e Lemeki si karua barikaleqe: e Eda pozana si keke, meke sapu keke pule si e Zila. ²⁰ Podoa Eda se Zabali; meke se Zabali hie, si na tie kekenu sapu tago bulumakao meke na tiatamadia ri pu hoke kokoa pa ipi poko. ²¹ Sa pozana sa tasina si e Zubali; asa sa tamadia ri pu hoke mikemike na ivivu. ²² Podoa Zila se Tubala Keni; sa ⁿati tie tavetavete tiⁿitona tavetavetena pa boronizi meke na aeana. Meke sa vavenena e Tubala Keni si e Neama.

²³ Meke zama la i Lemeki sari karu nana barikaleqe, “Eda meke Zila, mi va avoso mae au gamu kara na qua barikaleqe; avosia sa qua zinama! Ele va matea rau si keke tie vaqura sina na seke va bakorau sa.

²⁴ Be ka zuapa totososi hola nia sa vina kilasa pude hobeasaminatete Keni, ba kaqu ka zuapa ⁿavulu zuapa totososi* tu sa vina kilasana sa tie pu va mate au,” gua se Lemeki.*

Seti meke Inosi

²⁵ Meke va tata pulea Adama sa nana barikaleqe, meke podoa sa barikaleqe si keke tuna koreo. Meke poza nia

* 4:16 Sa ginuana Nodosina popoa tadi na tie pu lopu koa nosopa keke vasina ba enene lamae doduru totososi. * 4:24 Sa ginuana sa vina kilasa sapuka zuapa ⁿavulu zuapa totososi si kaleana toa sa vina kilasa tanisa tie pu hobease Lemeki hola nia sapute Keni.

* 4:24 Mt 18:22

Seti sa sa pozana, meke zama, “Ele poni hobe nau Tamasa si keke koburu pule, sapu na hinobena e Ebolo, sapu ele seke va matea e Keni.” ²⁶ Meke ta poni nia Seti si keke tuna koreo meke poza nia Inosi sa sa pozana. Pa totosoa asa si tiqe podalae varavara rina tie koasa pozana e Zihova.*

5

Sa Tuti te Adama

¹ Hire sari na vivineidi ri na tie pu tuti gore mae koe Adama. Sipu taveti Tamasa sari na tinoni si va podaka gunini Sa na kinehana soti si arini.* ² Meke va podaka ni koreo na vineki Sa meke mana ni Sa si arini, meke pozani tinoni Sa, sipu ta tavete si arini.* ³ Sipu kamoā keke gogoto toloṅavulu vuahenina se Adama, si podo mae si keke tuna koreo gugua puta tugo asa, ke poza nia Seti sa si asa. ⁴ Pa mudina sa pinodo te Seti, si toa kamoā vesu gogoto vuahenina pule se Adama, meke koadia pule kaiqa tuna koreo na vineki si asa. ⁵ Ego sa vinarigaraedi ri doduru vuaheni pu toai Adama, si ka sia gogoto toloṅavulu, meke tiqe mate si asa.

⁶ Sipu keke gogoto lima vuahenina se Seti, si podo mae se Inosi. ⁷ Pa mudina sa pinodo te Inosi, si toa kamoā vesu gogoto zuapa vuahenina pule se Seti, meke koadia pule sari kaiqa tuna koreo na vineki. ⁸ Gua asa, ke sari doduru vuahenina pu toai Seti si ka sia gogoto manege rua, meke tiqe mate si asa.

⁹ Sipu kamoā sia ṅavulu vuahenina se Inosi si podoa sa se Kenani. ¹⁰ Pa mudina sa pinodo te Kenani si toa kamoā vesu gogoto manege lima vuahenina pule se Inosi, meke

* 4:26 “Varavara rina tie koa sa pozana Zihova.” Pa totosoa hie si podalae varavara tepa rini koasa pozana Zihova babe tozi vura nia sa pozana Zihova.

* 5:1 Zen 1:27-28 * 5:2 Mt 19:4; Mk 10:6

koa dia pule si kaiqa tuna koreo na vineki. ¹¹ Gua asa ke sari doduru vuahenina pu toai Inosi si ka sia gogoto lima, meke tiqe mate si asa.

¹² Sipu kamoā zuapa ŋavulu vuahenina se Kenani, si podoa sa se Mahalaleli. ¹³ Pa mudina sa pinodo te Mahalaleli, si toa kamoā vesu gogoto made ŋavulu vuahenina pule se Kenani, meke koadia pule si kaiqa tuna koreo na vineki. ¹⁴ Gua asa ke, sari doduru vuahenina e Kenani si ka sia gogoto manege puta, meke tiqe mate si asa.

¹⁵ Sipu kamoā onomo ŋavulu lima vuahenina se Mahalaleli, si podoa sa se Zaredi. ¹⁶ Pa mudina sa pinodo te Zaredi, si toa kamoā vesu gogoto toloŋavulu vuahenina pule se Mahalaleli, meke koadia pule si kaiqa tuna koreo na vineki. ¹⁷ Gua asa ke, sari doduru vuahenina e Mahalaleli si ka vesu gogoto vesu ŋavulu lima, meke tiqe mate si asa.

¹⁸ Sipu kamoā keke gogoto onomo ŋavulu rua vuahenina se Zaredi, si podoa sa se Inoke. ¹⁹ Pa mudina sa pinodo te Inoke si toa kamoā ka vesu gogoto vuahenina pule se Zaredi, meke koadia pule si kaiqa tuna koreo na vineki. ²⁰ Gua asa ke, sari doduru vuahenina e Zaredi si ka sia gogoto onomo ŋavulu rua, meke tiqe mate si asa.

²¹ Sipu ele kamoā onomo ŋavulu lima vuahenina se Inoke, si podo mae se Metusela. ²² Koa baere koe Tamasa se Inoke meke nabulu nia ka ŋeta gogoto vuaheni pa mudina sa pinodo te Metusela, meke koadia pule si kaiqa tuna koreo na vineki. ²³ Gua asa ke, sari doduru vuahenina e Inoke si ka ŋeta gogoto onomo ŋavulu lima: ²⁴ Koa baere koe Tamasa se Inoke, ke lopu ta dogoro, sina ele vagia Tamasa si asa.*

²⁵ Sipu ele kamoā keke gogoto vesu ŋavulu zuapa vuahenina se Metusela, si podoa sa se Lemeki. ²⁶ Meke pa mudina sa pinodo te Lemeki, si toa kamoā zuapa gogoto

* 5:24 Hib 11:5; Zd 14

vesu navulu rua vuahenina pule se Metusela, meke koadia pule si kaiqa tuna koreo na vineki. ²⁷ Gua asa ke sari doduru vuahenina e Metusela si ka 969, meke tiqe mate si asa.

²⁸ Sipu ele kamoā keke gogoto vesu navulu rua vuahenina se Lemeki, si podo mae si keke tuna koreo. ²⁹ Meke zama si asa, “Sa koreo hie si kaqu va manoto gita pa nada tinavete koasa pepeso sapu ele leve nia Zihova, meke koasa tinupiti pa limada,” meke poza nia Noa sa si asa.

³⁰ Pa mudina sa pinodo te Noa, si toa kamoā lima gogoto sia navulu lima vuahenina pule se Lemeki, meke koadia pule si kaiqa tuna koreo na vineki. ³¹ Gua asa ke, sari doduru vuahenina e Lemeki, si ka zuapa gogoto zuapa navulu zuapa, meke tiqe mate si asa.

³² Sipu ele kamoā lima gogoto vuahenina se Noa, si podo sari Semi, e Hami, meke e Zapeti.

6

Sa Kinaleana tadi Doduru Tie

¹ Meke sipu soku hola lala dia sari na tinoni pa popoa pepeso, meke podoi rini sari na tudia vineki,* ² meke sipu dogori rina tuna Tamasa* sapu leleadi sari na tudia vineki ri na tinoni pa popoa pepeso, si okoroni rini si arini meke habai saripu vizati rini. ³ Meke zama se Zihova, “Lopu kaqu va malumi Rau sari na tinoni pude koa seunae hola, sina na ta pusie masa na ehara si arini. Ke kamahire si lopu kaqu koa kamoā rini si keke gogoto hiokona puta

* 6:1 Zob 1:6, 2:1 * 6:2 Sa ginuana rina tuna Tamasa pa zinama Hiburu si lopu bakala. Kaiqa tie si balabala ia sapu sari na mateana si gunini sa, kaiqa pule si rina na banara na koimata pu banarani rina tinoni gugua rina Tamasa si gunini sa, meke kaiqa pule si balabala sapu sari na tie tonoto pu tagoa sa hahanana tonotona te Tamasa, si ta gue.

vuaheni,” gua. ⁴Ego, koa rina rane sara si koadia sari na tie Nepilimi* pa popoa pepeso, meke gua tugo koari na rane pa mudidia. Meke sipu koa turaⁿⁱ rina tuna Tamasa sari na tudia vineki rina tie si va podoni koburu rini. Meke sipu noma sage rini si ta eva^{nae} tie nomadi hola, na tie varane meke ⁿⁱnira hola pa vinaripera si arini.*

⁵ Meke sipu dogoria e Zihova sapu nomana hola sa sinea tadi na tinoni pa popoa pepeso, meke kaleadi la mo sari na dia binalabala doduru to^{so},* ⁶si talota^{na} hola se Zihova sapu ele taveti tu Sa si arini, meke balabala mamata si Asa. ⁷ Ke zama se Zihova, “Kaqu sara pani betoni Rau pa popoa pepeso sari na tinoni hire saripu taveti Rau, meke gua tugo sari na kurukuru made nene, na kurukuru ^{na}me na kurukuru tapuru pa galegale^{arane}, sina talota^{na} hola nia Rau sapu ele taveti tu Rau.” ⁸ Ba se Noa si ta qetue koe Zihova.

Sa Vivineina e Noa

⁹⁻¹⁰ Hie sa vivineina e Noa. Ka ^{na}neta sari na tuna koreo e Noa: ari Semi, e Hami, meke e Zapeti. Keke tie to^{no}tona koari na tinoni si asa pa nana to^{so}, ke lopu ta zutu koari na sinea si asa, meke tavetavete na ene luli pa hiniva te Tamasa.* ¹¹ Ego, sari na tinoni pa popoa pepeso si tavete va sea pa kenuna sa Tamasa, meke ta si^{nie} ⁿⁱno^{va}no^{vala} variva matedi sari doduru vasina. ¹² Meke do^{no} la pa popoa pepeso sa Tamasa, meke dogoria Sa sapu lopu to^{no}to sari na hahanana tadi doduru tie, sina va kaleana puleni sari doduru tie pa sinea.

¹³ Ke zama la ia Tamasa se Noa, “Kaqu sara pani betoni Rau sari na tinoni pa popoa pepeso, meke kaqu va kilasa

* 6:4 Sa ginuana sa tie Nepilimi si lopu bakala pa Hiburu. Kaiqa si balabala ia sa ginuana si na malivi babe na tie varane. * 6:4 Nab 13:33 * 6:5 Mt 24:37; Lk 17:26; 1 Pit 3:20 * 6:9-10 2 Pit 2:5

betoi Rau si arini, sina siⁿia mo na dia tinavete kaleadi na variva matedi sa kasia popoa,” gua si Asa. ¹⁴ Ego, agoi si mamu tavete nia labete ⁿiⁿiradi si keke aka. Mamu taveti tugo kaiqa lose pa korapana, beto mamu titani ta goi korapadi meke sadadi si arini. ¹⁵ Pana tavetia goi si asa si kaqu guahe kinehana. Ka keke gogoto toloⁿavulu ⁿeta mita sa gelena, hiokona rua mita sa labena meke ka manege ⁿeta mita sa ululuna.* ¹⁶ Kaqu tavete nia vetu goi sa aka. Sa ululuna sa batu vetu koasa aka si keke ⁿava, meke kaqu tavete turaⁿae nia keke vuida goi, pude nuquru mae sa kalalasa, padana made ⁿavulu made sentimita ulununa sa vuida. Mamu taveti tugo ka ⁿeta pae voloso hatara pa korapana; mamu vekoa keke sasada pa keke kalina. ¹⁷ Ura dotu, kaqu va hoqa ia Rau sa luturu lavata meke kaqu naqe sa popoa, pude va mate betoi sari doduru tinoni na kurukuru, saripu koai na siniⁿo pa kauruna sa maⁿauru. ¹⁸ Ba kaqu tavetia Rau koa goi si keke vinariva egoi nabuna, meke kaqu nuquru si gamu pa korapa aka, agoi meke sari na tumu koreo, meke sari na dia barikaleqe, meke sa mua barikaleqe. ¹⁹⁻²⁰ Meke koari na tiⁿitoⁿa toadi pa pepeso si kaqu vagi karukarua koa ri doduru hopehopeke kinehadi sari doduru kurukuru hitekedi na nomadi pude nuquru pa korapa aka pude va toa somanae i sarini koa goi. Kaqu kokoreo na mamaqota si arini. ²¹ Meke kaqu va suraⁿi goi pa aka sari doduru votivotiki ginani pude tamugoi meke tadirini. ²² Meke tavete va gorevura betoi Noa sari doduru gua pu garununi Tamasa koasa.*

7

Sa Vivineina sa Naqe

* 6:15 450 piti gelena, 75 piti labena meke 45 piti ululuna.
11:7

* 6:22 Hib

¹ Meke zama la koe Noa se Zihova, “La mamu sura^{na} pa aka, gamu kasa doduru tatamana, sina ele dogoria Rau sapu agoi mo telemu sina tie to^{no}to koari doduru tie pu toa pa popoa pepeso kamahire. ² Mamu tura^{na} nuquru maeni ka zuapa hopehopeke karukarua, kokoreo meke maqota koari na kurukuru viadi saripu garodi pude va vukivukihini, ba koari pu lopu viadi, keke kokoreo meke keke mamaqota. ³ Meke koari votivotiki puku kurukuru tapuru pa galegaleane, mamu vagi ka zuapa hopehopeke karukarua, mamu tavete gua asa pude kaqu ta kopue pude toa, pude boka hira pule pa popoa pepeso. ⁴ Sipu hola ka zuapa rane, si kaqu garunia Rau sa ruku, sapu kaqu hoqa gore mae koari ka made ^{na}avulu puta rane na boⁿⁱ, pude va mate betoi sari doduru tiⁿⁱto^{na} toadi saripu ele taveti Rau,” gua si Asa. ⁵ Meke tavete betoi Noa sari doduru tiⁿⁱto^{na} saripu garununi e Zihova.

⁶ Ka onomo gogoto vuahenina se Noa, sipu ta eva^{na} sa naqe pa popoa pepeso. ⁷ Nuquru la sura^{na} se Noa meke sa nana barikaleqe, meke sari na tuna koreo, meke sari na dia barikaleqe pa korapa aka, pude ta harupu koa sa naqe.* ⁸⁻⁹ Keke kokoreo na mamaqota koari doduru hopehopeke karukarua kurukuru toadi saripu viadi meke lopu viadi, sari na kurukuru tapuru na ^{na}ame, si nuquru sura^{na} tura^{nae} koe Noa pa korapa aka. ¹⁰ Hola ka zuapa rane si ta eva^{na} sa naqe pa popoa pepeso.

¹¹ Meke sipu onomo gogoto vuahenina se Noa, meke koasa vina manege zuapa rane pa sidara vina rua, si pusuru vura sa kolo sapu koa pa kauru pepeso meke ta tukele sa ma^{na}auru meke hoqa gore mae sa luturu lavata.*

¹² Meke hoqa gore pa popoa pepeso sa ruku koari ka made ^{na}avulu puta rane na boⁿⁱ. ¹³ Meke koasa rane tugo asa, se Noa, meke sa nana barikaleqe, meke sari

* 7:7 Mt 24:38-39; Lk 17:27 * 7:11 2 Pit 3:6

na tuna koreo sapu sari Semi, e Hami, meke e Zapeti, meke sari ka neta dia barikaleqe si surana pa korapa aka. ¹⁴ Meke somana surana luli koe Noa pa korapa aka sari doduru hopehopeke kineha kurukuru, manavasadi meke pinomodi, nomadi meke hitekedi, meke sari doduru kineha kurukuru tapuru. ¹⁵⁻¹⁶ Meke mae sari doduru kurukuru toadi koe Noa, meke somana surana luli pa korapa aka hopehopeke karukarua, kokoreo meke ma-maqota, gua sapu garunu nia Tamasa. Meke tukua Zihova sa sasadana sa aka.

¹⁷ Meke lopu makudo sa naqe koari ka made navulu rane, meke sagesage nana sa kolo, meke boka ale sa Aka pa beru kolo. ¹⁸ Meke noma sage sa kolo, ululu hola nia sa sa pepeso meke ale pa beru kolo sa aka. ¹⁹ Meke lodu beto sari doduru toqere ululudi. ²⁰ Meke sa kolo si padana ka zuapa mita ululuna gua koari na toqere. ²¹ Meke mate beto sari doduru ti_nitona toadi: sari doduru kurukuru tapuru, na kurukuru name, na made nene, meke sari doduru tinoni pa popoa pepeso. ²² Sari doduru ti_nitona saripu si_no pa popoa pepeso si mate beto. ²³ Meke huara inete pani betoi e Zihova sari doduru ti_nitona toadi pa popoa pepeso: sari doduru tinoni, na kurukuru, meke sari na kurukuru tapuru. Se Noa mo meke sarini pu koa koa sa pa korapa aka si koa hola. ²⁴ Si_ni eko mo sa kolo koasa kasia popoa koari ka keke gogoto lima navulu rane.

8

Sa Vinabetona sa Naqe

¹ Ba balabala ia Tamasa se Noa, meke sari doduru kurukuru saripu koa koa sa pa korapa aka, ke va givusia Sa sa popoa pepeso, meke podalae gore sa kolo. ² Ego, sa kolo sapu pusuru vura mae pa kauru pepeso, meke sa luturu lavata sapu hoqa mae pa manauru si va betoi Tamasa.

³ Meke koari ka keke gogoto lima navulu rane si hitehite gore taloa pa pepeso sa kolo. ⁴ Meke pa rane vina manege zuapa koasa sidara vina zuapa, si hake koa keke rina toqere pa Ararati sa aka. ⁵ Meke hitehite gore luli sa kolo, meke kamoā sa rane vina keke koasa sidara vina manege puta, meke tiqe ta dogoro sari na batu minominodi rina toqere.

⁶ Meke sipu hola sari ka made navulu puta rane, si tukelia Noa sa vuida koasa aka. ⁷ Meke garunu vura nia sa si keke kurukuru tapuru sapu ta pozae revini; tapuru vilovilorae mo si asa, meke lopu pule mae, osolae popa beto sa kolo pa pepeso. ⁸ Beto asa si garunia Noa si keke kukuva, pude gilania sapu be ele popa sa popoa pepeso. ⁹ Ba sina korapa koa nana sa kolo pa doduru vasina pa pepeso, ke lopu boka dogoria sa kukuva si keke vasina pude hake magogoso si asa. Ke tapuru pule lamo pa aka si asa, meke qaqaama la nia Noa sa limana, meke va nuquria si asa pa korapa aka. ¹⁰ Meke aqa pule koari ka zuapa rane si asa, meke tiqe garunu vura pule nia sa sa kukuva. ¹¹ Meke kekere pule mae koe Noa si asa pana veluvelu, meke kumuhia nana pa nuzuna si keke elo olive toana, ke gilania e Noa sapu ele gore taloa sa kolo pa korapa pepeso. ¹² Pa mudina asa, si aqa pule va hola i Noa si ka zuapa rane, meke garunu vura pule la nia tugo sa sa kukuva, ba koasa totoso hie si lopu pule hokara mae si asa.

¹³ Meke sipu kamoā onomo gogoto keke vuahenina se Noa pa rane vina keke koasa sidara kekenu pa vuaheni, si ele popa taloa hokara sa kolo pa pepeso, meke kepuhu pania Noa sa nobina sa aka meke dono vari likohae, meke dogoria sa sapu ele popa sa pepeso. ¹⁴ Meke pa rane vina hiokona zuapa koasa sidara vina rua, si namu popa hokara sa pepeso.

¹⁵ Meke zama la koe Noa sa Tamasa, ¹⁶ “Mu vura koasa

aka si agoi meke sa mua barikaleqe, meke sari na tumu koreo meke sari na dia barikaleqe. ¹⁷ Mamu va vura luli tugo koa goi sari doduru kurukuru made nene, kurukuru tapuru na kurukuru name, pude boka hira pule si arini, meke koa pa doduruna sa popoa pepeso,” gua si Asa. ¹⁸ Ke vura turania Noa sa nana barikaleqe, meke sari na tuna koreo, meke sari na dia barikaleqe. ¹⁹ Meke vura taloa pa doduru hopehopeke dia puku kinohadi soti sari doduru kurukuru toadi: kurukuru made nene, kurukuru name na kurukuru tapuru koasa aka.

Tavetia Noa si Keke Vina Vukivukihi

²⁰ Beto asa, si tavetia Noa si keke hope te Zihova; meke vizati sa sari kurukuru viadi pa hahanana vina vukivukihi, kaiqa koari doduru hopehopeke kurukuru name viadi na kurukuru tapuru viadi, meke sa dodurudi si va vukivukihi va uququi sa si arini pa hope. ²¹ Meke sa hibi lea tanisa vina vukivukihi va uququ si va qetua se Zihova, ke zama guahe si Asa, “Sari na dia binalabala si kaleadi podalae mae gua tu sipu na tie vaqura si arini, ba namu lopu kaqu hite leve pule nia Rau sa popoa pepeso koa gua koari na tinoni. Ke namu lopu kaqu va mate pulei Rau sari doduru tinitona toadi pa kasia popoa, kekenono gua sapu ele tavetia Rau kamahire. ²² Be vegugua seunaena sa tinoa tanisa kasia popoa, ba sa tooso lelete meke pakepakete, tooso rukuruku meke rimata, na manini meke ibu, meke rane na boni si lopu kaqu noso.”

9

Sa Vinatatarā Nabuna te Tamasa Koe Noa

¹ Meke mana nia Tamasa se Noa meke sari na tuna koreo, meke zama si Asa, “Podopodo va sokusoku pude sari na tutimia si kaqu koa pa doduruna sa kasia popoa.*

* 9:1 Zen 1:28

² Kaqu matagutuni gamu ri doduru kurukuru: na kurukuru tapuru, kurukuru name, igana pa kolo. Meke gamu si kaqu banara ni si arini. ³ Ego, visoroihe si ele ponini gamu linetelete Rau, ba kamahire si vatui Rau koa gamu doduru tinitona toadi saripu niu pude mi henai. ⁴ Ba keketona mo sapu lopu kaqu hena ia gamu: sa masa sapu korapa koa ia na ehara. Lopu va malumia Rau si asa, sina sa tinoa si koa koasa ehara.* ⁵ Be va mate tie si keke tie, si kaqu tava mate tugo si asa. Meke be keke kurukuru name si va mate tie si kaqu tava mate tugo si asa. ⁶ Ego, tavetia Tamasa sa tie pa kinehana soti, ke asa sapu va matea si keke tie, si kaqu tava mate tugo pa tie si asa.*

⁷ Mi podopodo va sokusoku, meke sari na tutimia si kaqu koa pa doduruna sa kasia popoa.”*

⁸ Meke zama la koe Noa meke koari na tuna koreo sa Tamasa, ⁹ “Kamahire si tavetia Rau koa goi meke koari na tutimu, sa Qua vina tatara, ¹⁰ meke koari doduru tinitona toadi: sari doduru kurukuru made nene, sari doduru kurukuru tapuru, meke sari doduru kurukuru name saripu vura turanae koa goi koasa aka. ¹¹ Hire sari na Qua zinama saripu taveti Rau koari na Qua vina tatara koa gamu: Zama tokotokoro si Rau sapu namu lopu kaqu va mate pulei Rau sari doduru tinitona toadi koasa kolo. Namu lopu kaqu ta evana pule si keke naqe sapu kaqu tavahuara beto sa doduruna sa popoa pepeso. ¹² Ego, koasa vina gilagila loke vinabetona hie sapu korapa tavetia Rau koa gamu meke koari doduru tinitona toadi, ¹³ si vekoa Rau koari na lei sa Qua bigobigo, pude na vina gilagilana sa Qua vina tatara koasa kasia popoa. ¹⁴ Pana va opoadumu nia lei Rau sa galegaleane meke vura mae

* ^{9:4} Liv 7:26-27, 17:10-14, 19:26; Diut 12:16,23, 15:23 * ^{9:6} Zen 1:26; Ekd

20:13 * ^{9:7} Zen 1:28

sa bigobigo, ¹⁵ si kaqu balabala pulea Rau sa Qua vina tatara koa gamu, meke koari doduru tin̄iton̄a toadi, sapu lopu kaqu va mate pulei Rau koasa naqe. ¹⁶ Pana vura mae sa bigobigo koari na lei, si kaqu dogoria Rau meke balabala pulea sa vina tatara, sapu loke vina betona pa vari korapaqu Rau meke sari doduru tin̄iton̄a toadi pa popoa pepeso. ¹⁷ Asa sa vina gilagilana sa Qua vina tatara sapu tavetia Rau koari doduru tin̄iton̄a toadi.”

Noa meke sari na Tuna Koreo

¹⁸ Hire sari na pozadi ri na tuna koreo e Noa saripu vura koasa aka: Ari Semi, e Hami, meke e Zapeti. E Hami si na tamana e Kenani. ¹⁹ Arini sari na tuna koreo e Noa meke na tiatamadia ri doduru tinoni pa popoa pepeso.

²⁰ Se Noa hie si keke tie uma sapu lete kekenua sa inuma vaeni. ²¹ Meke sipu ele beto napoi sa si kaiqa vaeni, si viviri va hola si asa, meke va gore pani sa sari nana poko, meke eko dododohona si asa pa korapa nana ipi poko. ²² Meke se Hami sa tamana e Kenani, si dogorona sapu dododohona sa tamana, ke la tozini sa sari karu tasina. ²³ Ke vagia ri Semi, e Zapeti si keke poko, meke tuqe gunia ri kara pa mudi avaradia. Meke ene togotogolo mudi la pa korapana sa ipi, pude lopu dogoria eko dododohona meke nobia sa tamadia, gua. ²⁴ Meke sipu van̄unu se Noa meke gilae pule, si gilania sa sapu gua ele evan̄ia sa tuna mudina koa sa. ²⁵ Meke zama si asa, “Ta levei se Kenani! Meke kaqu koa na dia pinausu ri na tasina si asa.

²⁶ Mani tavahesi se Zihova sapu sa Tamasa te Semi! Ura kaqu nana pinausu e Semi se Kenani.

²⁷ Meke kaqu va sokua Tamasa sa tutina Zapeti! Meke sari na tutina si kaqu koa somanae koari na tinoni te Semi! Meke sari na tutina e Kenani si kaqu na pinausu tugo te Zapeti.”

²⁸ Pa mudina sa naqe lavata, si hoda la sa tinoa te Noa padana neta gogoto lima navulu vuaheni pule. ²⁹ Meke tiqe mate si asa sipu sia gogoto lima navulu vuahenina.

10

Sari na Tudia ri na Tudia Koreo e Noa.

¹ Hire sari na tuna e Noa: ari Semi, e Hami meke e Zapeti; sari ka neta hire sapu pa mudina sa naqe si tiqe ari dia koburu.

² Sari na tuna e Zapeti si ari Qoma, Maqoqi, Madai, Zavani, Tubala, Meseki meke e Tirasi. Arini sari na tiatamadia ri na tinoni saripu ta pozae luli koari na pozadi.

³ Sari na tututi te Qoma si ari na tinoni pa: Asikenazi, Ripati, meke Toqarama. ⁴ Meke sari na tuna sapu gore mae gua koe Zavani si ari na tinoni hire: Elisa, Tasisi, Kitimi, meke Rodanimi.* ⁵ Arini sari na tiatamadia ri na tinoni pu koa pa raratana masa meke koari na nunusa. Meke arini tugo sari na tutina e Zapeti saripu hopeke koa koari na dia votivotiki butubutu na popoa meke hopekedi sari na dia zinama soti pu zamani rini.

⁶ Sari na tuna e Hami si ari Itiopia, Izipi, Libia, meke Kenani. Arini sari na tiatamadia rina tinoni saripu ta pozae luli koari na pozadi. ⁷ Sa tutina e Kusi si gore la koari na tie pa popoa Siba, Havila, Sabita, Rama meke Sabiteka. Sa tutina e Rama si gore la koari na tie pa popoa Seaba meke pa Dedani. ⁸ E Nimirodi si na tuna koreo e Kusi, sapu ta e nae na tie varane kekenu sapu ninirana pude va kilasi sari na tinoni. ⁹ Koasa vinaritokae te Zihova, asa si keke nati tie hukue, meke gua asa si zama sari na tinoni, “Mani la e Zihova tavete guni nigo e Nimirodi pude na nati tie hukue.” ¹⁰ Pa totoso kekenu hokara si

* 10:4 Gina ari na tinoni Elisa si koa pa Cyprus babe Itali, Tasisi si koa pa popoa Sipeini (Spain), ari Kitimi si koa pa Cyprus, meke Rodanimi si koa pa nusa Rhodes.

somanae pa bina^unara te Nimirodi pa popoa Babiloni sari na tie hire: Babiloni, Ereke, Akadi, meke Kalane meke sari na tudia.* ¹¹⁻¹² Koasa popoa asa si taluarae la se Nimirodi pa Siria, meke kuri sa sari na vasileana nomadi pa Ninive, Rehoboti, Ire, Kala, meke Resene, sapu koa pa vari korapana Ninive meke sa vasileana lavata pa Kala.

¹³⁻¹⁴ Sa tututi sapu gore mae gua koe Izipi, si ari na tinoni hire: Lidia, Anami, Lehabi, Napituhi, Paturusi, Kasiluhi meke sapu pa nusa Kiriti, vasina tuti gore mae sari na tie Pilisitia^d.

¹⁵ Sari na tuna koreo e Kenani, si e Saedoni sa kenuna meke Hitaiti. Arini sari na tinoni saripu ta pozae luli koari na pozadi. ¹⁶ E Kenani tugo sa tiatamadia ri na tie Zebusaiti, Amoraite, Qeqasaiti, ¹⁷ Hivaiti, Arakaiti, meke Sinaiti; ¹⁸ Avadaiti, Zemaraiti, meke Hamataiti. Sari hopeke butubutu Kenani arini si hurakatae la pude va nomaia sa dia popoa. ¹⁹ Sa voloso Kenani si podalae mae gua pa Saedoni la gua pa Qerari tata pa vasileana Qaza, meke pa kali gasa rimata la gua pa Sodomu, Qomora, Adima, meke Zeboimi sapu tata pa Lasa. ²⁰ Hire sari na tutina e Hami pu hopehopeke koa koari na dia votivotiki butubutu, na popoa meke hopeke dia zinama soti.

²¹ Semi, sa tasina kenuna e Zapeti, si na tiatamadia ri doduru butubutu Hiburu. ²² Sari na tuna koreo e Semi si ari Elami, Asura, Apakisadi, Ludi meke Arami. Arini sari na tiatamadia ri na tinoni saripu ta pozae luli koari na pozadi. ²³ Sa tututi sapu gore mae gua koe Arami si ari na tinoni pa Uzi, Huli, Qetera meke Meseki. ²⁴ Sa tuna e Apakisadi si e Sela, meke se Sela hie sina tamana e Ebera. ²⁵ Karua tuna koreo se Ebera: keke si ta pozae Peleqi, sina pa nana totooso, si ta paqaha sari na tinoni pa kasia popoa, meke sa tasina si ta pozae Zokitani. ²⁶ Sari na tututi sapu

* ^{10:10} Keke pozapoza pule Babiloni sina popoa Sinara.

gore mae gua koe Zokitani si ari na butubutu tie hire: Alomodadi, Selepi, Hazamaveti, Zera, ²⁷ Hadoramu, Uzali, Dikila, ²⁸ Obali, Abimaele, Siba, ²⁹ Opira, Havila, meke e Zobabi. Doduru arini si gore mae guadi koe Zokitani. ³⁰ Sa popoa sapu koa ia rini si podalae mae gua pa Mesa, meke la gua pa Separa koari na vasidi toqetoqeredi pa kali gasa rimata. ³¹ Arini sari na tututi saripu gore mae gua koe Semi, saripu hopeke koa koari na dia butubutu na popoa, hopeke pukuna hire si zamani sari dia zinama soti.

³² Sari doduru tinoni arini si tuti gore mae gua koe Noa, sari hopeke butubutu, luli gua koari dia votivotiki puku ginore. Pa mudina sa naqe sari doduru butubutu tie pa pepeso si tuti gore mae guadi koari na tudia ri na tuna koreo e Noa.

11

Vetu Ululuna pa Babele

¹ Pa toতোso pukerane hola sari na tinoni pa kasia popoa si kekeke mo sa dia vinekala meke kekenono mo sari na dia pinozapozu. ² Sipu korapa ene vilorae si arini pa kali gasa rimata si mae kamoarini sa pezara pa Babiloni, meke la veko kinoa vasina si arini. ³ Meke vari zamai si arini, “Aria, mada tavete biriki, mada motui pude ninira si arini,” gua. Ke ari dia biriki si arini pude kurikuri meke titani ta rini pude tuqe vari napitini. ⁴ Meke zama guahe si arini, “Aria mada tavetia si keke vasileana lavata meke keke vetu ululuna sapu sage la gua pa galegalarane, pude va lavata puleni gita meke lopu kaqu ta hurakatae lamae pa doduruna sa kasia popoa si gita.”

⁵ Meke tiqe gore mae dogoria e Zihova sa vasileana lavata meke sa vetu ululuna sapu ele va turua ri na tinoni, ⁶ meke zama si Asa, “Dotu, kamahire si koa vari kekei sari na tinoni hire, meke kekeke mo sa vinekala sapu

zama nia rini. Hie si tiqe na pinodalaena sapu gua hiva tavetia rini; lopu kaqu seunae meke kote boka taveti mo rini doduru gua pu hiva nia rini! ⁷ Aria, mada gore la, mada vari henihenie ni sari dia zinama pude lopu kaqu vari gilani si arini.” ⁸ Ke veko va hurakatae ni e Zihova si arini pa doduru vasina pa popoa pepeso, meke noso si arini pa kinurina sa vasileana lavata. ⁹ Gua asa ke ta pozae Babele sa vasileana lavata asa, sina vasina si vari nurae nia e Zihova sa vinekala tadi doduru tinoni; meke podalae vasina tugo si va hurakatae lani Sa si arini pa doduru vasina pa popoa pepeso.

Sa Tututi te Semi
(1 Koronikolo 1:24-27)

¹⁰ Hire sari na tututi saripu gore mae guadi koe Semi. Karua vuaheni hola gua pa mudina sa naqe, sipu keke gogoto vuahenina se Semi, si tiqe ta podo se Apakisadi sa tuna koreo. ¹¹ Beto asa, si koa kamo sa sa vina lima gogoto vuahenina, meke vagi pulei sa si kaiqa koburu.

¹² Meke sipu tolonavulu lima vuahenina se Apakisadi si ta podo si keke tuna koreo; pozana sa si e Sela. ¹³ Beto asa, si koa kamo sa sa vina made gogoto neta vuahenina, meke tiqe vagi pulei sa si kaiqa koburu.

¹⁴ Sipu kamo tolonavulu vuahenina se Sela, si ta podo si keke tuna koreo, pozana sa si e Ebera. ¹⁵ Beto asa, si koa kamo sa sa vina made gogoto neta vuahenina meke vagi pulei sa si kaiqa koburu.

¹⁶ Meke sipu ka tolonavulu made vuahenina se Ebera, si ta podo si keke tuna koreo, pozana sa si e Peleqi. ¹⁷ Beto asa si koa kamo sa sa vina made gogoto tolonavulu vuahenina, meke vagi pulei sa si kaiqa koburu.

¹⁸ Meke sipu ka tolonavulu vuahenina se Peleqi si ta podo si keke tuna koreo, pozana sa si e Reu. ¹⁹ Beto asa,

si koa kamoā sa sa vina karua gogoto sia vuahenina meke vagi pulei sa si kaiqā koburu.

²⁰ Meke sipu toloⁿavulu rua vuahenina se Reu, si ta podo si keke tuna koreo, pozana sa si e Seruqi. ²¹ Beto asa, si koa kamoā sa sa vina karua gogoto zuapa vuahenina, meke vagi pulei sa si kaiqā koburu.

²² Meke sipu toloⁿavulu vuahenina se Seruqi, si ta podo si keke tuna koreo, pozana sa si e Nehoa. ²³ Beto asa, si koa kamoā sa sa vina karua gogoto vuahenina, meke vagi pulei sa si kaiqā koburu.

²⁴ Meke sipu hiokona sia vuahenina pule se Nehoa, si ta podo si keke tuna koreo, pozana sa si e Tera. ²⁵ Beto asa, si koa kamoā sa sa vina keke gogoto manege sia vuahenina, meke vagi sa si kaiqā koburu.

²⁶ Pa mudina sipu zuapa ⁿavulu vuahenina se Tera, si ta podo sari Ebarami e Nehoa meke Harani.

Sarini pu Tututi Gore Mae koe Tera

²⁷ Ego, hire si arini pu tututi gore mae gua koe Tera, sapu sa tamadia ri Ebarami, Nehoa, meke Harani. Se Harani si na tamana e Loti. ²⁸ Meke mate se Harani koasa nana vasileana soti, pa Ura pa popoa Babiloni, sipu korapa toa nana sa tamana. ²⁹ Meke haba ia Ebarami se Serai, meke se Nehoa si haba ia se Milika, sa tuna vineki e Harani, meke na tamana tugo e Isika. ³⁰ Ba tige se Serai, ke loke tuna.

³¹ Meke vagia Tera sa tuna koreo, sapu se Ebarami, meke e Loti sa tuna sa tasina Ebarami sapu se Harani, meke sa barikaleqe te Ebarami, sapu se Serai, meke turaⁿa taloani sa si arini koasa vasileana lavata pa Ura pa popoa Babiloni, pude la pa popoa Kenani, ba sipu kamoā rini si pa Harani si la koa vasina si arini. ³² Meke vasina si mate se Tera sipu karua gogoto lima vuahenina si asa.

12

Tiokia Tamasa se Ebarami

¹ Meke zama la koe Ebarami se Zihova, “Mu luaria sa mua popoa, na turanamu, meke sa mua tatamana nomana, mamu la koasa popoa sapu kaqu va dogoro nigo Rau.*

² Meke kaqu va sokui Rau sari na tutimu,
meke kaqu ta evanae na butubutu nomana lavata,
meke kaqu mana nigo Rau si goi,
meke kaqu vata gilania Rau sa pozamu,
pude tamanae koa goi sari na tinoni.

³ Kaqu manani Rau si arini pu mana nigo,
ba kaqu leveni Rau si arini pu leve nigo,
meke koa goi meke sa tutimu goi si kaqu manani Rau sari
doduru butubutu pa kasia popoa.”*

⁴ Sipu ka zuapa navulu lima vuahenina se Ebarami, si taluarae pa popoa Harani si asa, gua tugo sapu tozi nia e Zihova pude tavetia Sa, meke luli koasa se Loti. ⁵ Meke turania Ebarami se Serai, sa nana barikaleqe, meke se Loti, sa tuna sa tasina, meke sari doduru dia tinagotago saripu ele va qaqiri rini, meke sari doduru pinausu saripu vagini rini pa Harani; meke taluarae la pa popoa Kenani si arini.

Meke sipu kamo si arini pa popoa Kenani, ⁶ si enea Ebarami sa korapa popoa osolae kamo sa si keke huda hopena pa More, sa vasina hopena pa Sekemi. Pa totoaso asa sari na tie Kenanaiti si korapa koadia koasa popoa asa.

⁷ Meke vura koe Ebarami se Zihova, meke zama, “Hiera sa popoa sapu kaqu vatua Rau koasa tutimu,” gua. Beto asa si tavete vala nia Ebarami si keke hope te Zihova sapu vura koasa vasina asa.* ⁸ Beto hoi si rizu la si asa koari na popoa toqetoqere, meke la va turu nana ipi pa vari

* 12:1 TTA 7:2-3; Hib 11:8 * 12:3 Qal 3:8 * 12:7 TTA 7:5; Qal 3:16

korapana Betolo pa kali lodu rimata, meke Ai pa kali gasa rimata. Meke vasina tugo si tavetia sa si keke hope meke vahesia sa se Zihova. ⁹ Beto asa si rizu vari tetei la si asa koari na vasidi, sapu la gua pa popoa Neqevi^d pa popoa Kenani.

Se Ebarami pa Popoa Izipi

¹⁰ Ba son^e si pa Kenani, meke kaleana sisigiti, ke rizu va seu gore la pa popoa Izipi si asa, pude koa paki vasina, gua.

¹¹ Meke sipu tata ene karovia sa sa voloso, sapu nuquru la gua pa korapa popoa Izipi, si zama ia sa sa nana barikaleqe, sapu se Serai, “Agoi si keke barikaleqe tolavaemu hola.

¹² Pana dogorigo rina tinoni pa popoa Izipi si goi, si kote va hinokaria rini, sapu agoi si na qua barikaleqe, meke kote va mateau rini, meke agoi si kote tava toa. ¹³ Mu tozini sapu na tasiq^u vineki si goi, meke pa ginuamu goi si kote va toa au rini meke kopu valeanau,” gua si asa.*

¹⁴ Meke sipu karovia sa sa voloso meke ene la pa korapa popoa Izipi, si dogoria rina tinoni pa popoa Izipi, sapu tolavaena hola sa nana barikaleqe. ¹⁵ Meke kaiqa rina palabatu, si dogoria si asa, meke la tozia koasa baṅara, sapu tolavaena hola si asa, gua. Ke ta turaṅa la si asa, pa vetu tanisa baṅara. ¹⁶ Ego, koasa ginuana e Serai, si ta kopue valeana se Ebarami, meke ponia rovana sipi na qoti, na bulumakao, na don'ki, na kameli, meke na pinausu tie sa baṅara si asa.

¹⁷ Ba sina ele vagia sa baṅara se Serai, ke garunu lani e Zihova sari na minoho kaleadi hola koasa, meke koari na tinoni pa nana vetu baṅara. ¹⁸ Ke tiokia sa baṅara se Ebarami meke nanasia, “Nasa si tavete mae nia goi koa rau? Na vegua ke lopu tozi nau goi, sapu na mua barikaleqe si asa? ¹⁹ Na vegua ke zama nia goi sapu na tasimu vineki si asa gua, ke vagia rau pude na qua

* 12:13 Zen 20:2, 26:7

barikaleqe? Ego hie sa mua barikaleqe. Vagia! Mamu taloa!”²⁰ Meke garuni sa banara sari nana tie, meke vagia rini se Ebarami, meke va vura taloa ia rini si asa pa popoa, meke gua tugo sa nana barikaleqe, meke sari doduru likakalae pu tagoi sa.

13

Varipaqahi sari Ebarami e Loti

¹ Meke ene vura taloa gua pa popoa Izipi si asa, meke ene sage la gua pa popoa Neqevi*, meke luli koasa se Serai sa nana barikaleqe meke sari doduru dia likakalae meke se Loti tugo. ² Keke tie tagotago hola se Ebarami. Soku hola nana sipi, na qoti, meke na bulumakao, meke gua tugo na poata siliva na qolo. ³⁻⁴ Beto hoi, si taluarae si asa vasina, meke ririzu vari tetei la gua pa Betolo. Meke kamo sa sa vasina pa vari korapana Betolo meke Ai, vasina sapu ele koa ia meke kuri ia sa si keke hope tatasana, meke vahesia sa vasina se Zihova.

⁵ E Loti ba ari nana sipi, na qoti, meke na bulumakao tugo, meke sa nana tatamana soti, meke sari nana pinausu tie tugo. ⁶ Meke gua asa, si lopu pada sari na duduli meke sari na ginani vasina sapu koa varigara ia ri karua, sina soku hola sari na dia kurukuru. ⁷ Ke vura mae sa vinari kakatorai pa varikorapadia ri na tie kopu kurukuru te Ebarami, meke saripu te Loti. Pa totosoi hie si korapa koadia pa popoa hie sari na tinoni Kenanaiti, meke sari na tinoni Perizaiti.

⁸ Meke zama la koe Loti se Ebarami, “Gita kara si keke tiena mo, meke lopu leana pude varikakatorai si gita kara meke sari na nada tie tavetavete. ⁹ Pada mo sa popoa, ke mada varipaqahi. Kaqu vizatia goi sa kukuru pepeso sapu

* 13:1 Sa popoa Neqevi si sa popoa qega pa kukuruna kali mae koasa popoa Kenani kali la gua pa Izipi.

hiva nia goi. Mamu la pa keke kalina si goi, meke arau si maqu la pa keke kalina,” gua si asa.

¹⁰ Meke doño vari likohae kamo la gua pa doduruna Zoara se Loti, meke dogoria sa sa doduruna sa pezara pa Zodani, sapu sokua na kolo, guana inuma te Zihova, babe guana pepeso pa Izipi si asa. Sa tooso hie si lopu ele huari e Zihova sari na vasileana lavata pa Sodomu meke Qomora.* ¹¹ Ke vizatia e Loti sa doduruna sa pezara pa Zodani, pude tanisa gua; meke rizu la gua si asa pa kali gasa rimata. Asa sa guguana sa vinari paqahi tadi karua tie hire. ¹² Meke koa pa popoa Kenani se Ebarami, meke Loti si koa koari na vasivasileana lavata koasa lolomo tata pa Sodomu, ¹³ vasina sapu koa sari na tie kaleadi na tie sea pu lopu lulia sa hiniva te Zihova.

Rizu La pa Heboroni se Ebarami

¹⁴ Pa mudina sipu ele taloa se Loti, si mae koe Ebarami se Zihova meke zama, “Mamu doño valeana la pa doduru vari kalimu. ¹⁵ Sari doduru pepeso pu dogori goi sara, si kaqu poni betoni Rau koa goi, meke koarini pu tuti gore mae koa goi. Meke kaqu tamugoi si arini ninae rane.* ¹⁶ Sari na tutimu pu kaqu ponigo rau, si kaqu soku hola, meke loke tie si kaqu boka nae betoi si arini; kekeñoño gua tugo sapu lopu kaqu boka ta nae sari na kavuru pa pepeso. ¹⁷ Ego, la mamu ene dogoria sa doduruna sa pepeso kamahire, sina sa doduruna sa pepeso asa, si kaqu poni beto nia Rau koa goi.” ¹⁸ Ke va rizua Ebarami sa nana ipi, meke la va turua sa, tata koasa huda hopena te Mamere, sapu koa pa Heboroni. Meke vasina si tavetia sa sa hope te Zihova.

* 13:10 Zen 2:10 * 13:15 TTA 7:5

14

Harupia Ebarami se Loti

¹⁻² Koadia koasa toতোসা asa si ka made baṅara: Aramapeli pa Babiloni, se Arioko, sa baṅara pa Elasara, se Kedoleoma, sa baṅara tadi pa Elami, meke se Tidali, sa baṅara tadi pa Qoimi. Meke somana varipera si arini koari ka lima baṅara hire: se Bera sa baṅara pa Sodomu, se Birisa sa baṅara pa Qomora, se Sinabe sa baṅara pa Adama, se Semeba sa baṅara pa Zeboimi, meke sa baṅara pa Bela sapu ta pozae Zoara kamahire. ³ Ego, sari ka lima baṅara hire si varigara nia rini si keke qeto minate koasa pezara pa Sidimi, sapu kamahire ta pozae na Kolo Matena. ⁴ Koari ka manege rua vuaheni pu ele hola, si ta kopue pa kauruna sa binaṅara te Kedoleoma si arini, ba pa vuaheni vina manege ṅeta si lopu hiva nia rini si asa. ⁵ Pa vuaheni vina manege made, si mae se Kedoleoma, meke sari ka ṅeta baṅara pa kalina tanisa, meke sari na dia tie varipera, meke va kilasi sari na tinoni Repaimi koasa vasileana pa Asiteroti Kanaimi, meke sari na tinoni Zuzi pa Hami, meke sari na tinoni Emi koasa pezara pa Kiriataimi, ⁶ meke sari na tinoni Horaiti saripu koa koari na toqetoqere pa Edomu^d. Meke hadu zukuru va seu lani rini pa Eliparane, koasa hukihukirina sa qega si arini. ⁷ Beto asa, si kekere pule mae pa Enemisipati si arini sapu pa Kadesi gunia gita kamahire, meke va kilasi rini sari doduru popoa tadi na tinoni Amaleki meke Amoraiti saripu koa koasa vasileana lavata pa Hazazoni Tamara.

⁸ Meke va namanama i ri na baṅara pa Sodomu, Qomora, Adama, Zeboimi meke Bela sari na dia tie varipera koasa pezara pa Sidimi pude varipera meke razai, ⁹ sari na baṅara tadi pa Elami, Qoimi, Babiloni, meke Elasara. Sari ka lima baṅara sara si razai sari ka made baṅara hire. ¹⁰ Ba sa pezara sana si sokua na pou sapu siṅi

na ta*, meke sipu podepodekae govete taloa sari na tie varipera tadi na baṅara pa Sodomu meke Qomora koasa vinaripera, si hoqa voini koari na pou si arini, ba kaiqa pule si kakalopuhu taloa dia koari na togetoqere. ¹¹ Meke vagi betoi ri ka made baṅara sari doduru likakalae na ginani koari na vasileana pa Sodomu meke Qomora, meke taloa dia. ¹² Se Loti sa tuna sa tasina Ebarami, si koa nana pa Sodomu, ke vagia rini si asa meke sari doduru nana likakalae.

¹³ Ba keke tie si govete taloa, meke la tozi sa koe Ebarami sari doduru ginugua. Ebarami sapu na tie Hiburu, si koa tata koari na huda hopedi te Mamere sa tie Amoraiti. Se Mamere meke sari na tasina, sapu ari Esikolo meke Anera si variva egoi pude varipera koa rina kana pa kalina te Ebarami. ¹⁴ Meke sipu avosia Ebarami sapu ele ta raovo vagi sa buhina, si tioko varigarani sa sari na tie varipera pa korapana sa nana puku minate. Ari ka ṅeta gogoto manege vesu sari doduru pu pododi koari na ipi te Ebarahami, meke hadu luli sa sari ka made baṅara, osolae kamo la gua tu tata pa vasileana Dani. ¹⁵ Meke vasina si paqahi sa sari nana tie, meke rapati sa sari na kana pana boṅi, meke va kilasi sa si arini. Hadu va seu la guni sa pa Hoba, pa kali la gua pa Damasikasi. ¹⁶ Meke vagi pule ni rini sari doduru likakalae saripu vagi taloa ni rina baṅara. Gua tugo se Loti sapu sa tuna sa tasina, meke sari nana likakalae, meke sari na barikaleqe, meke sari kaiqa tie ta pusidi.

Mana nia e Melekizadeki se Ebarami

¹⁷ Pa mudina sa pinule va mataqara te Ebarami koe Kedoleoma meke sari kaiqa baṅara pule, si mae tutuvia

* ^{14:10} Sa ginuana sa "ta" si na tiṅitoṅa nadi, napiti meke muho sapu lagu pa siraṅa nomana meke siraṅa vaka tapuru.

sa baṅara Sodomu si asa, koasa lolomo pa Save (sapu ta pozae kamahire, Na Lolomo tadi na Baṅara). ¹⁸ Meke se Melekizadeki sa baṅara pa Salema, sapu keke hiamā tugo tanisa Tamasa Ululuna Hola, si paleke mae bereti meke na kolo vaeni koe Ebarami.* ¹⁹ Meke mana nia sa si asa, meke zama, “Mani mana nia sa Tamasa Ululuna Hola, sapu tavetena sa maṅauru na pepeso, se Ebarami! ²⁰ Mani tavaresi sa Tamasa Ululuna Hola sapu ponigo sa minataqara koari na mua kana.” Meke ponia Ebarami koe Melekizadeki sa keke pa manege koari doduru likakalae saripu vagi puleni sa.

²¹ Meke zama la koe Ebarami sa baṅara pa Sodomu, “Mu va naqiti sari na likakalae pu vagi goi, ba mamu va pule maei koa rau sari doduru qua tie,” gua si asa.

²² Meke olaṅa se Ebarami, “Zama tokotokoro si rau pa kenuna e Zihova, sa Tamasa Ululuna Hola sapu tavetena sa maṅauru meke na pepeso, ²³ sapu lopu kaqu va naqitia rau si keke vasi toṅa tamugoi, be na lozi sia babe keke sadolo, ba namu lokari tugo. Meke pa mudina si namu lopu kaqu boka zama si goi, ‘Arau mo ele va tagotagoa se Ebarami,’ gua. ²⁴ Namu loketoṅa hokara si kaqu vagia rau. Ba kaqu qetuni mo rau, sapu gua ele henai rina qua tie. Ba madi vagi rina qua baere, ari Anera, Esikolo meke e Mamere sari dia hinia, ura na somana pa qua kalina si arini,” gua si asa.

15

Sa Vinatatare te Tamasa koe Ebarami

¹ Meke sipu hola sapu gua asa, si mae zama koe Ebarami pa keke dinogodogorae se Zihova. Meke zama guahe, “Ebarami, mu lopu koa matagutu! Ura kote lavelave hukata nigo Rau koari na tinasuna. Meke kote ponigo Rau sa pinia nomana lavata,” gua si Asa.

* ^{14:18} Hib 7:1-10

² Ba olana se Ebarami, “Ke Zihova, Banara, na sa laena sa Mua vinariponi koa rau, sina loke qua koburu si rau? Se Elieza mo, sa tie Damasikasi, si kaqu vagi betoi sari doduru qua likakalae. ³ Na lopu poni au koburu Goi si rau, meke keke mo koari kasa qua pinausu, si kaqu vagi betoi sari qua likakalae.”

⁴ Meke zama pule se Zihova, “Se Elieza, sa mua pinausu hie, si lopu kaqu vagi sari na mua likakalae, ba sa koreo, sa tumu soti tu si kaqu vagi betoi si arini,” gua si Asa. ⁵ Meke turana la nia e Zihova pa sada si asa, meke zama, “Mu ena sage la pa manauru, mamu podekia nae i sari na pinopino. Sarini pu tuti gore mae gua koa goi, si kaqu soku holani si arini,” gua si Asa.*

⁶ Meke ranea Ebarami se Zihova, meke pa ginua asa, si poza nia na tie tonoto e Zihova si asa.*

⁷ Meke zama se Zihova koasa, “Arau se Zihova sapu turana vura nigo pa Ura, pa popoa Babiloni, meke poninigo sa popoa hie pude tamugoi soti.”

⁸ Ba nanasia Ebarami si Asa, “Ke Zihova, Banara, vegugua meke kaqu boka gilana valeania rau sapu kaqu taqarau soti si asa?”

⁹ Meke olana si Asa, “Mu turana mae nia si keke bulumakao, keke qoti, meke keke sipi, hopehopeke ka neta vuahenidi, meke keke baruku meke keke kukuva,” gua si Asa. ¹⁰ Meke paleke lani Ebarami koe Zihova sari na kurukuru, meke magu viqala ruai sa meke veko varivarikalini sa pa karua tokele, ba lopu magui sa sari na kurukuru tapuru. ¹¹ Meke tapuru gore mae sari na kurukuru nomadi koari na kurukuru matedi, ba hadu pani Ebarami si arini.

¹² Meke sipu lodu gore sa rimata, si eko meke puta muliunu se Ebarami; meke kamo sa huporo variva

* 15:5 Rom 4:18; Hib 11:12 * 15:6 Rom 4:3; Qal 3:6; Zem 2:23

matagutuna koasa.* ¹³ Meke zama koasa se Zihova, “Kaqu ta evaⁿae na tie karovodi pa votiki popoa sari na tutimu, meke kote tava pinausu vasina si arini, meke koari ka made gogoto vuaheni si kaqu ta ⁿoⁿovala si arini.* ¹⁴ Ba kaqu va kilasia Rau sa butubutu sapu va pinausu i si arini, meke pana taluarae si arini koasa votiki popoa sana, si kaqu vagi dia tinagotago koa rina tie vasina si arini.* ¹⁵ Ba agoi si kaqu barogoso va gorevura, meke tiqe mate pa binule, meke ta pomunae. ¹⁶ Ba kaqu kamo pakia made gogoto vuaheni*, beto tu hoi si kaqu tiqe pule mae tani sari na tutimu. Ura lopu kaqu va mate pani Rau sari na tinoni Amoraiti, osolae pada mo sa dia sinea, meke kaqu tiqe tava kilasa si arini.”

¹⁷ Meke sipu lodu sa rimata meke huporo sa popoa, si hinoqa vura mae si keke vovoina tuⁿaha nika, meke sa zuke huruⁿuna, meke ene hola gua pa varikorapadi rina minagumagu kurukuru ⁿame si arini. ¹⁸ Meke koasa rane tugo asa, si tavetia Zihova si keke vinariva egoi nabuna koe Ebarami. Zama si Asa, “Va tatara nia Rau pude ponia koari na tutimu, sa doduruna sa pepeso hie, podalae mae gua koasa voloso* pa popoa Izipi meke kamo sa Ovuku Iuparetisi.* ¹⁹ Sa pepeso tadi na butubutu Kenaiti, Kenizaiti, Kadimonaiti, ²⁰ Hitaiti, Perizaiti, Repaimi, ²¹ Amoraiti, Kenanaiti, Qeqasaiti, meke sa butubutu Zebusaiti.”

* 15:12 Zob 4:13,14 * 15:13 Ekd 1:1-14; TTA 7:6 * 15:14 Ekd 12:40-41;

TTA 7:7 * 15:16 Sa zinama Hiburu si zama “Kaqu kamo pakia ka made sinage” ba sa sinage pa binalabala tadi na tie pa toতো te Ebarami si keke gogoto vuaheni pa keke sinage. * 15:18 Sa Hiburu si zama “ovuku Izipi” meke lopu bakala sa ginuana be guana zama nia sa sa kolo hitekena ta pozae Wadi el-Arish pa rane ⁿinoroi babe keke ovuku tanisa Ovuku Naelo tata pa Kolo Meditareniani. * 15:18 TTA 7:5

16

Hega meke se Isimeli

¹ Se Serai, sa barikaleqe te Ebarami si loke nana koburu. Ba tagoa sa si keke pinausu vineki Izipi, sa pozana si e Hega, ² gua asa ke zama la koe Ebarami se Serai, “Se Zihova si hukatau meke lopu poni au koburu kamo kamahire. Mamu la koa turaⁿia sa qua pinausu vineki. Gina asa si kote boka podo poni au keke koburu si rau.”*

Meke va egoa Ebarami sapu gua zama nia e Serai. ³ Ke vala Serai koe Ebarami se Hega pude koa turaⁿa pakia gua. Sa ginugua hie si ta evaⁿa pa mudina ka manege puta vuaheni sipu koa pa Kenani se Ebarami. ⁴ Meke koa turaⁿia Ebarami se Hega, ke aritiana si asa, meke sipu gilania sa sapu aritiana si asa, si podalae vahesi pule nia meke doⁿo va gorea sa sa nana barikaleqe koimata.

⁵ Meke zama se Serai koe Ebarami, “Na mua sinea ke doⁿo va gore au e Hega si rau. Arau soti vatua si asa koa goi, meke seunae gua, sipu gilania sa sapu aritiana si asa, si doⁿo va gore au sa si rau. Mani vilasia e Zihova sapu esei gita si toⁿoto, agoi babe arau!” gua se Serai.

⁶ Meke olaⁿa se Ebarami, “Leana hola, na mua pinausu meke koa kaurae pa mua kinopu si asa, ke mamu tavetia sapu gua hiva nia goi koasa.” Meke noⁿovalia Serai se Hega, ke govete taloa si asa.

⁷ Meke dogoria sa mateana te Zihova se Hega tata koasa kolo pa korapa qega ivuluna, koasa siraⁿa la gua pa Sura.

⁸ Meke zama la ia sa si asa, “Hega, pinausu te Serai, pavei mae guamu, meke pavei si korapa la gua si goi?”

Meke olaⁿa se Hega, “Na korapa govete va seu nia rau sa qua barikaleqe koimata,” gua si asa.

* 16:2 Pa hahanana tadirini sa barikaleqe pu lopu boka vagi koburu si boka vagi koburu koasa pinausu, meke kote guana tuna soti si asa.

⁹ Meke zama sa mateana, “Mu kekere pule la, mamu koa na pinausu pule koasa.” ¹⁰ Beto hoi si zama si asa, “Kaqu ponigo rau soku hola tutimu, meke loke tie si kaqu boka nae i si arini. ¹¹ Kaqu vagia goi si keke tumu koreo meke kaqu poza nia Isimeli* goi sa pozana, sina ele avosia e Zihova sa mua kinabo talotaṅa. ¹² Ba sa tumu koreo si kote koa guana donṅki pinomona si asa. Meke kote kanai sa sari doduru tie, meke sari doduru tie ba kote kana ia tugo si asa. Meke kote koa vata kale koari doduru turaṅana si asa.”

¹³ Meke poza nia e Hega se Zihova sapu ele zama koasa, sapu guahe: “Agoi sina Tamasa sapu dogorau,” gua. Ura zama pule nia se Hega, “Ele dogoro hinokaria rau sa Tamasa, sapu korapa dogorau Sa,” gua. ¹⁴ Gua asa ke poza nia rina tie, sa berukehe pa vari korapana Kadesi meke Beredi, “Na berukehe tanisa Tamasa Toana sapu dogorau.”

¹⁵ Meke podoa Hega si keke tuna koreo e Ebarami, meke poza nia Isimeli sa si asa.* ¹⁶ Pa toতো tugo asa, si ka vesu ṅavulu onomo vuahenina se Ebarami.

17

Sa Minagu, sapu sa Vinagilagilana sa Vinariva egoi

¹ Meke sipu kamoia sia ṅavulu sia vuahenina se Ebarami, si vura koasa se Zihova meke zama: “Arau sa Tamasa pu tagoi sari doduru ṅiniraṅira. Mu va tabe Au. Mamu tavetia sapu toṅoto doduru toতো. ² Kaqu tavetia Rau sa qua vinariva egoi koa goi, meke kaqu ponigo soku tutimu.” ³ Meke hoqa oporapaha pa pepeso se Ebarami, meke zama sa Tamasa, ⁴ “Tavetia Rau sa Qua vinariva egoi koa goi, va tatara nia Rau sapu agoi si kaqu na tiatamadia

* 16:11 Sa ginuana Isimeli si “Avosia sa Tamasa”. * 16:15 Qal 4:22

ri soku butubutu. ⁵ Sa pozamu si lopu kaqu e Ebarami*, ba e Ebarahami* tu, sina vata evaṅṅae nigo Arau na tamadia ri soku butubutu si goi.* ⁶ Kaqu ponigo soku tutimu Rau si goi, meke kaiqa arini si kaqu na baṅṅara. Kaqu soku hola sari na tutimu, meke kaqu ta evaṅṅae soku butubutu sokudi si arini.

⁷ Kaqu kopu nia Rau sa Qua vina tatara koa goi meke koari na tutimu pude lulia, guana vinariva egoi sapu koa holana koari na sinage na sage vugo repere. Meke Arau si kaqu na mua Tamasa, meke na Tamasa tadirini pu tututi gore mae gua koa goi.* ⁸ Sa pepeso hie sapu korapa koa ia goi na tie karovomu kamahire, si kaqu ponina Rau koa goi, meke koarini pu tututi gore mae gua koa goi. Meke sa doduruna sa pepeso pa popoa Kenani, si kaqu tadirini ninnae rane, meke Arau si kaqu na dia Tamasa.”*

⁹ Meke zama la koe Ebarahami sa Tamasa, “Agoi ba kaqu kopu nia sa vinariva egoi koa Rau. Agoi meke saripu tututi gore mae gua koa goi koari na sinage na sage vugo repere, ¹⁰ si kaqu va ego betoa pude ta magu sari doduru koreo koa gamu.* ¹¹⁻¹² Podalae kamahire, si kaqu magui gamu sari doduru koburu haha koreo sipu ka vesu rane seunae gua ta podo si arini, meke sarini pu podo koari na pinausu pa mia vetu, meke sari na pinausu saripu ta vagi mae koari na votiki popoa. Sa minagu hie si kaqu na vina gilagilana pude vata dogoro nia sapu koa nana si keke vinariva egoi pa varikorapa mia gamu meke Arau. ¹³ Hopeke tie si kaqu ta magu, meke asa sa vina gilagila tanisa tini, pude va dogoro nia sapu sa Qua vinariva egoi koa gamu si koa hola.

* 17:5 Sa pozapoza Ebarami sa ginuana pa zinama Hiburu sina tamana tava lavatana. * 17:5 Sa pozapoza Ebarahami pa zinama Hiburu sa ginuana si tamadia soku butubutu. * 17:5 Rom 4:17 * 17:7 Lk 1:55 * 17:8

TTA 7:5 * 17:10 TTA 7:8; Rom 4:11

¹⁴ Be keke koreo si lopu ta magu, si lopu kaqu ta balabala sapu keke koari na Qua tinoni si asa, sina lopu lulia sa sa vinariva egoi koa Rau.”

¹⁵ Meke zama sa Tamasa koe Ebarahami: “Sa mua barikaleqe si lopu kaqu poza nia Serai goi; podalae kamahire sa pozana sa si e Sera^d tu. ¹⁶ Kaqu mana nia Rau si asa, meke kaqu ponigo Rau si keke tumu koreo koasa. Kaqu mana nia Rau meke kaqu ta eva^{nae} na tinadia ri na butubutu si asa, meke sari na ba^{na}ra si kaqu gore mae gua koasa tutina sa.”

¹⁷ Meke hoqa oporapaha pa pepeso se Ebarahami, ba podalae hegere si asa sipu balabala ia sa sapu lopu kaqu boka vagi koburu sa tie sipu ele keke gogoto vuahenina. Se Sera ba gua tugo sapu ele sia ^{na}avulu vuahenina, gua. ¹⁸ Meke nanasia Ebarahami sa Tamasa, “Be mate si rau, kote boka va egoa Goi se Isimeli pude tagoi sari doduru gua pu ele poni nau Goi?”

¹⁹ Ba zama sa Tamasa, “Lokari, sa mua barikaleqe sapu se Sera, si kote podoa si keke tumu koreo, meke kaqu poza nia goi e Aisake^{*}. Kaqu kopu nia Rau sa qua vinariva egoi koasa, meke koarini pu tututi gore mae gua koasa ninæ rane. Kaqu na vinariva egoi koa holana si asa ninæ rane ka rane. ²⁰ Ele avosi Rau sari na mua tinepa koasa guguana e Isimeli. Ke kaqu mana nia Rau si asa, meke kaqu ponia soku koburu meke soku tutina Rau si asa, kaqu na tamadia ri ka manege rua ba^{na}ra si asa, meke kaqu vata eva^{nae} nia na butubutu lavata Rau sari na tutina. ²¹ Ba kaqu kopu nia Rau sa qua vinariva egoi koe Aisake sapu sa tumu koreo, pu kaqu podoa Sera pa vuaheni maehe pa tooso keke^{no}o kamahire.” ²² Sipu beto zama koe Ebarahami sa Tamasa, si taluaræ si Asa koa sa.

* 17:19 Sa pozapoza Aisake pa zinama Hiburu sa ginuana si “hegere si asa.”

²³ Meke koasa rane tugo sana si va tabea Ebarahami sa Tamasa, meke magua sa sa tuna koreo sapu se Isimeli meke sari doduru koreo pule koasa nana puku tatamana, meke sari nana pinausu saripu ta podo pa nana vetu, meke sarini pu ele ta holudi. ²⁴ Ba se Ebarahami si ka sia *navulu* sia vuahenina meke tiqe ta magu si asa, ²⁵ meke se Isimeli sa tuna koreo, si ka manege *neta* vuahenina. ²⁶ Pa keke rane mo si ta magu beto si arini, ²⁷ meke gua tugo sari doduru pinausu te Ebarahami.

18

Va Tatara nia Tamasa sa Tuna Koreo Koe Ebarahami

¹ Meke vura mae koe Ebarahami se Zihova, koari na hudahuda hopedi te Mamere, sipu habotu magogoso si asa pa sasadana sa nana ipi kapu kurukuru totosoma *manini* hola sa rimata pana korapa rane. ² Meke sipu *doño* sage si asa, si dogori sa sari ka *neta* tie korapa turudia vasina. Sipu dogori tugo sa si arini si haqala vura la tutuvi sa si arini, meke *todoño* gore pa pepeso si asa,* ³ meke zama, “Kasa palabatu, noso paki; lopu ene hola nia sa qua ipi. Arau si koa qua hie pude va toga gamu. ⁴ Maqu paleke poni gamu kolo pude *nuzapa* va via i sari na nenemia; boka habotu magogoso pa kauruna sa huda hie si gamu. ⁵ Kaqu paleke mae vasi ginani tugo si rau pude va *ninira* gamu, meke hoda la ia sa mia inene. Ele mae dogoria gamu sa mia nabulu pa nana vetu, ke maqu va toga gamu.” Meke *olana* si arini, “Leana hola. Mu tavetia sapu gua hiva nia goi,” gua si arini.

⁶ Meke tuturei nuquru la pa korapa ipi se Ebarahami, meke zama koe Sera, “Mu tuturei vagia sa palava sapu ta muzara va leanana, mamu kinai kaiqa bereti.” ⁷ Beto asa, si haqala la koasa rovana bulumakao si asa, meke vizatia sa

* 18:2 Hib 13:2

si keke bulumakao vaqurana meke nobonobokona, meke vala nia sa si asa koa keke nabulu, pude tuturei va kina ia gua. ⁸ Beto sapu gua asa si paleke lani sa si kaiqa bata, na meleke meke na miti bulumakao sapu ele tava namanamadi, meke vekoi sa sari na ginani pa kenudia rina tie. Meke poni sa si arini pa kauruna sa huda, meke henahena si arini.

⁹ Meke nanasia rini si asa, “Avei se Sera, sa mua barikaleqe?” Meke ola_{na} si asa, “Korapa koa nana pa korapa ipi,” gua si asa.

¹⁰ Meke zama la koasa se Zihova, “Koasa totošo guahe pa vuaheni maehe, si kote pule mae si Rau, meke sa mua barikaleqe sapu se Sera si kaqu podoa sa si keke tuna koreo.” Ba se Sera si korapa turu nana pa kapa sasada pa mudina sa, meke avavoso nana.* ¹¹ Ba sari Ebarahami meke Sera si ele barogoso na kaleqe sisigiti, meke se Sera, si ele hola nia nana totošo pude vagi koburu. ¹² Ke hegere golomo pa korapa bulona se Sera, meke zama, “Kamahire, si ele kaleqe si rau, meke ele viziri sa tiniqu; meke lopu kaqu boka va gilagilaia rau sa qinetu pa tiniqu, meke sa qua palabatu ba ele barogoso tugo,” gua si asa.*

¹³ Meke nanasia e Zihova se Ebarahami, “Na vegua ke hegere se Sera meke zama, sapu lopu kaqu boka podo koburu si asa, sina ele kaleqe sisigiti gua. ¹⁴ Vegua koadia kaiqa to_{na} sapu tasuna sisigiti koe Zihova? Gua sapu zama nia Rau, pa totošo guahe pa vuaheni maehe, si kote pule mae si Rau, meke kote podoa e Sera si keke tuna koreo.”*

¹⁵ Ba matagutu se Sera, ke oso nia sa sapu lopu hegere si asa, gua. Ba ola_{na} sa tie, “Hinokara, ele hegere si goi,” gua si asa.

Tepaia Ebarahami se Zihova

* 18:10 Rom 9:9 * 18:12 1 Pit 3:6 * 18:14 Lk 1:37

¹⁶ Beto asa si taluarae sari na tie meke ene la koa keke vasina sapu boka do^{no} gore la pa Sodomu, meke ene luli turaⁿⁱ Ebarahami si arini pude la luari pa dia sira^{na}, gua. ¹⁷ Meke zama se Zihova, “Maqu lopu tomea koe Ebarahami sapu gua korapa hiva tavetia Rau. ¹⁸ Meke sarini pu tututi gore mae gua koa sa, si kaqu ta eva^{nae} keke butubutu lavata meke ni^{nira} hola, meke koasa guguana sa si kaqu manani Rau sari doduru butubutu. ¹⁹ Ele vizatia Rau si asa, pude zamai sari na tuna koreo, meke sarini pu tuti gore luli mae gua koa sa pude va tabeau meke tavetia sapu gua leana meke to^{no}to. Be tavetia rini sapu gua asa, si kaqu tavete vala i Rau, sari doduru gua pu ele va tatarani Rau koa sa.”

²⁰ Meke zama la koe Ebarahami se Zihova, “Sa tinazutudi ri na tinoni pa Sodomu meke Qomora si nomana hola; kaleana sisigiti sari na dia sinea. ²¹ Kaqu gore la hata vurani Rau sari guguadi ri na tinazutu saripu ele avosi Rau, be hinokara babe lokari,” gua si Asa.

²² Meke taluarae sari karua tie, meke la gua pa Sodomu ba koa koe Ebarahami se Zihova. ²³ Meke ene tata la se Ebarahami meke nanasia sa se Zihova, “Vegua, kaqu va mate hinokara tura^{nae} ni Goi koari na tie seadi sari na tie to^{notodi}? ²⁴ Be ari ka lima ^{navulu} puta tie to^{notodi}, si koa dia pa korapana sa vasileana lavata, vegua kote va mate betoi Goi sari doduru tie koasa vasileana lavata sana? Vegua, lopu kaqu veko hola ia Goi sa popoa asa, pude harupi sari ka lima ^{navulu} tie to^{notodi}? ²⁵ Hinokara, sapu lopu kaqu va mate tura^{nae} ni Goi koari pu seadi sari na tie to^{no}to. Tasuna hola sapu gua asa! Pude eva^{nia} Goi sapu gua asa, si kote tava kilasa tura^{nae} koari na tie sea sari na tie to^{no}to. Tasuna hola sapu gua asa. Agoi sa tie varipitui pa doduruna sa popoa pepeso si kaqu varipitui va to^{no}to.”

²⁶ Ke ola^{na} se Zihova, “Be dogori Rau koasa vasileana lavata pa Sodomu sari ka lima ^{navulu} puta tie to^{notodi},

si kaqu harupia Rau sa doduruna sa vasileana lavata koasa laedi rini,” gua si Asa.

²⁷ Meke zama pule se Ebarahami, “Mu tataru nau, mamu taleoso nia sa qua vinarane sapu lopu makudo zama atu si rau koa Agoi Zihova. Na tie mo si rau meke lopu padaqu pude zama nia keke to_ŋa. ²⁸ Ba vegua, be ari ka made _ŋavulu lima tie to_ŋotodi si koa, lopu ari ka lima _ŋavulu, kaqu huara pani betoa Goi sa doduruna sa vasileana lavata sina ari ka visavisa mo sari na tie seadi?”

Meke ola_ŋa se Zihova, “Lokari, lopu kaqu huara pania Rau sa vasileana lavata, be dogori Rau sari ka made _ŋavulu lima tie to_ŋotodi,” gua si Asa.

²⁹ Meke zama pule se Ebarahami, “Vegua, be ari ka made _ŋavulu puta tie to_ŋotodi si koadia vasina?” Meke ola_ŋa si Asa, “Be koadia vasina sari ka made _ŋavulu puta tie to_ŋotodi si lopu kaqu huaria Rau si asa.”

³⁰ Meke zama pule se Ebarahami, “Ke Ba_ŋara Zihova, Mu lopu bugoro nau, ba maqu zama pule atu. Vegua be ari ka tolo_ŋavulu puta si koa?” Meke zama si Asa, “Lopu kaqu huaria Rau si asa be ari ka tolo_ŋavulu puta si dogori Rau vasina.”

³¹ Meke zama pule se Ebarahami, “Kei Ba_ŋara, Mu taleosoni sari na qua hinemohemo lopu ari makudodi, saripu zama atu ni rau koa Goi. Vegua be ari ka hiokona puta tie mo si ta dogoro vasina?” Meke zama si Asa, “Be ari ka hiokona puta tie mo si dogori Rau vasina ba lopu kaqu huaria Rau sa vasileana lavata,” gua si Asa.

³² Meke zama pule se Ebarahami, “Mu lopu bugoro nau Zihova, maqu zama pule atu keke to_ŋoso. Vegua be ari ka manege puta mo si ta dogoro?” Meke zama si Asa, “Lopu kaqu huaria Rau si asa, be ari ka manege puta si koadia.”

³³ Meke sipu beto zama koe Ebarahami si Asa, si taluarae se Zihova, meke pule la pa nana ipi se Ebarahami.

19

Sa Sinea pa Popoa Sodomu

¹ Sipu mae kamo pana veluvelu pa popoa Sodomu sari karua mateana, si korapa habotu nana pa nuqunuquruana koasa bara pa vasileana lavata se Loti. Meke sipu dogori tugo sa sari karua si gasa turu meke la tutuvi sa si arini, meke todoṅo gore pa kenudia rini. ² Meke zama la koarini, “Kasa qua baṅara, hiera si rau pude tokani gamu. Mae koa paki pa qua vetu koasa boṅi hie. Mamu ṅuzapi sari na nenemia; mamu tiqe topue vaqavaqasa na ene lulia sa mia siraṅa.” Meke olaṅa la ia rini si asa, “Lokari, mami va hola ia mo sa boṅi hie koasa pavasa pa kokorapana sa vasileana,” gua si arini.

³ Ba ososoni sa si arini, meke mumudi si lulia rini si asa la pa nana vetu. Meke tozini Loti sari nana nabulu pude kinai kaiqa bereti loke isitidi, meke va namanama ia si keke hinenahena tadi kasa tie enenedi. Sipu beto sari na dia vinatana si henahena si arini.

⁴ Ba sipu lopu ele puta sarini pa dia teqe si mae vari likohae nia ri doduru tie Sodomu koasa vasileana lavata sana sa dia vetu, tie vaquradi na koadi na gua. ⁵ Meke tiokia rini se Loti meke nanasia, “Avei sari na tie pu mae veluvelu koa goi? Mu turaṅa va vura maeni, pude boka va sea i gami.”*

⁶ Meke vura la koarini pa sada se Loti, meke tuku gunia sa pa mudina sa sasada. ⁷ Meke zama la koa rini si asa, “Kasa qua baere, tepa gamu rau pude mi lopu taveti sari na tinavete kalekaleadi gua sara! ⁸ Dotu, koadia hire si karua tuqu vineki, saripu lopu ele eko turaṅae pa keke tie. Maqu turaṅa vura atuni koa gamu; mamu tavetia gua sapu hiva taveteni gamu. Ba mu lopu tavete la nia si keketoṅa koari

* 19:5 Zaz 19:22-24

na tie hire, sina na tie maedi pa qua vetu si arini, ke korapa kopuni rau si arini.”

⁹ Ba zama la koe Loti si arini, “Balau! Na tie karovomu mo si goi, ba omu hiva koa tie varipitui koa gami! Taloa! Namu kote novala va kleanigo gami, holani sapu arini sara.” Meke tupele pule nia rini se Loti meke rizu tata la pude huaria gana sa tukutuku, gua. ¹⁰ Ba qaqaama lani ri karua tie pu koadi pa korapa vetu sari limadi meke daku nuquru nia pa korapa vetu se Loti meke tukua sa sasada. ¹¹ Meke va behui ri karua sari na tie pu turu pa sebesebe vetu, sari na tie vaqura na tie koadi, ke lopu boka dogoria rini sa sasada.*

Taluarae pa Sodomu se Loti

¹² Meke zama la koe Loti sari karua palabatu, “Be koadia kaiqa tie koa goi tani, tumu koreo babe vineki mua roroto babe kaiqa turanamu pu koadi pa korapa vasileana lavata hie, mamu turana vurani koasa popoa hie. ¹³ Ura korapa va namanama huaria mo gami sa vasileana hie, sina sa tinazutudi rina tinoni pa popoa hie si kaleana sisigiti, meke ele avosia tu e Zihova ke garunu gami Sa pude huaria sa popoa Sodomu.”

¹⁴ Ke la zamai Loti sari nana roroto saripu kote habai sari na tuna vineki, “Tuturei! Mada luaria sa vasina hie sina kote huaria e Zihova si asa.” Ba hokara na va sisire nana mo, balabala gua sari na roroto.

¹⁵ Pana vaqavaqasa hokara si va bebeno ia rina mateana se Loti, meke zama si arini, “Tuturei! Tekulu, mamu turania sa mua barikaleqe meke sari karua tumu vineki, mamu rizu taloa tani, pude lopu kaqu mate pana ta huara sa vasileana lavata hie.” ¹⁶ Ba ruriti se Loti, ke taninia rini limana meke sa nana barikaleqe meke sari karua tuna

* 19:11 2 Ban 6:18

vineki, meke turaṅa vurani rini si arini koasa vasileana lavata sina tataruni e Zihova si arini.*

¹⁷ Meke sipu ele turaṅa vurani rini sarini si zama la koarini si keke rina mateana, “Mi govete taloa! Mi lopu liṅana pule, mi lopu noso pa pezara. Mi govete sage la koari na toqere, pude mi lopu mate!”

¹⁸ Meke zamai Loti sari na mateana, “Kei, lokari, kasa qua baṅara. ¹⁹ Dotu ele ta qetue si rau koa gamu, meke ele harupia mo gamu sa qua tinoa. Ba namu lopu boka govete la pa seu si rau koari na toqere, na kote hoqa mate nau mo sipu lopu ele kamo rau si arini. ²⁰ Dogoria goi sa vasileana hitekena hoi? Lopu seu si asa. Va malumau pude govete la meke kote boka ta harupu si rau vasina.”

²¹ Meke olaṅa si asa, “Leana, va ego rau sa mua tinepa hie, sapu lopu kaqu huaria rau sa vasileana sapu zama nia goi. ²² Ego, tuturei! Haqala! Lopu kaqu tavetia rau si keke toṅa osolae kamo goi sa vasina asa.” Na hitekena poza nia Loti sa vasileana, gua asa si ta pozae Zoara si asa.

²³ Ele gasa sa rimata, meke tiqe kamo pa Zoara se Loti.

²⁴ Meke hinoqa va ruku nia patu lera mae guadi pa maṅauru e Zihova sari na vasileana nomadi pa Sodomu meke Qomora,* ²⁵ meke huara inete betoi Sa si arini, meke doduru pezara, na tie pu koadi vasina, meke sari doduru likakalae pu toqolo pa pepeso. ²⁶ Ba liṅana pule sa barikaleqe te Loti, ke ta evaṅae keke patu soloti si asa.*

²⁷ Meke pana munumunu hokara si tuturei la se Ebarahami koasa vasina pu turu si asa pa kenuna e Zihova visoroihe. ²⁸ Meke doṅo gore la pa Sodomu, meke pa Qomora meke koasa doduruna sa pezara se Ebarahami meke dogoria sa sapu tuṅaha beto sa popoa, gua tugo na tuṅaha pa vasina sulusuluana.

* 19:16 2 Pit 2:7 * 19:24 Mt 10:15, 11:23-24; Lk 10:12, 17:29; 2 Pit 2:6; Zd

7 * 19:26 Lk 17:32

²⁹ Ba sipu huari Tamasa sari na vasivasileana lavata koasa pezara vasina pu koa se Loti, si balabala ia Tamasa se Ebarahami ke va govetia Sa se Loti pude di ta harupu.

Pinodalaedi rina Tie Moabi na tie Amoni

³⁰ Taluarae pa Zoara se Loti meke sari karua tuna vineki, meke sage la koari na toqere. Ura na matagutu koa ia rini si pa Zoara, ke la koa ia rini si keke bae vasina. ³¹ Meke zama la ia sa vineki kenuna sapu mudina, “Ele barogoso luli sa tamada meke loke koreona sa doduru popoa hie, pude habai gita pureda ari tuda. ³² Aria mada va napo nia vaeni sa tamada; mada eke turaⁿia gita kara pude boka vagi tuda koa sa tamada pude hodaia sa nana butubutu.”

³³ Ke pa boⁿi asa si va napo nia vaeni ri karua sa tamadia, meke nuquru la koasa sapu kenuna, meke eko turaⁿia sa sa tamana. Ba sina napo va hola sa tamadia, ke lopu va nonoga ia sa sapu gua ta evaⁿa koasa.

³⁴ Meke pa koivugona si zama la sa tuna kenuna koasa tasina mudina, “Ele eko turaⁿia rau sa tamada. Aria, mada va napo pule nia vaeni kohite boⁿi meke agoi pule, mamu la eko turaⁿia si asa pude boka ari tuda si gita kara koasa tamada pude hoda ia sa nana butubutu.” ³⁵ Ke koasa boⁿi asa, si va napo pule nia vaeni tugo ri karua, meke la eko turaⁿia sa tuna mudina si asa. Ba lopu va nonoga ia sa sapu gua ta evaⁿa koa sa. ³⁶ Pa ginugua asa si va aritiadi betoi sa sari karua vineki. ³⁷ Meke podoa sa tuna vineki kenuna sa tuna koreo, meke poza nia Moabi sa si asa. Asa sa tamadia rina tie Moabi kamoara rane ninoroi. ³⁸ Meke gua tugo sa tuna vineki mudina si podoa sa si keke tuna koreo, meke poza nia Benami sa si asa. Asa sa tamadia rina tie Amoni, kamoara rane ninoroi.

¹ Meke taluarae pa Mamere karovo la gua pa kali popoa Kenani se Ebarahami, meke la koa pa popoa Neqevi pa vari korapana Kadesi meke Sura si asa. Meke mumudi sipu korapa koa si asa pa Qera, ² si zama nia sa sapu se Sera sa nana barikaleqe si na tasina vineki gua; ke garuni sa baṅara sapu se Abimeleki, pa popoa Qera sari nana tie, meke la turaṅa vala nia koa sa se Sera.* ³ Meke keke boṅi si vura koa sa pa pinutagita sa Tamasa, meke zama, “Tio, kote mate si goi, sina ele vagia goi sa barikaleqe sana, sapu ele varihabana,” gua si Asa.

⁴ Ba lopu ele koa turaṅa Abimeleki si asa, ke zama si asa, “Ke Baṅara, loke qua sinea si rau! Ba vegua, kote va mate au mo Goi si rau meke sari na qua tinoni?” ⁵ Ura Ebarahami tu telena si zama nia sapu na tasina si asa, gua; ke zama luli nia mo sa barikaleqe si asa. Lopu tavete va sea si rau; na via si rau,” gua si asa.

⁶ Meke olaṅa pa korapa pinutagita sa Tamasa, “Uve, gilania Rau sapu lopu gilania goi sapu gua hiva tavetia goi koasa si sea, ke lopu va malumigo Rau pude tavete va sea mae koa Rau, meke lopu tiqua goi tinina si asa. ⁷ Ba kamahire, mamu va pule la ia koasa loana sa barikaleqe. Na keke poropita si asa, meke kote varavara nigo sa, pude lopu kaqu mate si goi. Ba be lopu va pulea goi koasa si asa, si maqu va balau igo, sapu kaqu mate si goi, agoi meke sari na mua tinoni,” gua si asa.

⁸ Meke pa koivugona pana munumunu hokara, si tioki Abimeleki sari doduru nana palabatu meke tozini sa sapu gua ele ta evaṅa, meke matagutu sisigiti si arini. ⁹ Meke tiokia Abimeleki se Ebarahami meke nanasia sa, “Na sa si ele evaṅia goi koa gami? Na sinea sa si ele tavete atu nia rau koa goi, meke evaṅia goi sa tinasuna hie koa rau, meke

* 20:2 Zen 12:13, 26:7

koasa qua butubutu. Lopu tonoto sapu gua tavete nau goi hie. ¹⁰ Na vegua ke tavetia goi si asa?”

¹¹ Meke olaña se Ebarahami, “Balabala ia rau sapu gina loke tie tani si hite pamaña nia sa Tamasa, meke kote va mate au, meke vagia sa qua barikaleqe,” gua si asa. ¹² “Ba hinokara tugo, sapu na vavenequ tugo si asa, sina na tuna vineki sa tamaqu, lopu sa tinaqu; meke haba ia rau si asa,” gua se Ebarahami. ¹³ Ke sipu garunu taloa nau e Tamasa koasa popoa tanisa tamaqu, meke la koari na votiki popoa, si zama ia rau si asa, “Kaqu vata dogoro nia goi sa mua tataru koa rau, meke tozini sari doduru tie, sapu arau si na tasimu koreo,” gua si asa.

¹⁴ Meke va pule la ia Abimeleki koe Ebarahami se Sera, meke koasa toতোসো tugo asa, si ponía sipi na bulumakao meke na pinausu tie sa si asa. ¹⁵ Meke zama la koe Ebarahami si asa, “Hie sa doduruna sa qua pepeso; la mamu koa koasa vasina sapu hiva nia goi.” ¹⁶ Meke zama la koe Sera si asa, “Ponia rau koasa tasimu si keke tina poata siliva, pude va sosodea koari doduru pu koa koa goi, sapu lopu sea si goi.”

¹⁷⁻¹⁸ Koa gua sapu ele ta evaña koe Sera, sapu sa barikaleqe te Ebarahami, si lopu va bokai e Zihova, pude vagi koburu sari na barikaleqe pa vetu tanisa banara Abimeleki. Ke varavara nia Ebarahami se Abimeleki, meke salañia Tamasa si asa. Meke salañia tugo sa sa nana barikaleqe, meke sari nana barikaleqe pinausu, pude boka vagi koburu si arini, gua.

21

Sa Pinodo te Aisake

¹ Meke mana nia e Zihova se Sera, gua tugo sapu ele va tatara vekoa Sa koasa. ² Aritiana si asa, meke podoa sa si keke tuna koreo koe Ebarahami, sipu barogoso si asa.

Ta podo sa koreo koa sa toতোসো sapu ele mutia Tamasa pude podoa sa.* ³ Meke poza nia Aisake e Ebarahami si asa, ⁴ meke sipu ka vesu ranena podo gua sa, si magua Ebarahami si asa, gua puta tugo sapu garunu nia Tamasa koa sa.* ⁵ Ebarahami si keke gogoto vuahenina, sipu podo se Aisake. ⁶ Meke zama se Sera, “Ele va hegere au Tamasa si rau, ke sari doduru tie pu avoso nia sapu gua asa si kaqu somana hegere turana,” gua si asa. ⁷ Meke zama pule si asa, “Loke tie hokara si ele boka tozi nia se Ebarahami sapu kaqu va susu koburu se Sera. Ba podoa mo rau sa tuna sipu barogoso si asa,” gua si asa.

⁸ Meke noma sage sa koburu, meke koasa rane sipu luara susu si asa, si tavetia Ebarahami si keke inevana nomana.

⁹ Ba pa toতোসো asa si dogoria e Sera sapu e Isimeli, sa tuna e Hega sa barikaleqe Izipi sapu va podo nia e Ebarahami, si va sisire nia na hegere nia sa se Aisake. ¹⁰ Ke zama la koe Ebarahami si asa, “Mu hitu pania sa barikaleqe pinausu hie meke sa tuna koreo. Ura sa tuna koreo sa barikaleqe hie si lopu kaqu tagoa si keke vasi mua tinagotago, sapu kaqu tagoa e Aisake sa tuqu koreo.”*

¹¹ Meke lopu qetu nia Ebarahami sa ginugua hie, sina na tuna koreo tugo sa se Isimeli. ¹² Ba zama la koe Ebarahami sa Tamasa, “Mu lopu talotana nia sa koreo, meke se Hega sa mua barikaleqe pinausu. Ba mamu tavetia mo sapu gua tozi nigo e Sera; ura koe Aisake si kaqu gore mae gua sari na tutimu, sapu ele va tatara nia Rau.* ¹³ Kaqu poni va soku nia koburu Rau, sa tuna koreo sa mua barikaleqe pinausu sana, meke kaqu ta evanae keke butubutu lavata. Ura na tumu koreo tugo si asa.”

* 21:2 Hib 11:11

* 21:4 Zen 17:12; TTA 7:8

* 21:10 Qal 4:29-30

* 21:12 Rom 9:7; Hib 11:18

¹⁴ Ego, pana munumunu hokara pa koivugona, si vala i Ebarahami koe Hega si kaiqa ginani meke keke bogu kapu qoti, sapu siñia na kolo, meke va papani sa pa mudina meke garunu taloa nia. Meke taluarae si asa, meke ene viloviloraē pa korapa qega Biasiba. ¹⁵ Meke sipu paho sa kolo, si veko pania sa sa koburu pa kauruna keke huda hitekena, ¹⁶ meke la habotu nana padana keke gogoto mita seuna. Meke zama pa korapa bulona, “Ke, lopu hiva dogoria rau matena sa qua koburu.” Sipu korapa habotu si asa vasina, si podalae kabo si asa.

¹⁷ Meke avosia Tamasa korapa kabo sa koburu, meke zama gore mae pa mañauru sa mateana te Tamasa koe Hega, “Na sa si talotaña nia goi ta Hega? Mu lopu matagutu; ele avosia Tamasa sa kabona sa koreo. ¹⁸ Turu, mamu la va manotia, mamu va mokomokoa; sa tuti sapu kaqu gore mae gua koasa, si kaqu va evañae nia keke butubutu lavata Rau si asa.” ¹⁹ Va dodogoraē i Tamasa sari na matana, meke dogoria sa si keke berukehe. Ke la utuvu va siñia sa sa bogu kapu qoti, meke va napoa sa sa koreo. ²⁰ Sipu noma sage se Isimeli si koa koasa sa Tamasa. Meke ta evañae keke tie hukue bokabokana, sipu koa pa korapa qega pa Parani si asa. ²¹ Meke va haba nia keke barikaleqe Izipi sa tinana si asa.

Sa Vinariva Egoi pa Varikorapana Ebarahami meke e Abimeleki

²² Meke koasa toso sana, si la sari Abimeleki meke Pikole, sa palabatu varipera tanisa nana qeto minate, meke la zama koe Ebarahami, “Sa Tamasa si koa koa goi koari doduru mua tinavete.* ²³ Ke mamu va tatara nia pa kenuna sa Tamasa tani, sapu lopu kaqu sekesekei nau goi, meke sari na qua koburu ba be sari na tutiqu. Ele tataru

* 21:22 Zen 26:26

nigo rau, ke mamu va tatara nia sapu agoi ba kaqu tatara nau tugo, meke sa popoa sapu korapa koa ia goi.”

²⁴ Meke zama se Ebarahami; “Kote zama tokotokoro si rau.”

²⁵ Meke zama nia Ebarahami koe Abimeleki si keke berukehe sapu ele zau vagia ri na nabulu te Abimeleki.

²⁶ Meke zama se Abimeleki, “Lopu gilania rau sapu esei ele tavetia si asa. Meke agoi ba lopu tozi nau tugo gugwana, meke hie sa totošo kekenu sapu avosia rau si asa.” ²⁷ Meke vala i Ebarahami si kaiqa sipi na bulumakao, koe Abimeleki, beto asa si tavetia ri karua si keke vinariva egoi pa varikorapadia. ²⁸ Meke paqaha vagi Ebarahami koasa nana rovana, sari ka zuapa tuna sipi mamaqota, ²⁹ meke nanasia Abimeleki si asa, “Na vegua ke tavete gua sana si goi?”

³⁰ Meke olana se Ebarahami, “Mu vagi goi sari ka zuapa tuna sipi hire. Tavetia rau si hie, pude va egoa goi, sapu arau sa tie si gelia sa berukehe hie.” ³¹ Gua asa ke, ta pozae Biasiba* sa vasina asa, sina koasa vasina asa si zama tokotokoro sari karua.

³² Meke sipu beto tavetia ri karua sa vinariva egoi hie pa Biasiba, si pule la dia pa Pilisitia sari Abimeleki meke se Pikole. ³³ Beto asa, si letea Ebarahami si keke huda tamarisiki pa popoa Biasiba, meke vahesia sa se Zihova, sa Tamasa toa holana. ³⁴ Meke koa seunae hola tu pa popoa Pilisitia se Ebarahami.

22

Garunia Tamasa se Ebarahami pude Va Vukivukihi nia se Aisake

* 21:31 Sa ginuana Biasiba sina Berukehe tanisa zinama tokotokoro.

¹ Meke sipu ele hola saripu gua hire, si podekia Tamasa se Ebarahami; meke tiokia Sa si asa, “Ebarahami!” Meke ola_{na} se Ebarahami: “Hiera si rau!” gua si asa.*

² Meke zama sa Tamasa, “Tura_{nia} se Aisake, sa tumu koreo titekena, sapu tataru hola nia goi; mamu ene la pa popoa Moraia. Meke koasa toqere vasina, sapu kaqu va dogoro nigo rau, si mamu va vukivukihi mae nia koa Rau si asa.”*

³ Ke pa koivugona, pana munumunu hokara, si va namanama i Ebarahami si kaiqa huda pude tanisa vina vukivukihi, meke va hakei sa koasa don_{'ki} meke tura_{nia} sa se Aisake, meke sari karua nabulu, meke topue la koasa vasina sapu ele tozi nia Tamasa koasa. ⁴ Meke pa rane vina neta si don_o la ia Ebarahami pa seu sa vasina asa. ⁵ Meke zama la koari nana nabulu si asa, “Mi koa tura_{nia} tani sa don_{'ki}, arau meke sa koreo si kote la panahoi, meke la vahesi; beto asa, si kote pule mae si gami koa gamu.”

⁶ Meke va paleke nia Ebarahami koe Aisake sa iqoso huda tana va vukivukihi va uququ; meke asa telena palekia sa magu meke sa nika. Meke sipu korapa ene keke gua la sari karua, ⁷ si zama se Aisake, “Tamaqu!” Meke ola_{na} se Ebarahami, “Hiera si rau, tuqu.” Meke nanasa se Aisake, “Sa nika meke sari na huda si koadia, ba avei sa lami pude va vukivukihi nia?”

⁸ Meke ola_{na} se Ebarahami, “Tamasa mo telena kote ponini gita si keke lami,” meke ene keke gua la sari karua.

⁹ Meke sipu mae kamoari karua sa vasina sapu ele tozia Tamasa koa sa, si tavetia Ebarahami si keke hope, meke va hake va tonoti sa sari na huda, meke pusia sa se Aisake, sa tuna koreo, meke va hakea sa pa hope, koa rina huda.*

¹⁰ Meke avanae nia Ebarahami sa magu pude va matea si

* 22:1 Hib 11:17-19 * 22:2 2 Koron 3:1 * 22:9 Zem 2:21

asa gua, ¹¹ si titioko gore mae gua pa maⁿauru sa mateana te Zihova koasa, “Ebarahami, Ebarahami!”

Meke olaⁿa si asa, “Hiera si rau,” gua si asa.

¹² Meke zama si asa, “Mu lopu va sigitia sa koreo, babe tavete nia keke toⁿa goi si asa. Ele gilania Rau kamahire sapu pamaⁿa nia goi sa Tamasa, sina lopu ruritia goi sa tumu koreo titekena koa Rau,” gua si Asa.

¹³ Meke liⁿana la mae se Ebarahami, meke dogoria sa si keke sipi kokoreo sapu soqo nia kikihona pa korapa roga. Meke la vagia sa si asa, meke hobe nia sa koasa tuna koreo, pude va vukivukihi va uququ la nia koe Zihova. ¹⁴ Meke poza nia “Kaqu poni gita e Zihova” Ebarahami sa vasina asa, meke pa rane tugo hie sari na tie si zama, “Kaqu va nama poni gita e Zihova koasa Nana toqere, gua.”

¹⁵ Meke titioko gore mae koe Ebarahami sa mateana te Zihova pa maⁿauru pa vina rua to^toso, ¹⁶ zama se Zihova, “Zama tokotokoro pa pozaqu soti si Rau, sapu kaqu mana nigo Rau si goi, sina ele tavetia goi si asa, meke lopu ruritia goi sa tumu koreo titekena koa Rau.* ¹⁷ Va tatara nia Rau sapu kaqu mana nigo meke poni va soku nigo tutimu Arau si goi, gua rina pinopino pa galegaleane babe na onone pa masamasa kolo. Meke kaqu va kilasi rini sari na dia kana meke vagi sari dia popoa.* ¹⁸ Meke sari doduru butubutu si kaqu tepa Au pude manani, gua sapu ele mana nia Rau sa tutimu, sina ele va tabei goi sari doduru Qua zinama,” gua se Zihova ¹⁹ Meke kekere pule la koari nana nabulu se Ebarahami, meke keke gua la pa Biasiba si arini, meke la koa vasina se Ebarahami.

Sari na Tututi Gore Mae gua koe Nehoa

²⁰ Meke sipu hola kaiqa vuaheni, si gilania Ebarahami, sapu ari ka vesu sari na koburu te Nehoa sa tasina saripu

* 22:16 Hib 6:13-14 * 22:17 Hib 11:12

va podoni sa koe Milika. ²¹ Se Uzi sa tuna koreo kenuna, sa tasina koreo sa se Buzi, meke se Kemueli sa tamana e Arami, ²² Kesedi, Hazo, Pilidasi, Zidilape meke Betueli. ²³ Betueli sina tamana e Ribeka. Ari ka vesu sari na tuna koreo saripu va podoni e Nehoa koe Milika. ²⁴ Meke va podoni Nehoa koasa nana barikaleqe pinausu, sapu se Reuma, sari Teba, Qahami, Tahasi, meke e Ma'aka.

23

Sa Minate te Sera meke sa Hinoluna sa Vasina Popomunuana

¹ Ego, sa tinoa te Sera si kamoā keke gogoto hiokona zuapa vuahenina, ² meke mate si asa pa Heboroni pa popoa Kenani, meke kabo ia Ebarahami si asa.

³ Beto asa, si taluarae si asa koasa vasina pu korapa eko sa tinina sa nana barikaleqe, meke la zama si asa koasa tie Hitaiti, ⁴ “Arau si na tie karovoqu mo sapu korapa koa koa gamu tani. Mi vata holuni kaiqa mia pepeso, pude boka pomunu nia rau sa qua barikaleqe,” gua si asa.*

⁵ Meke ola_na sari na tinoni Hitaiti, ⁶ “Mu va avoso mae koa gami, ba_nara. Gami si do_no atu nigo keke koimata ni_niramu si agoi. Mu pomunu nia sa mua barikaleqe koasa popomunuana leana hola sapu tagoa gami. Kaqu qetu nia mo gami pude ponigo si keke popomunuana, pude boka pomunia goi si asa,” gua si arini.

⁷ Meke todo_no pa kenudia rini se Ebarahami. ⁸ Meke zama, “Be hiva nau gamu pude pomunu nia rau sa qua barikaleqe tani, si mamu tepa poniau koe Eporoni tuna koreo e Zoha, ⁹ pude va holu nau sa sa bae pa Makapela, sapu koa tata pa hukihukirina sa nana inuma. Nanasia pude va maea sa koa rau sa doduruna sa hinoluna pude

* 23:4 Hib 11:9,13; TTA 7:16

boka tabaria rau pa kenumia gamu tani, pude boka tagoa rau si keke vasina popomunuana,” gua si asa.

¹⁰ Ba se Eporoni telena, si korapa habotu somanae nana koari kaiqa tie Hitaiti koasa vasina pu hoke vivinei rini pa nuqunuquruana koasa barana sa vasileana lavata. Ke sipu korapa avosia ri doduru tie vasina, si ola^{na} si asa, ¹¹ “Mu avoso mae ba^{na}ra. Kaqu ponigo rau sa doduruna sa inuma, meke sa bae sapu koa vasina. Ego, pa kenudia rina qua tinoni soti, si kaqu ponigo rau si asa, pude boka pomunu nia goi sa mua barikaleqe,” gua si asa.

¹² Ba todo^{no} pule pa kenudia ri na tinoni Hitaiti se Ebarahami, ¹³ meke zama la koe Eporoni, pude boka avosia ri doduru tie gua. “Mu va avoso mae. Kaqu holua rau sa doduruna sa inuma. Mamu vagia sa hinoluna, pude maqu pomunu nia sa qua barikaleqe vasina,” gua si asa.

¹⁴ Meke ola^{na} se Eporoni, ¹⁵ “Qua ba^{na}ra, sa hinoluna sa pepeso si padana mo ka made gogoto poata siliva. Vegua sapu gua asa, koa gita karua? La mamu pomunu nia sa mua barikaleqe,” gua si asa. ¹⁶ Va ego ia Ebarahami si asa, meke pada vala nia sa sa garona sa poata sapu poza ia e Eporoni pu avosia ri na tie, sapu ka made gogoto poata siliva, padana gua tugo sapu hoke tavetavete nia ri na tie holuholu.

¹⁷ Gua asa ke tagoa e Ebarahami sa pepeso te Eporoni pa Makapela, sapu koa pa kali gasa rimata pa Mamere. Ta vagi tura^{nae} beto tugo sa inuma meke sa bae, meke sari doduru hudahuda pa korapana sa inuma, kamo sa hukihukirina sa tinago sana. ¹⁸ Meke sari doduru tie Hitaiti pu habotu tura^{nae} koe Eporoni si variva gilana nia rini sapu holua Ebarahami sa pepeso.

¹⁹ Beto asa, si tiqe pomunu nia Ebarahami se Sera, sapu sa nana barikaleqe, pa korapa bae pa popoa Kenani. ²⁰ Ke sa inuma, meke sa bae, pu koa vasina, sapu tadi na tie

Hitaiti tatasana, si ta evaⁿae na tinago te Ebarahami, pude nana vasina popomunuana.

24

Sa Barikaleqe te Aisake

¹ Kamahire si barogoso sisigiti se Ebarahami, meke mana nia e Zihova si asa koari doduru tinⁿitonⁿa saripu ele taveti sa. ² Meke zama la koasa nabulu sapu ele koa va seunae hola meke kopuni sari doduru pu ele tagoi sa, “Mamu taⁿini mae ia sa nenequ,* pude mamu zama tokotokoro. ³ Hiva nigo rau pude zama tokotokoro si goi pa pozana e Zihova, sa Tamasa maⁿauru meke pepeso, sapu lopu kaqu vizatia goi, si keke barikaleqe tanisa tuqu koreo, koari na tinoni tani pa Kenani. ⁴ Ba kaqu pule la si goi koasa popoa vasina podo rau, koari na turaⁿaqu soti; mamu la vagia si keke barikaleqe tanisa tuqu koreo sapu se Aisake.”

⁵ Ba nanasa sa nabulu, “Vegua be korona luliau sa vineki meke mae pa popoa hie, kaqu turaⁿa la nia rau sa tumu koreo koasa popoa vasina mae gua mu?”

⁶ Meke olaⁿa se Ebarahami, “Lokari, lopu kaqu turaⁿa la nia goi sa tuqu koreo vasina! ⁷ Se Zihova, sa Tamasa pa Maⁿauru si turaⁿa vura nau pa popoa tanisa tamaqu, meke pa popoa tadi na turaⁿaqu, meke ele va tatara zoⁿazoⁿa nau Sa sapu kaqu poni nia Sa sa popoa hie koa rini pu tuti gore mae gua koa rau. Kaqu garunu va kenue atu nia Sa koa goi sa mateana, pude boka vagia goi sa barikaleqe tanisa tuqu koreo vasina. ⁸ Be korona luli koa goi sa vineki, si kaqu ta rupaha si goi koasa vina tatara hie, ba lopu kaqu turaⁿa la nia goi sa tuqu koreo hie vasina.” ⁹ Ke veko la nia sa nabulu sa limana, pa nenena sa nana

* 24:2 Sa hahanana hie si lopu bakala valeana, ba gina pude vata dogoro nia sa tie sapu lopu boka hobea sa sa nana vina tatara.

banara, sapu se Ebarahami, meke zama tokotokoro gua tugo sapu tepa ia Ebarahami koasa.

¹⁰ Meke vagi sa nabulu pu kopuni sari na tinago te Ebarahami sari ka manege puta kameli tanisa nana palabatu, meke topue la koasa vasileana lavata, vasina pu koa se Nehoa pa kali la gua, pa popoa Mesopotemia.

¹¹ Meke sipu kamo sa vasina, si va habotu gorei sa koasa berukehe pa sadana sa vasileana lavata sari na kameli, na ele veluvelu sa popoa na totošo pude vagi kolo sari na barikaleqe.

¹² Meke varavara guahe si asa, “Ke Zihova, Agoi sa Tamasa tanisa qua palabatu Ebarahami, Mamu va boka au pa rane ninoroī, Mamu tataru nia sa qua palabatu Ebarahami.

¹³ Dotu, hiera si rau, korapa turu aqa pa berukehe, vasina sapu kote mae utuvu kolo sari na tudia vineki rina tie koasa vasileana nomana hie.

¹⁴ Pana be zama gunia he rau si keke vineki, ‘Mu va gore maea sa mua zagi kolo, maqu napo gequ,’ meke be zama si asa, ‘Ego napo gemu tu ba goi; maqu va napoi tugo sari na mua kameli’, be ta evana sapu gua asa, si kaqu gilania rau sapu asa toŋoto sa barikaleqe tanisa mua nabulu Aisake. Meke kaqu gilania rau sapu tataru nia goi se Ebarahami sa qua palabatu.”

¹⁵ Meke sipu lopu ele va hokotia sa sa nana vinaravara si kamo mae mo se Ribeka, kokovaria nana pa avarana sa bogu kolo. Meke se Ribeka hie si na tuna vineki e Betueli, sapu se Nehoa sa tamana, meke na tasina tugo Ebarahami si asa, meke e Milika sa nana barikaleqe.

¹⁶ Na vineki tolavaena meke vaqurana hola, sapu namu loke tie hokara ele hite tiqau tinina si asa. Gore la pa kolo si asa meke va siŋia sa sa nana bogu kolo, beto asa si sage pule mae si asa.

¹⁷ Meke haqala la tutuvia sa nabulu si asa, meke zama, “Mu poni au vasi kolo koasa mua bogu kolo sana.”

¹⁸ Meke zama se Ribeka, “Leana, palabatu, napo tu ba

goi,” meke tuture va gorea sa pa avarana sa bogu kolo, meke tuqea, sipu napo si asa. ¹⁹ Meke sipu beto napo sa si zama se Ribeka, “Maqu zoropo poni kolo tugo sari na mua kameli. Madi napo beto tugo sari doduru.” ²⁰ Ke tuture zoropo beto nia sa pa naponapoana tadi na kameli sa kolo koasa nana bogu, meke haqala pilipule la si asa koasa berukehe, osolae napo va dena betoi sa sari doduru kameli. ²¹ Ba kopu totoko nia sa nabulu si asa, pude gilania sapu va bokaia Tamasa si asa babe lokari. ²² Meke sipu beto va napoi sa vineki sari na kameli, si hena ia sa tie si keke riṅi qolo, sapu noma hola hinoluna meke va sotoa sa pa isuna e Ribeka. Meke karua pizopizo qolo nomadi si va sageni sa koari na limana.

²³ Meke zama si asa, “Mu tozi nau sa pozana sa tamamu. Meke vegua, pada sa nana vetu pude atu puta paki keke boṅi si rau meke sari na qua tie?” gua si asa.

²⁴ Meke olaṅa si asa, “Sa tamaqu si e Betueli pozana, na tudia koreo ri Nehoa e Milika.” ²⁵ Meke olaṅa si asa, “Koadia soku duduli popadi meke na ginani tadi na kameli; meke koa nana tugo sa vasina pude boka mae puta si gamu,” gua si asa.

²⁶ Meke kokotuṅu gore sa tie, meke vahesia sa se Zihova, ²⁷ meke zama, “Tamanae se Zihova, sa Tamasa tanisa qua palabatu se Ebarahami, sapu lopu hite malohoro kopu nia sa Nana vina tatara koasa qua palabatu. Meke turaṅa toṅoto mae nau sa koasa turaṅana soti sa qua palabatu!” gua si asa.

²⁸ Meke haqala la pa vetu tanisa tinana sa vineki, meke la tozia sa sa doduruna sa vivinei. ²⁹ Ego, koa nana tugo si keke tasina koreo e Ribeka, na pozana sa si e Lebani; meke haqala vura la si asa koasa berukehe vasina korapa koa sa nabulu te Ebarahami. ³⁰ Ele dogoria tu Lebani sa riṅi pa isuna meke sari na pizopizo koari na limana sa tasina

vineki, meke ele avosi tu sa koasa, sapu gua zama nia sa tie. Ke ene la koasa nabulu te Ebarahami, sapu korapa turu tata koari nana kameli koasa berukehe si asa,³¹ meke zama, “Mae, mada la pa vetu. Agoi si keke tie sapu ele tamanae koe Zihova. Nasa si turu nia goi tani? Ele va namaia rau si keke vasina pa qua vetu, meke gua tugo keke vasina pude tadi na mua kameli,” gua si asa.

³² Ke nuquru la pa vetu sa tie, meke va goregorei e Lebani sari na pinaleke pa mudidia rina kameli, meke poni duduli popadi na ginani sa sari na kameli. Meke paleke ponía kolo sa sa nabulu te Ebarahami, meke sari nana tie pude nuzapa va via i sari na nenedi. ³³ Meke sipu ta paleke la sari na ginani, si zama sa tie, “Lopu kaqu ture henahena si rau, osolae tozi paki rau sapu gua hiva zamani rau,” gua si asa. Meke zama se Lebani, “Ego, mamu zama tu ba goi,” gua si asa.

³⁴ Meke tiqe podalae zama si asa, “Arau si na nabulu te Ebarahami. ³⁵ Ele tamanae hola koe Zihova sa qua banara, meke vata evanae nia keke tie tagotagona sa si asa. Ele poni va soku nia rovana sipi, na qoti, na bulumakao, na siliva, na qolo, na pinausu koreo na vineki, kameli na don'ki Sa si asa. ³⁶ Meke sipu ele kaleqe se Sera sa nana barikaleqe si va podo nia sa si keke tuna koreo, meke vala betoni sa qua banara sari doduru tiniona pu tagoi sa koasa. ³⁷ Meke va tatara nia sa qua banara sa nana zinama tokotokoro koa rau pude va tabea sa nana zinama. Zama si asa, ‘Lopu kaqu vizatia goi koari na vineki pa popoa Kenani si keke barikaleqe pude tanisa tuqu koreo. ³⁸ Ba kaqu la si goi koari na tinoni tanisa tamaqu, meke koa rina turaaqu, mamu la vizatia si keke vineki tanisa,’ gua. ³⁹ Meke nanasia rau sa qua banara, ‘Vegua, be korona luli koa rau sa vineki?’ ⁴⁰ Meke olana si asa, ‘Se Zihova sapu va tabea rau doduru totozo, si kaqu garunu luli nia koa goi sa

Nana mateana pude va boka igo, meke kaqu la vagia goi si keke vineki tanisa tuqu koreo koari na turaṅaṅa soti, meke na butubutu tanisa tamaqu. ⁴¹ Ba keke siraṅa si koa nana sapu boka vata rupahigo si goi koasa mua zinama tokotokoro! Be la si goi koari na turaṅaṅa, meke lopu hiva nigo rini, si ta rupaha mua mo si goi,' gua si asa.

⁴² Ba sipu kamo si rau koasa berukehe ṅinoroi, si varavara guahe si rau, 'Ke Zihova, Tamasa tanisa qua baṅara e Ebarahami, Mu va bokau koasa tinavete sapu korapa tavetia rau. ⁴³ Do, hiera si rau koasa berukehe. Be guana mae si keke vineki vaqurana pude mae vagi kolo, meke be tepa ia rau pude poniau kolo napo koasa nana zagi, gua; ⁴⁴ meke be leana, gua si asa, meke la poni kolo tugo sa sari na qua kameli, si kaqu asa tugo si ele vizatia Goi pude na barikaleqe tanisa koreo tanisa qua baṅara, gua. ⁴⁵ Ba sipu lopu ele va hokotia rau sa qua vinaravara, pa korapa buloqu, si mae nana mo se Ribeka meke palekia nana pa avarana si keke bogu kolo, meke ene gore koasa berukehe pude vagi kolo,' gua. Meke zama la koasa si rau, 'Poni au vasi kolo napo!' gua. ⁴⁶ Ke hinoqa ovulu gore nia sa sa nana bogu kolo pa avarana meke zama, 'Ego, napo tu ba goi, maqu poni kolo tugo sari na mua kameli.' Ke napo si rau, meke poni kolo tugo sa sari na kameli. ⁴⁷ Meke nanasia rau si asa, 'Esei sa pozana sa tamamu?' Meke olaṅa si asa, 'Sa pozana sa tamaqu si e Betueli, na tudia ri Nehoa e Milika,' gua asa ke va soto nia riṅi rau isuna, meke va sageni pizopizo rau sari na limana, ⁴⁸ meke tiqe kokotuṅu gore si rau meke vahesia se Zihova. Vahesia rau se Zihova, sa Tamasa tanisa qua baṅara Ebarahami, sapu turaṅa toṅoto lani au koasa turaṅana sa qua baṅara, meke boka dogoria rau sa tuna vineki pude tanisa tuna koreo sa qua baṅara. ⁴⁹ Ego, be hiva va gorevura ia goi sa mua tinavete koasa qua baṅara, si mamu tozi nau

kamahire; babe lokari gua goi, si mamu tozi nau tugo, pude gilania sapu na sa si kaqu boka tavetia rau.”

⁵⁰ Meke ola^{na} sari Lebani e Betueli, “Va hinokaria gami, sapu mae guana koe Zihova sa ginugua hie, ke lopu gita kote vizatia si asa. ⁵¹ Ego, hiera se Ribeka, vagia mamu tura^{na} taloa nia. Mani koa na barikaleqe tanisa tuna koreo sa mua ba^{na}ra, gua sapu ele zama nia e Zihova telena,” gua sari karua. ⁵² Meke sipu avosi sa nabulu te Ebarahami sari na dia zinama gua hire, si kokotu^{nu} gore si asa, meke vahesia sa se Zihova. ⁵³ Meke vagi vurani sa nabulu sari na poko na siliva meke na qolo sapu ele tava namadi meke valani sa koe Ribeka; meke ponía vinariponi noma hinoludi tugo sa sa tasina koreo meke sa tinana.

⁵⁴ Beto asa si tiqe henahena na napo sa nabulu te Ebarahami, meke sari na tie pu luli koasa, meke koa vasina si arini koasa boⁿⁱ asa. Meke sipu va^{nu}nu si arini pana munumunu, si zama si asa, “Va malumau, maqu pule la koasa qua ba^{na}ra,” gua si asa.

⁵⁵ Ba zama sa tasina koreo e Ribeka meke sa tinana, “Leana pude koa paki koa gami se Ribeka pa keke vuiki, babe ka manege puta rane meke tiqe taloa si asa,” gua si arini.

⁵⁶ Ba zama la koarini sa nabulu, “Mu lopu va koa seunae gami, ura ele va bokaia mo e Zihova sa qua inene. Maqu pule la qua mo koasa qua ba^{na}ra,” gua si asa.

⁵⁷ Ba ola^{na} si arini, “Mada tiokia sa vineki, mada gilania sapu nasa si kote zama nia sa.” ⁵⁸ Ke tiokia rini se Ribeka meke nanasia, “Vegua, hiva luli si goi koasa tie hie?” Meke ola^{na} si asa, “Uve.”

⁵⁹ Ke va malumia rini se Ribeka, meke sa nana nabulu pude luli koasa nabulu te Ebarahami, meke sari nana tie. ⁶⁰ Meke hire sari na zinama saripu zamani rini sipu ponía minana rini se Ribeka, “Agoi na vavene mami, kaqu na

tinadia ri soku vurotina tie si goi! Meke kaqu raovo vagi rina tutimu sari na vasileana lavata tadi na dia kanal” gua.
⁶¹ Meke tiqe va namanama sari Ribeka meke sari nana vineki vaqura, meke hake koari na kameli, pude lulia sa nabulu te Ebarahami, meke podalae ene taloa si arini.

⁶² Meke ele mae se Aisake pa korapa qega koasa berukehe sapu ta pozae “Na berukehe tanisa Tamasa Toana sapu dogorau”*, gua, meke la koa pa qega popana ta pozae Neqevi pa Kenani si asa. ⁶³ Meke sipu enene dodogoro nana gua si asa pa popoa qega pana veluvelu opokaputu, si dogori sa sari na kameli sapu korapa ene mae. ⁶⁴ Meke sipu dogoria Ribeka se Aisake, si gore koasa nana kameli si asa. ⁶⁵ Meke nanasa la ia sa sa nabulu te Ebarahami, “Esei sa tie sapu korapa ene tonoto mae hoi koa gita?” “Asa sa qua banara,” olana gua sa nabulu. Ke vagia sa si keke nana poko nobi, meke nobia sa sa isumatana.

⁶⁶ Meke vivineini sa nabulu koe Aisake sari doduru gua pu ele taveti sa. ⁶⁷ Meke tura na la nia Aisake se Ribeka pa ipi te Sera, meke ta evanae na nana barikaleqe si asa. Meke tataru nia Aisake se Ribeka, meke tava manoto si asa pa mudina sa minate tanisa tinana.

25

Kaiqa Tutina e Ebarahami *(1 Koronikolo 1:32-33)*

¹ Meke keke pule barikaleqe pozana si e Ketura si haba ia e Ebarahami. ² Meke va podoni sa koe Ketura sari Zimirani, Zokisani, Midiani, Isibaki meke Sua. ³ Meke se Zokisani hie sina tamadia ri Siba meke e Dedani. Meke sari na tutina e Dedani si ari Asura, Letusi, meke se Liumi. ⁴ Meke hire sari na tuna koreo e Midiani: ari Epaha, e

* 24:62 Zen 16:14

Epera, e Hanoki, e Abida, meke e Eleda. Arini sari doduru tutina e Ketura.

⁵ Meke vala betoi Ebarahami koe Aisake sari doduru nana likakalae saripu tagoi sa. ⁶ Ba sipu korapa toa nana sa si poni vinariponi sa sari na tuna koreo saripu va podoni sa koari kaiqa nana barikaleqe. Beto asa si garunu taloani sa sari na tuna koreo hire pa popoa kali gasa rimata, pude koa va seu koe Aisake, gua.

Mate meke Ta Pomunae se Ebarahami

⁷⁻⁸ Barogoso sisigiti se Ebarahami meke mate, sipu keke gogoto zuapa η avulu lima vuahenina si asa. ⁹ Meke pomunu nia ri karua koreo si asa, ari Aisake meke e Isimeli, pa korapa bae pa Makapela tata pa Mamere; koasa pepeso sapu tagoa Eporoni tuna e Zoha tatasana. ¹⁰ Asa sa pepeso sapu holua Ebarahami koari na tie pa butubutu Hitaiti. Vasina si ta pomunae beto sari Ebarahami meke e Sera sa nana barikaleqe.* ¹¹ Meke pa mudina sa minate te Ebarahami, si mana nia Tamasa sa tuna koreo sapu se Aisake. Meke koa tata si asa koasa berukehe sapu ta pozae “Tanisa Tamasa Toana sapu dogorau”, gua.

Sa Tutina e Isimeli
(1 Koronikolo 1:28-31)

¹² Hie sa vivineina sa tuna Ebarahami, sapu se Isimeli, sapu va podo nia Ebarahami koe Hega, sa barikaleqe Izipi, sa pinausu te Sera. ¹³ Ego, hire sari na pozadi rina tuna koreo e Isimeli, meke sari na varilulidi rina dia pinodo: e Nebaioti, e Kedara, e Adibilu, e Mibisami, ¹⁴ e Misima, e Duma, e Masa, ¹⁵ e Hadadi, e Tema, e Zetura, e Napisi, meke e Kedema. ¹⁶ Arini sari na tiatamadia ri ka manege rua butubutu, meke ta pozae luli tugo koari na pozadi sari na dia vasileana, meke sari na vasidi pu koa varigarae rini. ¹⁷ Meke keke gogoto tolo η avulu zuapa vuahenina

* 25:10 Zen 23:3-16

se Isimeli meke tiqe mate. ¹⁸ Meke koa pa kali popoa pa vari korapana Havila meke Sura sari na tutina e Isimeli, meke kamo la gua tugo pa kali gasa rimata pa popoa Izipi, sapu pa sira^{na} la gua pa popoa Asiria. Koa varipapaqahi koari kaiqa tutina pule te Ebarahami si arini.

Sa Pinodo te Isoa meke e Zekopi

¹⁹ Hiera sa vivineina sa tuna koreo e Ebarahami, sapu se Aisake. ²⁰ Ka made ^{na}avulu puta vuahenina se Aisake, sipu haba ia sa se Ribeka, sa tuna vineki e Betueli. Se Betueli hie sina tie Aramea, pa popoa Mesopotemia si asa. Se Ribeka hie si na vavenena e Lebani. ²¹ Meke varavara la nia Aisake koe Zihova sa nana barikaleqe, sina tige si asa, meke va egoa e Zihova sa nana tinepa, ke tiqe aritiana se Ribeka. ²² Meke gilania Ribeka sapu kote karua sari na tuna pa korapa tinina, ba sipu lopu ele podo sari karua, si vari^{na}azai sari karua pa korapa kokoana koburu. Ke zama si asa, “Na vegua ke ta eva^{na} tu koa rau sapu guahe?” gua si asa. Ke la nanasa nia inolana sa se Zihova.

²³ Meke zama la se Zihova koasa,
 “Karua koburu si kote podoi goi pa korapa tiamu,
 meke kote vura mae si karua butubutu lavata,
 meke kaqu vari pinopinoi sari karua tie arini.
 Sapu keke si kote ⁿⁱnira hola nia si keke,
 meke kaqu nabulu nia sa kenuna sapu mudina.”*

²⁴ Meke kamo sa totošo tanisa si podoi sa sari karua tuna koreo. ²⁵ Meke sapu kenuna si bulabula, meke pulupulu sa tinina. Ke poza nia Isoa rini si asa. ²⁶ Meke taⁿⁱini va nabua sapu vina rua sa huhubakuluna e Isoa totošo podo si asa; ke poza nia Zekopi rini si asa. Ka onomo ^{na}avulu puta vuahenina se Aisake, sipu podo sari karua avisi hire.

* 25:23 Rom 9:12

Holuholu nia Isoa Koe Zekopi sa Niniraṅira koasa Nana Pinodo Va Kenue

²⁷ Meke sipu noma sage sari karu koreo, si ta evaṅae na tie bokabokana pa hukue se Isoa. Hoke hiva ene va seu si asa, ba se Zekopi si na tie bule, meke hoke kokoa mo tata koari na ipi si asa. ²⁸ Hoke hukue ponía Isoa se Aisake, gua asa ke tataru nia sa si asa, ba se Ribeka si tataru nia sa se Zekopi.

²⁹ Keke rane sipu korapa raro supu bini se Zekopi, si kamo pule beto hukuena se Isoa, meke ovia si asa. ³⁰ Meke zama la koe Zekopi se Isoa, “Ke ovia hola qua. Poni nau vasi supu ororana valeana sana.” Gua asa ke ta pozae Edomu si asa.

³¹ Meke olaṅa se Zekopi, “Leana, maqu ponigo, be poni nau goi sa mua niniraṅira koasa mua pinodo koreo va kenue,” gua si asa.

³² Meke zama se Isoa, “Leana hola! Na tata mate ovia qua si rau; na tinitoṅa leana sa si kaqu evaṅia sa qua niniraṅira pa qua pinodo va kenue?” gua si asa.

³³ Meke olaṅa se Zekopi, “Ego, kekenu si mamu zama tokotokoto mae koa rau, sapu kaqu poni mae nia goi koa rau sa mua niniraṅira pa mua pinodo va kenue.” Ke zama tokotokoro se Isoa, meke va karovo la nia sa koe Zekopi sa nana niniraṅira pa nana pinodo va kenue.* ³⁴ Meke ponía bereti na supu bini e Zekopi se Isoa, meke zomuzomue na hoe va isisuru si asa, meke gasa turu, meke taloa nana. Gua asa sapu hiva nia Isoa sa ginani hola nia sa nana niniraṅira koasa nana pinodo va kenue.

26

Koa pa Qera se Aisake

* 25:33 Hib 12:16

¹ Ego ta eva^{na} si keke so^{ne} koa sa popoa, gua tugo sa so^{ne} sapu ta eva^{na} pa to^{so} te Ebarahami. Meke topue la pa Qera se Aisake koe Abimeleki, sa ba^{na}ra tadi na tie Pilisitia. ² Meke vura koe Aisake se Zihova meke zama, “Mu lopu gore la pa Izipi; mu koa mo koa sa vasina sapu kaqu tozi nigo Rau pude koa. ³ Mu koa paki koasa popoa hie, meke kaqu somana koa koa goi si Rau, meke kaqu mana nigo Rau si goi. Ura kaqu poninigo Rau meke sari na tutimu sa doduruna sa popoa hie. Kaqu va gorevura ia Rau sa vina tatara, sapu tokoro vekoa Rau koe Ebarahami, sa tamamu. * ⁴ Kaqu va sokui Rau sari na tumu, soku gua rina pinopino pa ma^{na}uru, meke kaqu ponini Rau koari na tutimu goi sari doduru popoa hire. Meke kaqu tepa Au ri doduru butubutu si Rau pude manani si arini, gua sapu ele manani Rau sari na tutimu goi. ⁵ Kaqu mana nigo Rau si goi, ura ele va tabe au Ebarahami si Rau, meke kopuni sari doduru Qua tinarae na ginarunu.”

⁶ Ke koa mo pa Qera se Aisake. ⁷ Meke nanasa nia rina tie vasina sa nana barikaleqe, sina leleana hola si asa. Meke ola^{na} se Aisake, “Na vavenequ si asa,” guni sa, sina matagutu tozia sa sapu na nana barikaleqe si asa, na hako tava mate nana koari na tie vasina, meke vagia rini se Ribeka, gua. ⁸ Meke sipu ele koa seunae vasina se Aisake, si hopikae vura nana keke rane pa vuida gua se Abimeleki, sa ba^{na}ra, si dogoro pohoa sa se Aisake, sapu korapa hapahapa nia sa se Ribeka, sa nana barikaleqe. ⁹ Ke tiokia Abimeleki se Aisake meke zama ia, “Ai, na mua barikaleqe mo goi si asa! Na vegua ke zama si goi, ‘Na vavenequ mo si asa,’ gua?” Meke ola^{na} se Aisake, “Na balabala ia rau, sapu kote tava mate si rau, be zama si rau sapu na qua barikaleqe si asa,” gua.

¹⁰ Meke zama se Abimeleki, “Nasa sapu tavetia goi

* 26:3 Zen 22:16-18

koa gami? Be guana ele puta tura_nia keke tie sa mua barikaleqe si kote agoi mo _natina sa mami sinea,” gua si asa. ¹¹ Meke zama va balau i Abimeleki sari doduru nana tie, “Be keke tie si _no_novalia sa tie hie meke sa nana barikaleqe si kaqu tava mate si asa,” gua.

¹² Meke lelete pa popoa sana se Aisake, meke koasa vuaheni tugo sana, si keke gogoto totošo si pakepakete si asa, hola nia sapu gua ele letei sa, ura na mana nia Tamasa si asa. ¹³ Meke ta eva_nae tie tagotago si asa osolae kamoā sapu tagotago va hola si asa. ¹⁴ Koa gua sapu soku hola sari nana rovana sipi, na bulumakao, meke soku tugo sari nana nabulu, si konokono nia rina tie Pilisitia si asa. ¹⁵ Ke tamunu ni pepeso rini sari doduru berukehe, saripu geli rina nabulu tanisa tamana sapu se Ebarahami, totošo toana si asa.

¹⁶ Meke zama ia Abimeleki se Aisake, “Mamu taloa pa mami popoa kamahire; ura ele _nnira holani gami goi si gami.” ¹⁷ Ke taluarāe se Aisake, meke la koa paki pa pezara pa Qera. ¹⁸ Meke geli pule sa sari na berukehe saripu ta gelidi koari na totošo te Ebarahami, saripu ele va nosoi rina tie Pilisitia pa mudina sa minate te Ebarahami. Meke poza puleni sa sari na pozadi saripu pozani sa tamana koarini.

¹⁹ Meke gelia rina nabulu te Aisake si keke berukehe koasa pezara meke vagi kolo vasina sarini. ²⁰ Meke sari na tie kopu sipi tadi pa popoa Qera si varitokei koari na tie kopu sipi te Aisake. Zama si arini, “Tamigami sa kolo hie,” gua. Ke poza nia “Varitokei,” Aisake sa berukehe. ²¹ Meke geli pulea rina nabulu te Aisake, si keke berukehe, meke varitokei pule nia pule rini si asa, ke poza nia, “Varikanai,” pule sa si asa. ²² Meke rizu taloa pule si arini koasa vasina asa, meke la geli pulea pule rini si keke berukehe meke loke tie vari nominomi nia si asa; ke poza nia, “Tinarupaha,” sa si asa. Meke zama si asa, “Kamahire,

si ele ta rupaha koe Zihova pude koa pa popoa hie meke kaqu koa valearanei si gita tani,” gua si asa.

²³ Beto asa, si taluarae si asa vasina meke sage la pa Biasiba. ²⁴ Meke koasa boñi sana si vura koasa se Zihova meke zama, “Arau tugo sa Tamasa tanisa tamamu e Ebarahami, mu lopu koa matagutu, sina koa koa goi si Rau. Kaqu mana nigo Rau meke kaqu va sokui Rau sari na tutimu, sina koa gua koasa Qua vina tatara koe Ebarahami sa Qua nabulu,” gua si Asa. ²⁵ Meke kuria e Aisake vasina si keke hope, meke vahesia sa se Zihova. Meke va turua sa sa nana ipi poko vasina, meke gelia pule ri nana nabulu si keke berukehe.

Sa Vinariva Egoi te Aisake meke Abimeleki

²⁶ Meke taluarae pa Qera se Abimeleki, meke somana luli koasa se Ahuzati, sa nana tie totoli, meke se Pikole sa nana palabatu varipera, pude la dogoria se Aisake, gua. ²⁷ Meke nanasa la i Aisake si arini, “Na vegua ke hiva mae dogorau gamu kamahire si rau, sina ele kukiti nau gamu tatasana, meke ele hitu pani au gamu koasa mia popoa?” gua si asa.

²⁸ Meke olaña si arini, “Kamahire tu gilania gami sapu koa koa goi se Zihova; ke balabala ia gami sapu kaqu ta hivae si keke vinariva egoi pa varikorapada gita. Hiva nigo gami pude zama hinokara si goi, ²⁹ sapu lopu kaqu kana gami goi kekeñoño gua tugo sapu lopu kana atu igo gami, gua sapu toka nigo gami meke garunu taloa nigo pa binule. Meke kamahire si ta gilana va bakala sapu mana nigo e Zihova si goi.” ³⁰ Meke tavetia Aisake si keke inevaña meke henahena na napo si arini. ³¹ Meke pana munumunu vaqavaqasa, si taveti rini sari na dia vina tatara nabudi meke zama tokotokoro. Beto asa, si luluari Aisake meke varipaqahi koasa dia binaere si arini.

³² Meke koasa rane sana si mae koe Aisake sari nana nabulu meke tozia koasa sa guguana sa berukehe sapu ele gelia rini. Zama si arini, “Ele dogoria gami sa kolo,” gua.
³³ Meke poza nia, “Zama tokotokoro” sa sa berukehe asa. Meke gua asa ke ta pozae, “Biasiba” sa vasileana asa.

Sari na Barikaleqe Karovodi te Isoa

³⁴ Sipu ele ka kamo made navulu puta vuahenina se Isoa si haba i sa si karua vineki Hitaiti, ari Zuditi, sa tuna vineki e Beri, meke e Basemati, sa tuna vineki e Eloni; ³⁵ ke lopu koa qetu sari Aisake e Ribeka.

27

Mana nia Aisake se Zekopi

¹ Ego, sipu ele barogoso sisigiti se Aisake meke ele rida sari na matana ke lopu boka dodogorae si asa, si tiokia sa se Isoa, sa tuna koreo kenuna meke zama, “Tuqu!” Meke ola^{na} se Isoa, “Hiera si rau!” gua si asa.

² Meke zama la se Aisake, “Ele barogoso si rau, meke lopu gilania rau sa rane sapu kaqu mate si rau. ³ Ego, mu vagia sa mua bokala meke sari na mua tupi, mamu la hukue pa soloso, mamu va mate poni nau keke kurukuru. ⁴ Mamu kina poniau sa ginani hena lea, gugua sapu hiva nia rau. Mamu paleke mae nia, meke pana beto hena ia rau si asa, si kaqu ponigo rau sa qua minana, sipu lopu ele mate si rau,” gua si asa.

⁵ Ego, sipu korapa zama ia Aisake se Isoa, si avavoso nana mo se Ribeka. Ke sipu topue la hukue pa soloso se Isoa, ⁶ si zama la koe Zekopi se Ribeka, “Vaquuru avosia mo rau sapu zama ia sa tamamu se Isoa, ⁷ ‘La mamu hata poni nau keke kurukuru, mamu kina poniau. Meke pana beto hena ia rau si asa, si maqu mana nigo rau pa kenuna e Zihova, sipu lopu ele mate rau,’ gua si asa. ⁸ Ego tuqu, mamu va avoso mae, mamu va tabea sapu gua kaqu

garunu nigo rau. ⁹ Mu la koasa rovana qoti, mamu la vizata maeni karua qoti vaquradi na nobonobokodi. Kaqu kinai rau gua puta tugo sapu hiva hola nia sa tamamu. ¹⁰ Beto asa, mamu la ponía koasa tamamu, meke kaqu mana nigo sa, sipu lopu ele mate si asa,” gua sa tinana.

¹¹ Ba zama la koe Ribeka se Zekopi, “Tinaqu, gilania goi se Isoa si pulupulu hola sa tinina, ba arau si bulebule tiniqu. ¹² Meke gina kote tiqu au sa tamaqu meke gilanau, sapu na sekeseke nia mo rau si asa; meke koasa ginugua asa si kote leve pule nau meke lopu kaqu vagia rau sa minana,” gua si asa.

¹³ Meke olaṅa sa tinana, “Mani ta gore nia rau sa linevemu goi tuqu. Mamu la tavetia mo sapu gua tozi nigo rau; mamu la vagi maeni koa rau sari na qoti,” gua si asa. ¹⁴ Ke la vagi Zekopi si arini, meke paleke maeni sa koasa tinana, meke kina kekeṅoṅo guni tugo Ribeka sari na ginani, gua puta tugo sapu hiva nia e Aisake. ¹⁵ Meke henai Ribeka sari na poko leleadi saripu te Isoa sa tuna kenuna, saripu kopuni sa pa vetu, meke va sageni sa koasa tuna mudina sapu se Zekopi. ¹⁶ Meke va oponi kapu qoti sa tinana sari na limana, meke koari vasina sapu loke kaludi pa ruana pude guana na ruana meke sari na limana e Isoa. ¹⁷ Meke va palekeni sa sari na ginani lomosodi koasa, meke sari na bereti saripu kinai sa.

¹⁸ Meke topue la koasa tamana se Zekopi, meke zama, “Tamaqu!” gua si asa. Meke olaṅa sa tamana, “Arau. Esei si agoi ta tuqu?” gua si asa.

¹⁹ Meke olaṅa se Zekopi, “Arau Isoa, sa tumu kenuna; ele tavetia rau sapu gua tozi nau goi. Ego, tekulu, mamu hena i sari na ginani, saripu paleke maeni rau hire koa goi, pude mu poni nau sa mua minana koa rau,” gua si asa.

²⁰ Ba nanasia Aisake sa tuna, “Vegugua meke lopu sana vagi si goi ta tuqu?” Meke ola^{na} se Zekopi, “Ura toka nau e Zihova sa mua Tamasa,” gua si asa.

²¹ Meke zama la koe Zekopi se Aisake, “Ego, tata mae ko, pude maqu tiqu igo. Hinokara sapu e Isoa tugo si goi?” ²² Meke rizu tata la koasa tamana si asa, meke tiqua Aisake si asa, meke zama si asa, “Sa mamalainimu si gua puta mamalanina e Zekopi, ba sari na limamu si gua rina limana e Isoa,” gua si asa. ²³ Ba lopu gilancia Aisake sapu e Zekopi si asa, sina pulupulu gua tugo rina limana e Isoa si asa, ke hiva vala nia mo sa sa nana minana. ²⁴ Ba nanasa pulea sa si asa, “Vegua, hinokara sapu e Isoa tugo si goi?” Meke ola^{na} se Zekopi, “Uve, arau tugo,” gua si asa.

²⁵ Meke zama se Aisake, “Paleke maeni sari na ginani. Pana beto henahena rau, maqu mana nigo,” gua si asa. Ke paleke lani Zekopi sari na ginani, meke gua tugo sari na vaeni pude tana napo. ²⁶ Meke zama la koasa sa tamana, “Tuqu, mu rizu tata mae mamu aho au,” gua si asa. ²⁷ Meke sipu rizu tata la si asa pude ahoa gua, si va humani Aisake sari na poko te Isoa, ke mana nia sa si asa. Meke zama si asa, “Sa hinumana lea tanisa tuqu, si guana humanana sa hiqohiqo sapu ele mana nia e Zihova.*” ²⁸ Mani va gore ponigo Tamasa sa puni pa manauru, meke va masuri sari na mua inuma, meke kaqu vura va sokusoku sari na mua huiti^d na huda vaeni. ²⁹ Meke kaqu nabulu nigo rina butubutu si goi, meke sari na tinoni si kaqu kokotunu pa kenumu goi. Meke kaqu banarani goi sari doduru tasimu, meke kaqu kokotunu si arini pa kenumu goi. Meke sarini pu leve nigo si kaqu ta levei tugo, meke sarini pu mana nigo si kaqu tamanae tugo si arini,” gua si asa.*

* 27:27 Hib 11:20 * 27:29 Zen 12:3

Tepaia Isoa se Aisake pude Mana nia

³⁰ Meke sipu beto tugo mana nia Aisake se Zekopi meke taluarae, si lopu sana nuquru hobe mae mo se Isoa, sa tasina, beto hukuena. ³¹ Meke kina ginani lomosona tugo se Isoa, meke paleke la koasa tamana. Meke zama, “Tamaqu, tekulu mamu henai sari na ginani sapu paleke maeni rau, pude mamu mana nau,” gua si asa. ³² Meke nanasia e Aisake si asa, “Esei si goi?” Meke ola^{na} se Isoa, “Arau Isoa sa tumu kenuna,” gua si asa.

³³ Meke podalae matagutu sisigiti na neneqara beto tinina se Aisake, ke nanasia sa, “Esei tu sapu ele va mate kurukuru meke paleke mae koa rau? Meke tiqe beto mo hena ia rau si asa, si mae si goi. Meke ele vala nia tu rau koasa sa qua minana, gua asa ke tanisa si asa, ninæ rane ke rane,” gua si asa.

³⁴ Meke sipu avosia Isoa sapu gua asa, si kabo va ululae sisigiti si asa meke zama, “Ke tamaqu, mu mana nau tugo!” gua si asa.

³⁵ Ba ola^{na} se Aisake, “Ele mae sekesekei nau sa tasimu, meke ele vagi taloa nia sa sa mua minana,” gua si asa.

³⁶ Meke zama se Isoa, “Hie sa toতোসা vina rua sapu seke-sekei nau sa si rau. Ke gotogoto tugo sapu ta pozae Zekopi si asa. Ele vagia sa sa qua hinia koari na tiⁿⁱto^{na} saripu tagoi goi saripu tanisa koreo kenuna, meke kamahire si ele vagi taloa nia pule sa sa qua minana. Vegua, loke minana sapu koa hola koa goi, pude taqarau?” gua si asa.*

³⁷ Meke ola^{na} se Aisake, “Do, ele vata eva^{na}æ nia rau na ba^{na}ra ululuna koa goi si asa, meke ele vata eva^{na}æni nana pinausu rau sari doduru tura^{na}na, meke ele ponia huiti na vaeni rau si asa. Meke kamahire si loketo^{na} si boka poninigo rau si goi na tuqu,” gua si asa.

* 27:36 Zen 25:29-34

³⁸ Ba lopu hite makudo tepa ososo nia Isoa sa Tamana, “Ke tamaqu kekeke mo sa minana si tagoa goi? Tamaqu, mu mana nau tugo!” Meke podalae kabo va ululae si asa.*

³⁹ Ba zama la koe Isoa se Aisake, “Kaqu koa va seu pa pepeso masuruna si goi, vasina sapu loke puni pa maⁿauru kaqu kamo^a.*

⁴⁰ Kaqu toa pa mua vedara si goi, ba kaqu na pinausu tanisa tasimu si goi. Meke vugorepere sipu ⁿiⁿira si goi, sari na tutimu si kaqu paqaha taloa koasa nana kinopu,” gua si asa.*

⁴¹ Meke kukiti nia Isoa se Zekopi, si na ele vala nia sa tamana koe Zekopi sa minana, meke balabala guahe pa korapa bulona se isoa, “Tata mae sa toto^so mate tanisa tamaqu meke kaqu besu nia gami si asa; meke pa toto^so asa si kaqu va matea rau se Zekopi, sa tasi^qu,” gua si asa.

⁴² Ba sipu gilania Ribeka sa binalabala te Isoa sa tuna kenuna, si tiokia sa se Zekopi sa tasina mudina meke zama ia sa, “Sa tasimu Isoa si korapa kuhana nigo pude va mate igo. ⁴³Ego, tuqu, mu va tabea sa qua zinama; mamu govete la koe Lebani, sa tasi^qu pa Harani. ⁴⁴Mamu la koa paki vasina, osolae ibu taloa sa binugoro tanisa tasimu. ⁴⁵Meke pana muliⁿi nia sa, sapu gua tavete la nia goi koa sa, si kaqu garunu atuni rau si kaiqa tie pude turaⁿa pule nigo. Sina lopu hiva nia rau pude mate beto sari na tuqu pa keke rane,” gua si asa.

Hakohako ni Ribeka sari Barikaleqe te Isoa

⁴⁶ Meke zama la koe Aisake se Ribeka, “Ele mabo mateni rau sari na barikaleqe karovodi te Isoa. Ego be habai tugo e Zekopi sari na vineki pa popoa Hitaiti hire, si be mate qua, ba leana mo!” gua se Ribeka.

* 27:38 Hib 12:17 * 27:39 Hib 11:20 * 27:40 Zen 36:8; 2 Baⁿ 8:20

28

Ta Garunu La koe Lebani se Zekopi

¹ Meke tiokia Aisake se Zekopi meke mana nia, meke tozi nia sa si asa, pude lopu kaqu haba ia sa si keke vineki pa popoa Kenani, gua. ² “Ba mamu la pa popoa Mesopotemia, pa popoa tanisa tamana sa tamamu sapu se Betueli. Mamu la haba ia si keke vineki vasina, sa tuna sa buhimu sapu e Lebani. ³ Meke sa Tamasa pu tagoi sari doduru *ninira* nira si kaqu mana nia sa mua vinarihaba meke poni va sokusoku nigo tumu Sa, meke kaqu ta evaⁿae na tamadia ri soku butubutu si goi! ⁴ Meke kaqu mana nigo Sa meke sari na tutimu kekeⁿoⁿo gua sapu mana nia Sa se Ebarahami, meke kaqu tagoa goi sa popoa hie, vasina sapu koa ia goi, sapu ele ponia Tamasa koe Ebarahami,” gua si asa.* ⁵ Gua asa, ke garunu taloa nia e Aisake se Zekopi pa popoa Mesopotemia, koe Lebani, sapu sa tuna koreo e Betueli, meke na tie Aramea si asa, meke na tasina tugo e Ribeka, sa tinadia ri Zekopi e Isoa.

Vagia Pule Isoa si Keke Barikaleqe

⁶ Meke gilania Isoa sapu ele mana nia Aisake se Zekopi, meke garunu la nia sa pa popoa Mesopotemia pude la vagia vasina si keke barikaleqe. Meke gilania tugo sa, sipu totosona mana nia Aisake se Zekopi si zama ia sa si asa, pude lopu haba ia si keke barikaleqe pa popoa Kenani, gua. ⁷ Meke gilania Isoa sapu ele va tabei Zekopi sari karua tiatamana, meke la pa popoa Mesopotemia si asa. ⁸ Ke ele gilania Isoa sapu lopu qetuni Aisake sa tamana sari nana barikaleqe pa popoa Kenani, ⁹ ke la si asa koe Isimeli sa tuna e Ebarahami, meke la haba ia sa sa tuna vineki e Mahalata, sa tasina vineki e Nebaioti.

Sa Pinutagita te Zekopi pa Betolo

* 28:4 Zen 17:4-8

¹⁰ Meke taluarae pa Biasiba se Zekopi meke ene la gua pa Harani. ¹¹ Meke sipu opokaputu sa popoa si kamo sa si keke vasina, ke noso si asa vasina. Meke vagia sa si keke patu, meke tarabatu nia sa si asa, meke puta. ¹² Meke putagita dogoria sa si keke halehaleana sapu podalae pa pepeso meke kamo pa mañauru, meke sari na mateana te Tamasa si korapa ene sage gore koasa halehaleana asa. ¹³ Meke turu kapae nana pa kalina sa vasina se Zihova, meke zama, “Arau se Zihova, sa Tamasa te Ebarahami meke Aisake. Kaqu ponigo Rau meke sari na tutimu sa vasina hie sapu korapa ekoa goi.* ¹⁴ Meke sari na tutimu si kaqu gua ri na kavuru pa pepeso. Meke kaqu araha la pa vari kalina sa popoa si arini. Meke koa goi meke koari na tutimu si kaqu manani Rau sari doduru butubutu.* ¹⁵ Mamu balabala ia sapu kaqu koa koa goi si Rau, meke kaqu kopu nigo Rau be pavei vasina la goi, meke kaqu turaña pulenigo tugo Rau koasa popoa hie. Meke lopu kaqu luarigo Rau, osolae kaqu va gorevura i tu Rau sari doduru gua pu va tatara nigo Rau,” gua si Asa.

¹⁶ Meke tiqe vanunu se Zekopi meke zama, “Hinokara, e Zihova si koa koa sa vasina hie, ba lopu gilania rau si asa!”

¹⁷ Meke matagutu sisigiti si asa meke zama, “Ke, variva matagutu hola sa vasina hie! Gina na vetu tugo te Tamasa, meke na sasadana sa mañauru,” gua si asa.

¹⁸ Meke tuturei vanunu pana munumunu hokara se Zekopi, meke vagia sa sa patu sapu tarabatu nia sa, meke va turua sa guana keke vina gilagila, meke tiqe zoropo nia oela sa, pude va madia koe Tamasa, gua. ¹⁹ Meke poza nia Betolo sa sa vasina asa. Sa ginuana sa pozapoza Betolo si na “Vetu te Tamasa”, ba sa pozana kekenu sa vasileana asa si Luzi. ²⁰ Meke zama tokotokoro koe Zihova se Zekopi, “Be

* 28:13 Zen 13:14-15 * 28:14 Zen 12:3, 22:18

luli somanae koa rau si Goi, meke kopu nau Goi koasa qua inene sapu tavetia rau, meke poniau ginani na poko Goi, ²¹ meke be va lesevau Goi pa tinasuna koasa qua pinule mae pa vetu tanisa tamaqu, si kaqu na qua Tamasa tugo si Agoi. ²² Ego, sa vina gilagila patu hie sapu ele va turu sagea rau si na vasina sapu kaqu tavahesi si Agoi, meke kaqu ponigo rau sa keke pa manege koari doduru mua vinariponi koa rau,” gua se Zekopi.

29

Kamo pa Vetu te Lebani se Zekopi

¹ Meke topue ene pule se Zekopi meke ene toⁿoto la koasa popoa tadi na turaⁿana pa kali gasa rimata. ² Meke mae kamo si asa koa keke berukehe koasa vasina asa, meke dogori sa sari ka ⁿeta rovana sipi korapa eko vari likohae nia rini sa berukehe; meke koasa berukehe sana si hoke tava napo sari na rovana sipi. Meke koa ia na tukutuku patu lavata si asa. ³ Ba pana mae varigara beto tu sari doduru rovana sipi vasina, si hoke va rizua rina sepati sa patu lavata meke va napoi sari na sipi. Beto asa si tuku pulea rini sa berukehe.

⁴ Meke nanasi Zekopi sari na sepati, “Kasa turaⁿaqu? Pavei mae gua mia si gamu?”

Meke olaⁿa si arini, “Gami si mae gua mami pa Harani,” gua si arini.

⁵ Meke nanasa si asa, “Vegua, gilania tugo gamu se Lebani, sa tuna e Nehoa?”

Meke olaⁿa si arini, “Uve, gilania gami si asa,” gua si arini.

⁶ Meke nanasa pule la si asa, “Vegua, korapa koa valeana si asa?”

Meke olaⁿa si arini, “Uve, meke hoi mo se Reseli, sa tuna vineki; korapa turaⁿa mae nia sa sa rovana sipi tanisa tamana,” gua si arini.

⁷ Meke zama se Zekopi, “Korapa nomana sa rane, meke lopu ele kamo sa totoaso pude varigara beto mae sari na rovana sipi, na vegua ke lopu va napoi mo gamu si hire; mamu turaṅa taloani pude va henahenai?”

⁸ Ba olaṅa si arini, “Lopu kaqu boka tavetia gami sapu gua asa, osolae mae beto tu sari doduru rovana sipi tani, meke kaqu tava rizu sa tukutuku patu, meke kaqu boka va napoi gami sari na rovana sipi,” gua si arini.

⁹ Sipu korapa vivinei la koa rini se Zekopi, si turaṅa kamo ni mo Reseli sari na sipi tanisa tamana. ¹⁰ Meke sipu dogoria Zekopi se Reseli, sa tuna vineki e Lebani, sapu sa buhina, meke sa rovana sipi tanisa, si la pa berukehe si asa, meke topili va rizua sa sa tukutuku patu meke va napoi sari na sipi. ¹¹ Beto meke la ahoa sa si asa meke kabo pa qinetu. ¹² Meke tozi nia sa si asa, “Arau si na turaṅana sa tamamu, meke na tuna koreo e Ribeka si rau.”

Ke haqala la tozi nia e Reseli sa tamana, ¹³ meke sipu avosi Lebani sari na vivineina tasina buhina hie sapu se Zekopi, si haqala la tutuvia sa si asa, meke ṅaza ia na ahoa sa si asa, meke turaṅa la nia sa si asa pa vetu. Meke sipu vivinei nia Zekopi koe Lebani sari doduru tinitoṅa sapu ta evaṅa, ¹⁴ si zama se Lebani, “Ke hinokara hola, sapu na masaqu meke na eharaqu soti rau si goi.” Meke koa vasina se Zekopi, pa doduruna sa sidara asa.

Nabulu nia Zekopi se Lebani

¹⁵ Meke zama la koe Zekopi se Lebani, “Namu lopu leana pude toka hoboro nau goi si rau pa mua tinavete, sina na turaṅa qu mo rau si goi. Vegua, na tinabara sa si hiva nia goi?” ¹⁶ Se Lebani hie si karua sari na tuna vineki; sa pozana sapu kenuna si e Lia, meke sapu mudina si e Reseli. ¹⁷ E Lia si lopu dogodogorae valeana sari matana, ba se Reseli si leana meke tolavaena hola isumatana.

¹⁸ Meke tataru nia e Zekopi se Reseli, ke zama guahe si asa koe Lebani, “Maqu tavetavete toka nigo ka zuapa vuaheni, pude mu va malumu mae ia koa rau se Reseli pude haba ia,” gua si asa.

¹⁹ Meke ola^{na} se Lebani, “Be vatua rau koa goi si leana hola nia sapu be vala nia rau koa ke votiki tie si asa. Leana, mamu koa koa rau si goi,” gua se Lebani. ²⁰ Ke koa tavetavete toka nia Zekopi se Lebani pa ka zuapa vuaheni, pude ni boka haba ia se Reseli, gua; ba sa totošo si guana ka visavisa rane mo koe Zekopi, sina tataru hola nia sa se Reseli.

²¹ Meke sipu hola saripu gua hire, si zama la koe Lebani se Zekopi, “Ele kamo mo hie sa totošo; mamu va malumia sa tumu vineki, maqu haba ia,” gua si asa. ²² Ke tavetia Lebani si keke ineva^{na} vinarihaba, meke ruvati sa sari doduru tie pa popoa sana. ²³ Ba sipu kamo sa boⁿⁱ, si tura^{na} la nia tu Lebani sa tuna vineki kenuna, sapu se Lia koe Zekopi, meke eko tura^{nia} Zekopi si asa. ²⁴ Meke vala nia tugo Lebani sa nana nabulu vineki sapu se Zilipa koe Lia, pude na nana nabulu vineki gua. ²⁵ Meke pa koivugona, pana munumunu si do^{no} gilania Zekopi sapu e Lia tu si asa. Ke la koe Lebani si asa meke zama, “Na vegua ke eva^{nia} goi koa rau sapu guahe? Tavetavete si rau pude vagia se Reseli. Na vegua ke sekesekei nau tu goi si rau?” gua se Zekopi.

²⁶ Meke ola^{na} se Lebani, “Lopu na mami hahanana gami pa popoa hie, si pude varihaba kekenu sa vineki mudina sipu lopu ele varihaba sa vineki kenuna. ²⁷ Mamu aqa paki, mada va hola pakia sa vuiki vinarihaba hie, meke kote vatua tugo rau se Reseli, be guana va egoa goi pude tavetavete poni pule au ka zuapa vuaheni,” gua si asa.

²⁸ Meke va egoa Zekopi sapu gua asa, meke sipu hola sa keke vuiki koasa nana vinarihaba, si vala nia Lebani koasa

se Reseli sa tuna vineki mudina, pude na nana barikaleqe tugo, gua. ²⁹ Meke vala nia tugo Lebani sa nana nabulu vineki, sapu se Biliha koe Reseli, pude na nana nabulu vineki, gua. ³⁰ Meke eko turañia tugo Zekopi se Reseli, meke sa nana tataru koe Reseli si hola nia sa nana tataru koe Lia. Meke ka zuapa vuaheni pule si tavetavete toka nia sa se Lebani.

Sari na Koburu pu Podo Koe Zekopi

³¹ Meke sipu dogoria e Zihova sapu e Lia si lopu ta tatarue gua e Reseli, si lopu va tasuna ia Sa se Lia pude podo koburu si asa. Ba se Reseli si koa guana lopu boka podo koburu si asa. ³² Meke ari tiana se Lia, meke podoa sa si keke tuna koreo, meke poza nia Rubeni sa si asa, sina zama si asa, “Ele dogoria Zihova sa qua tinasuna, ke kamahire si kote tataru nau sa loaqu si rau,” gua si asa. ³³ Meke ari tiana pule si asa, meke podoa pule sa si keke tuna koreo, meke zama, “Sina ele avosia e Zihova sapu lopu ta tatarue si rau, ke poni nau pule Sa sa koburu koreo hie.” Meke poza nia Simione sa si asa. ³⁴ Meke ari tiana pule tugo si asa, meke podoa pule sa si keke tuna koreo. Meke zama, “Kamahire si kaqu koa soto va nabu koa rau sa qua palabatu, sina ele podoi rau sari ka neta tuqu koreo,” ke poza nia Livae sa si asa. ³⁵ Meke ari tiana pule tugo, meke podo pulea sa si keke tuna koreo, meke zama si asa, “Kamahire si maqu vahesia se Zihova.” Gua asa ke poza nia Ziuda sa si asa, meke lopu podo pule koburu si asa.

30

¹ Ba sipu gilania Reseli sapu loke tuna koe Zekopi si asa, si kono nia sa sa tasina vineki, ke zama la koe Zekopi si asa, “Mu va podo nau tuqu, babe lopu gua si kote mate qua si rau,” gua si asa.

² Meke podalae bugoro nia Zekopi se Reseli, meke zama, “Lopu boka tavetia rau, sapu e Tamasa mo telena boka tavetia. Sina Asa tu si hukatigo pude lopu podo koburu si goi!”

³ Meke zama se Reseli, “Ego, hie se Biliha, sa qua nabulu vineki. Mu va tata ia pude mani podo mae nia sa si keke koburu taqarau, meke kaqu arau sa tinana sa koburu asa,” gua si asa. ⁴ Ke vala nia Reseli se Biliha koe Zekopi, meke va tata ia Zekopi si asa. ⁵ Meke ari tiana se Biliha, meke podoa sa si keke tuna koreo. ⁶ Meke zama se Reseli, “Ele pitua Tamasa sa qua inokoro, meke ele avosia Sa sa qua tinepatepa meke poni nau Sa sa tuqu koreo hie,” ke poza nia Dani sa si asa. ⁷ Meke ari tiana pule se Biliha meke podoa sa si keke koburu koreo vina rua te Zekopi. ⁸ Meke zama se Reseli, “Ele varipera sisigiti la si rau koasa tasiq̄u barikaleq̄e meke ele mataq̄ara si rau,” ke poza nia Napitalai sa sa pozana sa koburu.

⁹ Meke sipu gilania Lia sapu ele tava noso si asa pude lopu podo koburu, si turaṅa la nia sa koe Zekopi se Zilipa sa nana nabulu vineki pude na nana barikaleq̄e gua. ¹⁰ Meke va podo nia e Zekopi koe Zilipa si keke tuna koreo. ¹¹ Meke zama se Lia, “Ele gulea qua si rau!” Ke poza nia e Qadi sa sa koburu. ¹² Meke keke pule tuna koreo si va podo nia Zekopi koe Zilipa, ¹³ meke zama se Lia, “Qetu hola qual Meke kamahire si kote poza nau qetu rina barikaleq̄e si rau.” Ke poza nia Asa sa sa pozana sa koburu.

¹⁴ Ego, pa toতোসো তা পাকেটে সারি না হুইটি কোরি না ইনুমা, সি লা বাগি রুবেনি সি কাইয়া কারোসো মাদারিকি* meke paleke lani koe Lia sa tinana. Meke zama la koe Lia se Reseli, “Ke

* 30:14 Sa karoso madariki si va ninira ia sa binalabala tanisa palabatu koasa nana barikaleq̄e, pude va gavoro koburu sa barikaleq̄e be tigena.

tasiq, poniau kaiqa karoso madariki tanisa tumu koreo isara.”

¹⁵ Ba ola_{na} se Lia, “Vegua, lopu ele garona tu sapu hena va seu ia goi sa loaqu? Meke kamahire pule si korapa hiva vagi goi sari na karoso madariki tanisa tuqu koreo?”

Meke ola_{na} se Reseli, “Be poniau goi sari na karoso madariki tanisa tumu koreo si kote boka vagia goi se Zekopi kohite bo_{ni} meke va tata ia,” gua si asa.

¹⁶ Meke sipu pule mae pa inuma pana veluvelu se Zekopi si la tutuvia Lia si asa, meke zama ia, “Kaqu puta tura_{na}u goi si rau kohite bo_{ni} sina ele tabara nigo madariki tanisa tuqu koreo rau si goi.” Ke puta tura_{na}ia Zekopi se Lia koasa bo_{ni} sana.

¹⁷ Meke va tabea Tamasa sa vinaravara te Lia meke ari tiana si asa, meke podoa sa sa tuna koreo vina lima te Zekopi. ¹⁸ Meke zama se Lia, “Ele tabarau Tamasa si rau, sina ele vala nia rau koasa qua palabatu sa qua nabulu vineki.” Ke poza nia Isaka sa sa pozana sa koburu. ¹⁹ Meke ari tiana pule se Lia, meke podoa sa sa tuna koreo vina onomo te Zekopi. ²⁰ Meke zama se Lia, “Ele poni nau Tamasa si keke vinariponi leana. Kamahire si kaqu tataru nau sa loaqu si rau, sina ele podoa pule rau sa tuqu koreo vina onomo,” meke poza nia Zeboloni sa si asa. ²¹ Mumudi si podoa sa si keke tuna vineki, meke poza nia Daena sa si asa.

²² Meke balabala pulea Tamasa se Reseli, ke avosia Sa sa nana vinaravara pude boka podo koburu si asa. ²³ Meke aritiana si asa, meke podoa sa si keke tuna koreo, meke zama, “Ele hena pania Tamasa sa qua kinurekure, ke poniau tuqu koreo Sa si rau.” ²⁴ Meke poza nia Zosepa sa si asa, meke zama si asa, “Keke tuqu koreo pule si mani poniau e Zihova,” gua si asa.

Sa Vinariva Egoi Tadi Zekopi e Lebani

²⁵ Sipu ele podoa Reseli se Zosepa, si zama la koe Lebani se Zekopi, “Va malumau, maqu taloa, pude maqu pule la pa qua popoa,” gua si asa. ²⁶ “Mamu va maei sari na qua barikaleqe, meke sari na qua koburu saripu ele nabaluni rau koa goi. Maqu taluarae. Gilania goi sapu ele tavete ponigo rau sari doduru tinavete,” gua si asa.

²⁷ Ba zama la koasa se Lebani, “Maqu zama guahe: Ele doño vura nia rau pa qua tinavete dogodogorae, sapu vagia rau sa tinamanae te Zihova koa goi. ²⁸ Mu poza maeni sari na tinabaramu, maqu tabarigo.”

²⁹ Meke olana se Zekopi, “Ele gilania goi sapu gua meke tavetavete ponigo rau, meke gua meke boka soku sari na mua rovana sipi pa qua kinopu. ³⁰ Sari ka visavisadi pu tagoi goi sipu lopu ele mae rau, si ele soku hola kamahire, meke tamanae si goi koe Zihova koa ri doduru vasina pu la i rau. Ego, qua totozo kamahire maqu podekia pude tavetia sapu gua bokaia rau,” gua si asa.

³¹ Meke nanasa la koe Zekopi se Lebani, “Na sa si kaqu tabara nigo rau?”

Meke olana se Zekopi, “Lopu na tinabara poata si hiva nia rau. Be guana va egoa goi, kaqu kopu holani mo rau sari na mua rovana sipi,” gua si asa. ³² “Va malumau, maqu ene pa korapadi ri doduru mua rovana sipi ninoroi, maqu paqaha vagi sari doduru tuna sipi mumuhodi meke sari doduru tuna qoti saripu kidakida tinidi. Arini sari doduru tinabaraqu pu hivani rau,” gua si asa. ³³ “Meke koa ri na rane mae hiroi si kaqu va sosodea goi sapu be hinokara sa qua zinama. Totoso mae doño viliti goi sari na qua tinabara, meke be lopu koa koa rau sari na qoti saripu loke kidakida tinidi, ba be sari na sipi loke mumuhodi, si kote gilania goi sapu ta hikodi si arini,” gua si asa.

³⁴ Meke olana se Lebani, “Leana, mada lulia gua sapu vizatia goi,” gua si asa. ³⁵ Ba koasa rane sana si va rizu

vata kalei Lebani sari na qoti kokoreo saripu koai gasigasi tinidi, meke sari na qoti mamaqota saripu kidakida meke kidikodili tinidi, meke gua tugo sari na sipi mumuhodi, meke valani sa koa ri na tuna koreo si arini meke kopuni, ³⁶ meke padana ka neta rane si turana va seu i sa koe Zekopi sari na rovana, ke kopuni mo e Zekopi saripu koa hola koari na rovana sipi te Lebani.

³⁷ Meke maho vagi Zekopi sari na lelanā huda toadi, koari na huda popola, olomodi meke pelani, meke sio pani sa sari kaiqa kapudi, pude donno guana gasigasi keoro sari na lelanadi, gua. ³⁸ Meke veko lani sa sari na lelanā huda hire pa kenudia ri na rovana sipi, koa ri na vasina naponapoana tadirini. Ta veko si arini vasina, sina hoke varipapai sari na kurukuru sipu mae napo si arini vasina. ³⁹ Ke sipu hira sari na qoti mamaqota pa kenudi ari na lelanā huda si ta evanae gasigasi na kidakida meke korikorizoko tinidi si arini.

⁴⁰ Meke paqaha vata kalei Zekopi sari na tuna sipi, meke va donno lani sa koari na rovana, pu gasigasi na mumuho tinidia koasa rovana te Lebani pu kopu ni sa. Gua asa ke paqahi sa saripu tanisa soti koa ri pu te Lebani.

⁴¹ Sipu varipapapai saripu niniradi si veko va tata lani Zekopi sari na huda koa ri na naponapoana pa kenudia ri na kurukuru, pude madi varipapapai koari na lelanā huda si arini. ⁴² Ba lopu veko lani Zekopi sari na lelanā huda koa ri na kurukuru malohorodi, gua asa ke malohoro sari doduru kurukuru te Lebani, sari doduru te Zekopi si niniradi. ⁴³ Gua asa ke tagotago sisigiti se Zekopi meke soku hola sari nana rovana sipi, meke sari na nabulu vineki na koreo, na kameli, meke sari na don'ki na gua.

31

Govete Taloa se Zekopi Koe Lebani

¹ Ba avosia Zekopi sapu ele zama nia ri na tuna koreo e Lebani si asa, sapu “Ele vagi betoi Zekopi sari doduru tinagotago tanisa tamada, meke koa ri doduru tinagotago mo tanisa tamada arini si boka tago va soku si asa,” gua si arini. ² Meke doño gilania tugo Zekopi sapu lopu koa baere se Lebani koasa, kekenoño gua tatasana. ³ Meke zama la koe Zekopi se Zihova, “Mu kekere pule la pa popoa tadi na tiatamamu meke na turañamu meke kaqu koa koa goi si Rau,” gua si Asa.

⁴ Ke garunu lani zinama e Zekopi sari Lia e Reseli, pude mae tutuvia si asa pa inuma, vasina koa sari na rovana sipi gua. ⁵ Meke zama koa rini si asa, “Ele doño gilania rau sapu lopu koa baere kekenoño gua visoroi hire sa tamamia koa rau. Ba koa koa rau sa Tamasa tadi na tiatamaqu. ⁶ Meke ele gilania gamu kara sapu nabulu mate nia rau sa tamamia pa doduru qua ñinirañira. ⁷ Ba ñoñovala au sa tamamia meke hobei sa sari na qua tinabara ka manege puta totošo, ba lopu va malumia Tamasa si asa pude va kaleana au. ⁸ Sipu zama se Lebani, ‘Saripu visovisodi si kaqu na tinabaramu,’ gua, si podo visoviso beto sari doduru. Sipu zama si asa, ‘Saripu gasigasi si kaqu na tinabaramu,’ gua, si podo gasigasi beto sari doduru. ⁹ Gua asa ke ele vagi va seui Tamasa sari na rovana sipi tanisa tamamia, meke poni nau Sa koa rau si arini.

¹⁰ Pa totošo hira sari na rovana, si ele putagita ia tu rau sa pinutagita, meke ele dogori tu rau sari na qoti kokoreo pu varipapai si gasigasi na kidakida meke visoviso beto si arini. ¹¹ Meke zama mae koa rau pa korapa pinutagita sa mateana te Tamasa, ‘Zekopi!,’ gua si asa. ‘Arau!,’ gua si rau. ¹² Meke zama si asa, ‘Dotu, sari doduru qoti kokoreo saripu korapa varipapai si gasigasi keoro, kidakida, meke kidikodili tinidi. Arau mo vata evañia sapu gua asa, ura ele dogoria Rau sapu gua korapa tavete nigo e Lebani koa

goi. ¹³ Arau sa Tamasa sapu vura koa goi pa Betolo. Vasina pu zoropo nia oela goi si keke patu vinabalabala meke va madia, meke zama tokotokoro koa Rau si goi. Ego va qaqiri kamahire, mamu pule la pa popoa, vasina sapu podomu si goi, 'gua.'”*

¹⁴ Meke ola^{na} la ia ri Reseli e Lia se Zekopi, “Namu loke mami hinia si koa sapu kote ponini gami sa tamamami. ¹⁵ Ele eva^{na} guni gami sa na tie karovo mami. Ele holuholuni gami sa, meke kamahire si guana ele okipani betoni sa sari na poata hinolumami gami karua. ¹⁶ Sari doduru tinagotago saripu ele vagi sa Tamasa koasa tamamami, si tamigami meke tadi na tumami. Ego, mu tavete la ia mo sapu gua tozi nigo sa Tamasa, pude tavetia,” gua si arini.

¹⁷⁻¹⁸ Ke va qaqiri se Zekopi pude pule la pa popoa tanisa tamana pa Kenani. Meke va haboti sa sari nana koburu na barikaleqe pa mudidia ri na kameli, meke va enei sa pa kenuna sari doduru kurukuru, meke gua tugo sari doduru likakalae saripu vagi sa pa Padani Arami. ¹⁹ Pa mudina sipu la kotoi Lebani sari nana sipi, totosu lopu koa si asa, si la hikoi Reseli sari na tamasa beku tana tatamana saripu tagoi sa tamana. ²⁰ Sekesekei nia Zekopi se Lebani sina lopu vata gilana nia sa koasa sapu taloa si asa. ²¹ Meke vagi betoi sa sari doduru nana likakalae meke tuture taloa, meke karovia sa sa Ovuku Iuparetisi, meke ene la gua koari na toqetoqere pa Qileadi si asa.

Hadu Lulia Lebani se Zekopi

²² Meke sipu ele hola tu ka ⁿeta rane si tozi nia rini se Lebani sapu ele govete taloa tu se Zekopi gua. ²³ Ke turaⁿⁱ Lebani sari nana tie, meke hadu lulia rini se Zekopi ka zuapa rane, osolae kamo rini si asa koari na toqetoqere pa Qileadi. ²⁴ Meke mae koe Lebani pa korapa pinutagita

* 31:13 Zen 28:18-22

sa Tamasa, koasa boŋi asa meke zama, “Mu balau, pude lopu tavete la nia tinasuna se Zekopi,” gua si asa. ²⁵ Meke sipu ele va turu nana ipi tu se Zekopi koari na toqere, si kamoā e Lebani se Zekopi, meke e Lebani meke sari na turaŋana ba va turu dia ipi tugo koa ri na toqere pa Qileadi.

²⁶ Meke zama la ia Lebani se Zekopi, “Na vegua ke seke-sekei nau tu goi meke turaŋa goveteni goi sari na tuqu kekeŋono gua ri na barikaleqe ta vagidi pa vinaripera? ²⁷ Na vegua ke sekesekei nau goi, meke lopu tozi nau meke govete taloa mua? Be guana tozi nau goi, si kote luara qetuqetu nigo rau, pa minikemike kinerakera, na ivivu si goi, ²⁸ Namu lopu hite va aho nau goi sari na tudia ri na tuqu, meke luluari sari na tuqu barikaleqedi. Tio, namu duviduvili si goi sapu tavete gua asa. ²⁹ Arau si ari qua ŋiniraŋira pude tavete nigo tinasuna, ba koasa boŋi sapu ele hola sana, si va balau au sa mua Tamasa, pude lopu va tasuna igo si goi, gua. ³⁰ Gilania qua sapu hiva taloa nia goi, sina hiva pule sisigiti la pa mua popoa si goi, ba vegua ke hikoi tu goi sari na qua tamasa beku huda, tana qua tatamana,” gua si asa.

³¹ Meke olaŋa se Zekopi, “Na matagutu si rau, sina balabala ia rau sapu kote mae saputu vagi va seui goi sari na tumu barikaleqedi, gua. ³² Ego, be dogoria goi tani si keke tie, sapu vagi sari na mua tamasa beku, si mani tava mate gana sa tie sana. Hire sari nada tie va sosode, pude hatai meke vagi saripu tamugoi.” Na lopu gilania Zekopi sapu e Reseli si hikoi sari na tamasa beku te Lebani.

³³ Meke la hata pa korapa ipi te Zekopi se Lebani, meke pa korapa ipi te Lia, meke pa korapa ipi tadi karua barikaleqe pinausu, ba lopu boka dogori sa sari nana tamasa beku. Beto asa si tiqe nuquru la hata si asa pa korapa ipi te Reseli. ³⁴ Ba se Reseli mo vagi sari na tamasa

beku, meke voi lani sa pa korapa vovoina tiñitona pa habohabotuana tie tanisa kameli, meke habotu tamuni sa si arini. Meke hata betoa Lebani sa doduruna sa korapa ipi, ba lopu dogori sa si arini. ³⁵ Meke zama la koasa tamana se Reseli, “Mu lopu bugoro nau qua banara, na lopu boka turu pa kenumu goi si rau na korapa kamo au na minoho tamigami barikaleqe,” gua si asa. Ke, hata ia mo Lebani sa doduru vasina, ba lopu boka dogori sa sari na tamasa beku tanisa nana tatamana.

³⁶ Meke ta naziri sisigiti se Zekopi, meke nanasa va bubugorae la ia sa se Lebani, meke zama, “Na tinarae sa si va sea ia rau, ke boka mae hata luliau tu goi si rau tani? ³⁷ Dotu, ele hata beto koari doduru qua likakalae si goi. Na sa sa tiñitona tanisa mua tatamana sapu ele dogoria goi? Mu paleke vura mae nia tani, pude boka dogoria rina mua tie, meke sari na qua tie si asa, meke pude boka vizatia rini sapu esei koa gita si hinokara. ³⁸ Ele koa koa goi si rau ka hiokona puta vuaheni meke lopu hite ele hira va kaleana sari na mua sipi na qoti mamaqota, meke lopu hite ele vagia rau si keke sipi kokoreo koari na mua rovana sipi. ³⁹ Sipu tava mate si keke sipi koari na kurukuru pinomo, si arau mo hoke hobeas si asa doduru totoaso, meke lopu hoke paleke atunia rau si asa koa goi, pude va sosodea sapu lopu na qua sineas si asa. Ba hoke tepa nia tinabara goi koa rau, saripu ta hiko pana rane babe pana boni. ⁴⁰ Meke soku totoaso si hoke manini sisigitau na rimata pana rane si rau, meke pana boni si hoke ibu sisigitau meke lopu hoke puta valeana si rau. ⁴¹ Gugua mo asa, sipu koa koa goi si rau, koasa doduruna sa hiokona puta vuaheni. Koari ka manege made vuaheni si nabulu mate nigo rau, pude habai sari karua tumu vineki gua, meke ka onomo vuaheni si pude vagi sari na mua rovana sipi gua. Meke koa rina totoaso arini meke kamoas kamahire, ka manege

puta totoso hobei goi sari na qua tinabara. ⁴² Be lopu sa Tamasa tadi na tiatamaqu sapu sa Tamasa te Ebarahami meke te Aisake si koa koa rau, si be ele malamalanāqu mo meke hitu taloa nau goi si rau. Ba dogoria Tamasa sa qua tinasuna, meke sa qua tinavete sapu ele tavetia rau, gua asa ke nore igo Sa si goi koasa boni sapu ele hola,” gua se Zekopi.

Sa Vinariva Egoi tadi Zekopi e Lebani

⁴³ Meke olāna la ia Lebani se Zekopi, “Sari na barikaleqe hire si na tuqu mo rau, meke sari na dia koburu ba taqarau tugo si arini, meke sari na rovana sipi hire ba taqarau tugo. Meke sari doduru likakalae saripu dogori goi tani si taqarau tugo si arini. Ba koa gua mo sapu lopu kaqu boka kopuni rau kamahire sari na tuqu barikaleqe meke sari na dia koburu, ⁴⁴ ke leana, aria mada tavetia si keke vinariva egoi pa varikorapada gita kara. Mada tavetia si keke vinarigarae patu pude va balabalani gita sa nada vinariva egoi hie,” gua si asa.

⁴⁵ Ke vagia Zekopi si keke patu, meke va turua, guana keke vina gilagila si asa. ⁴⁶ Meke zamai Zekopi sari nana tie pude tavetia si keke vinarigarae patu, meke tiqe henahena tata koasa vinarigarae patu si arini. ⁴⁷ Meke poza nia Zeqa Sahaduta Lebani si asa, ba Zekopi si poza nia Qalidi si asa. ⁴⁸ Meke zama la koe Zekopi se Lebani, “Sari na vinarigarae patu hire si na vina balabalana sa nada vinariva egoi gita kara,” gua asa ke ta pozae Qalidi* sa vasina asa. ⁴⁹ Meke zama gua tugo he se Lebani, “Mani kopu totokoni gita e Zihova si gita karua, pana koa varipaqahi si gita.” Gua asa ke ta pozae Mizipa* tugo sa vasina asa. ⁵⁰ Meke zama pule tugo se Lebani, “Be nōnōvali goi sari na tuqu

* ^{31:48} Sa ginuana Qalidi si na puku vinarigarae patu vina sosode. * ^{31:49} Sa ginuana Mizipa sina vasina kopu totoko.

barikaleqe, babe habai goi si kaiqa barikaleqe pule, meke be lopu gilania rau si asa, mada balabala ia sapu korapa kopu totokoni gita Tamasa si gita karua. ⁵¹ Hire sari na patu saripu ele varihakehakeni rau pa varikorapada gita karua, meke hiera tugo sa patu vina gilagila. ⁵² Sari karua beto hire, sa vinarihakehakei patu, meke sa patu vina gilagila si na vina balabalana sa nada vinariva egoi gita karua. Lopu kaqu hola nia rau sa vinarihakehakei patu hie pude kana igo, meke agoi ba lopu kaqu hola nia sa vinarihakehakei patu meke sa patu vina gilagila hie. ⁵³ Sa Tamasa te Ebarahami meke sa Tamasa te Nehoa, si kaqu pitu gita si gita karua.” Ke pa korapa pozana sa Tamasa sapu vahesia e Aisake sa tamana, si zama tokotokoro va nabu se Zekopi pude kopu nia sa vina tatara asa. ⁵⁴ Meke va matea Zekopi si keke kurukuru, meke va vukivukihi nia pa batuna sa toqere, meke tioki sa sari na tie koasa hinenahena. Meke sipu beto henahena si arini, si puta si arini pana boni koasa toqere. ⁵⁵ Meke pana munumunu hokara si vanunu se Lebani meke ahoi sa sari na tudia rina tuna meke sari na tuna barikaleqe meke taluarae pule la si asa pa nana popoa soti.

32

Va Namanama Tutuvia e Zekopi se Isoa

¹ Meke sipu korapa ene la pa nana sirana se Zekopi si tutuvia ri na mateana te Tamasa si asa. ² Meke sipu dogori sa si arini si zama si asa, “Hiera sa puku vinarigara te Tamasa!” gua. Ke poza nia Mahanaimi* sa sa vasina asa.

³ Meke garunu va kenue lani e Zekopi koe Isoa pa popoa Edomu sari nana tie paleke inavoso. ⁴ Meke totozini sa si arini, pude zama guahe, “Arau Zekopi sa mua nabulu

* 32:2 Sa ginuana Mahanaimi si na vasina tadi karua puku vinarigara.

si zama: ‘Ele koa va seunae hola koe Lebani si rau kamoā kamahire meke tiqe pule mae. ⁵ Meke ele soku hola sari na rovana bulumakao, na doŋ'ki, na sipi, na qoti meke sari na pinausu koreo na vineki, saripu ele tagoi rau, ke totozi atu si rau koa goi na qua baŋara, pude qu ta qetue qua koa goi,’ mamu gunia,” gua si asa.

⁶ Meke pule mae koe Zekopi sari na tie paleke inavoso meke zama, “Ele kamoā gami se Isoa, sa tasimu, meke kamahire si korapa mae si asa pude tutuvigo. Ka made gogoto tie si korapa luli mae koa sa,” gua si arini. ⁷ Meke matagutu na balabala mamata sisigiti se Zekopi. Meke paqaha rua i sa sari na tinoni pu luli koa sa, meke gua tugo sari na sipi, na qoti, bulumakao na kameli. ⁸ Balabala ia Zekopi sapu, “Be kamo rapatia Isoa sa pukuna kekenu, ba sapu keke si kote boka govete taloa nana meke ta harupu,” gua si asa.

⁹ Meke varavara se Zekopi, “Ke Tamasa, Tamasa tanisa tamaqu Ebarahami, meke sa tamaqu Aisake; Mu avoso mae au! Ele tozi nau Goi Zihova pude pule la pa qua popoa meke koa ri na turaŋaqu soti meke kote toka nau guni nau Goi si rau. ¹⁰ Arau sa Mua nabulu si namu lopu hite garoqu rau pude vagi sari doduru tinarutaru nabudi na inaque nomadi sapu ele va dogoro nau Goi, sina loketoŋa si va karovau si rau pa kolo Zodani ba na kolu hodu mo. Meke kamahire si pule mae mo pa karua pukuna tu hire si rau. ¹¹ Ke tepaigo rau, Mu harupau pa limana sa tasiq, se Isoa, sina matagutu nia rau sapu korapa mae va mate au sa meke gua tugo sari na barikaleqe na koburu. ¹² Ba Agoi mo sapu ele zama guahe, ‘Kaqu koa valeana si goi,’ guni nau Goi, meke ‘kaqu va sokui rau sari na tutimu gua ri na onone pa masa sapu lopu boka ta nae,’” gua se Zekopi.*

* 32:12 Zen 22:17

13-15 Meke sipu hola sa boŋi vasina, si va namaia sa si keke vinariponi te Isoa, sa tasina. Karua gogoto qoti mamaqota meke ka hiokona puta qoti kokoreo, meke karua gogoto sipi mamaqota meke ka hiokona puta sipi kokoreo. Ka tolonavulu puta kameli va sususu meke sari na tudia, ka made navulu puta bulumakao mamaqota meke ka manege puta bulumakao kokoreo, meke ka hiokona puta don'ki mamaqota meke ka manege puta don'ki kokoreo. 16 Meke paqahi sa si arini koa ri hopeke pukuna, meke hopeke vekoni koimata sa sari na hopeke pukuna. Meke zama koa rini si asa, “Mi la va kenue koa rau, ba mamu veko lolomo koa ri mia pukuna, pa vari korapana sa tie kekenu meke sapu mumudi,” gua si asa. 17 Meke totozi nia sa sa nabulu sapu ele kekenu, “Pana tutuvigo sa tasiq se Isoa meke nanasigo, ‘Esei sa mua banara? Meke pavei si korapa la si goi? Meke tesei sari na kurukuru pa kenumu goi sara?’ gua, 18 si kaqu olana guahe si goi, ‘Tanisa mua nabulu e Zekopi si arini, na garununi sa pude nana vinariponi koasa nana banara, e Isoa, gua. Meke korapa luli mumudi mae si asa,’ mu gunia.” 19 Zama gunia tugo sa sapu vina rua meke sapu vina neta, meke koa ri doduru pule saripu koimatani sari na pukuna, “Gua asa sapu kaqu zama nia gamu koe Isoa, pana tutuvia gamu si asa,” gua se Zekopi. 20 “Kaqu zama guahe si gamu, ‘Sa mua nabulu se Zekopi si korapa luli mudi mae koa gami,’ mamu gunia.” Ura balabala ia Zekopi sapu, “Kote va boka au sa si rau koa ri na vinariponi pana tutuvia rau si asa, meke gina kote taleoso nau sa,” gua si asa. 21 Meke garunu va kenue lani sa koasa sari na vinariponi, meke asa si koa hola nana vasina koasa boŋi sana.

Ta Naza se Zekopi pa Penieli

22 Meke koasa boŋi tugo asa si tekulu se Zekopi, meke turaŋi sa sari karua nana barikaleqe, meke sari karua

nana nabulu barikaleqe, meke sari ka manege eke koburu tanisa, meke ene karovia rini sa ovuku Zaboki. ²³ Pa mudina sipu va karovi sa si arini, si va karovi tugo sa sari doduru nana likakalae. ²⁴ Ba koa hola telena eke se Zekopi, meke mae si keke tie meke vari nazai sari karua, osolae maraqata mae sa rane.* ²⁵ Meke sipu va nonoga ia sa tie sapu lopu bokaia sa se Zekopi, si seke la ia sa sa siqena e Zekopi ke varisea i sa susuri siqena.

²⁶ Meke zama ia sa tie se Zekopi, “Mu luarau, ura korapa mae sa rane.” Ba zama se Zekopi, “Lopu kaqu luara igo rau, be lopu mana nau goi,” gua si asa.

²⁷ Meke nanasa sa tie, “Esei pozamu si goi?” Meke olana si asa, “Arau Zekopi,” gua si asa.

²⁸ Meke zama sa tie, “Lopu kaqu ta pozae pule Zekopi si goi, ura ele toketokea goi pa tinanaziri sa Tamasa meke sari na tie, meke ele mataqara si goi, ke kaqu ta pozae Izireli* sa pozamu,” gua si asa.*

²⁹ Meke nanasia Zekopi sa tie, “Mu tozi nau sa pozamu.” Ba olana si asa, “Na vegua ke hiva gilania tu goi sa pozaqu?” Meke mana nia sa tie se Zekopi.*

³⁰ Gua asa ke poza nia Penieli e Zekopi sa pozana sa vasina asa. Zama si asa, “Ele dogoro soti nia mataqu rau sa Tamasa, meke tava sare sa qua tinoa,” gua si asa. ³¹ Meke sipu gasa sa rimata si taluarae pa Penieli se Zekopi. Meke ene soqulu kale si asa sina varisea i sa siqena. ³² Meke kamo pa rane ninoroi, sari na tutina e Izireli si lopu gania sa masa pa varihodae susuri siqe, sina asa sa masa sapu koa pa siqena e Zekopi, gua.

* ^{32:24} Hoz 12:3-4 * ^{32:28} Sa pozana Izireli sa ginuana si “Tinoketokena sa Tamasa” sina toketokea sa sa Tamasa meke na tie pude ta manae koe Tamasa si asa. * ^{32:28} Zen 35:10 * ^{32:29} Zaz 13:17-18

33

Tutuvia Zekopi se Isoa

¹ Meke doño la se Zekopi, meke dogoria sa se Isoa, meke sari ka made gogoto tie saripu korapa luli mae koasa. Ke paqahi sa sari nana tamatina, saripu te Lia meke te Reseli, meke gua tugo saripu tadi karua nabulu barikaleqe.

² Meke va kekenu i sa sari na nabulu barikaleqe, meke sari na tudia, beto asa si e Lia meke sari nana koburu si pa mudidia, meke ari Reseli e Zosepa si mumudi hokara.

³ Meke ene va kenue se Zekopi koa ri doduru meke todoño gore si asa ka zuapa toso pa pepeso, sipu tata kamo sa sa tasina. ⁴ Ba haqala la tutuvia Isoa si asa, meke naza ia meke ahoa sa si asa. Meke vari kaboi sari karua. ⁵ Meke sipu doño vari likohae se Isoa meke dogori sa sari na barikaleqe na koburu, si nanasa si asa, “Ari sei si luli koa goi hire?”

Meke olaña se Zekopi, “Arini sari na koburu saripu poni moka nau sa Tamasa koa rau,” gua si asa. ⁶ Meke tata mae sari na nabulu barikaleqe meke sari na dia koburu meke todoño, ⁷ Meke gua tugo se Lia meke sari na tuna, meke mumudi si mae tugo sari Zosepa e Reseli meke todoño beto sari doduru.

⁸ Meke nanasa se Isoa, “Pude vegua sari kaiqa puku vinarigara tie na kurukuru saripu ele tutuvi rau? Na sa ginuadi sari?” Meke olaña se Zekopi, “Pude ta qetue qua koa goi,” gua si asa.

⁹ Ba olaña se Isoa, “Ele pada mo saripu tagoi rau, tasiq, mamu kopuni mo saripu tagoi goi,” gua si asa.

¹⁰ Meke zama se Zekopi, “Lokari, be qetu nau goi si mamu vagi tugo sari na qua vinariponi. Pude dogoro nigo mataqu, si kekenoño gua tugo arau sapu dogoro nia mataqu sa Tamasa. Sina ele koa baere si goi koa rau kamahire. ¹¹ Ke mu vagi sari na qua vinariponi hire saripu

ele paleke vatuni rau koa goi pude tamugoi, ura ele tataru nau sa Tamasa si rau, ke poni nau Sa sari doduru likakalae saripu hivani rau,” gua si asa. Meke tepa ososo nia Zekopi si asa, osolae vagi tu e Isoa si arini.

¹² “Ego, mada topue! Arau si kote ene kekenu koa gita,” gua se Isoa.

¹³ Ba zama ia Zekopi si asa, “Ele gilania goi qua banara sapu lopu ninira sari na koburu, meke balabala i tugo rau sari na sipi mamaqota, na bulumakao mamaqota, saripu va susui sari na tudia; meke be tolene gua ta hadu zukuru sisigiti si arini pa keke doduru rane, si kote mate beto sa rovana. ¹⁴ Leana banara, mamu ene va kekenu la koa rau. Maqu ene hitehite turañi rau sari na rovana bulumakao, meke sari na koburu, osolae kaqu kamo gamu rau pa Edomu,” gua si asa.

¹⁵ Ke zama se Isoa, “Ego, maqu vekoi kaiqa qua tie koa goi.”

Ba olana se Zekopi, “Lopu ta hivae sapu gua asa, na hiva ta qetue qua mo koa goi si rau,” gua si asa.

¹⁶ Ke koasa rane sana si podalae ene pule lamo pa Edomu se Isoa. ¹⁷ Ba ene la pa Sukoti se Zekopi meke kuria sa si keke nana vetu, meke na ipi aqaqoroana tadi nana kurukuru gua asa ke ta pozae Sukoti sa vasina asa.

¹⁸ Meke sipu taluarae se Zekopi pa popoa Mesopotemia, si kamo valeana si asa koasa vasileana lavata pa Sekemi pa popoa Kenani, meke noso si asa tata koa sa vasileana lavata asa. ¹⁹ Meke holu nia keke gogoto poata siliva Zekopi sa kukuru pepeso asa, vasina pu va turu nia sa sa nana ipi poko, koa ri na tutina e Hamora, sa tamana e Sekemi.* ²⁰ Meke tavetia sa si keke hope vasina, meke

* 33:19 Zos 24:32; Zn 4:5

poza nia El Elohe Izireli sa, sapu sa ginuana si “Tamasa, sa Tamasa te Izireli*,” gua.

34

Sa Vina Seana Daena si Ta Tubehe Hobe

¹ Keke rane si ene la baere nana koa ri na vineki pa popoa sana gua, sa tudia vineki ri Lia e Zekopi sapu se Daena. ² Meke sipu dogoria e Sekemi na tie Hivaiti, sapu sa tuna Hamora, na banara pa popoa sana si asa, si naza ososo nia sa si asa meke va sea ia sa. ³ Na dogoria sa sapu leleana hola sa vineki meke okoro nia sa, ke va lomolomosa sa si asa. ⁴ Meke zama ia Sekemi sa tamana, “Hiva nia rau pude mamu la va tooto mae nia sa vineki hie pude na qua barikaleqe,” gua si asa.

⁵ Meke gilania Zekopi sapu ele sea sa tuna vineki. Ba sina koa pa seu, pa inuma sari na tuna koreo, kopuni rini sari na rovana bulumakao, ke lopu kulu nia sa si asa, osolae kamo pule mae tu si arini. ⁶ Meke la vivinei koe Zekopi se Hamora, sa tamana e Sekemi. ⁷ Meke sipu kamo pule mae tugo pa inuma sari na tuna koreo e Zekopi, si hinoqa avoso nia rini sapu gua asa, meke hodahodaka na ta naziri sisigiti nia rini sa tinavete gua asa, sapu tavetia e Sekemi, meke loke pinamana koa ri na tinoni Izireli koasa tinavete kaleana, sapu tavete la nia sa koasa tuna vineki e Zekopi, gua. ⁸ Meke zama se Hamora koe Zekopi, “Sa tuqu koreo si tataru hola nia sa sa tumu vineki, ke tepa gamu rau, mi va malumia pude mani haba ia. ⁹ Mada variva ego nia, pude ta varihabae sari na mami tie koa gamu, meke sari na mia tie koa gami. ¹⁰ Meke kaqu koa koa gami tani pa mami popoa si gamu. Meke vasina sapu hiva koa ia gamu si kaqu

* 33:20 Sa ginuana “El Elohe Izireli” sa Tamasa hinokara si na Tamasa te Zekopi. Zekopi si ta pozae Izireli kamahire.

koa si gamu, meke hata mia poata na lelete mia, na gua,”
gua si asa.

¹¹ Meke zama la koa sa tamana e Daena meke koa ri na tasina koreo se Sekemi, “Mi va malumu au, meke kaqu ponini gamu rau sapu gua hiva nia gamu. ¹² Meke mamu tozi nau, sapu na sa sari na vinariponi saripu hiva nia gamu; meke kaqu ponini gamu rau sapu gua tepa ia gamu, be va malumu mae nia mo gamu si asa, maqu haba ia,” gua si asa.

¹³ Ba sina ele va sea ia tu e Sekemi sa tasidia vineki sapu se Daena, ke va tabe kokohai mo ri na tuna koreo e Zekopi sari Sekemi meke sa tamana sapu se Hamora. ¹⁴ Zamaia rini si asa, “Gami lopu boka va malumia sa tasimami vineki koa ke tie, sapu lopu ele maguna^d sina variva kurekure hola sapu gua asa koa gami. ¹⁵ Boka va ego gamu mo gami si gamu pa keke ginugua, be hiva koa keke^{no}no gua gami si gamu, si kaqu magu beto sari doduru koreo koa gamu. ¹⁶ Beto tu asa si kaqu tiqe va egoa gami, si pude varihaba mae si gamu meke gami si boka varihaba atu koa gamu. Meke kaqu koa koa gamu si gami meke kaqu keke tiena mo si gami koa gamu. ¹⁷ Ba be lopu va egoa gamu si pude magu si gamu, si kaqu vagia gami sa tasimami vineki meke taloa,” gua si arini.

¹⁸ Sari na dia zinama si variva qetu koari Hamora meke sa tuna sapu se Sekemi. ¹⁹ Meke lopu sana tavetia sa koreo sapu gua asa, ura tataru hola nia sa sa tuna vineki e Zekopi. Meke na tie ta pama^{na}aena hola tugo si asa koasa doduruna sa nana tatamana soti.

²⁰ Ke mae pa sasadana sa vasileana nomana, pa vasina vivineina sari Hamora meke sa tuna, sapu se Sekemi, meke zama guahe koa ri na tie koasa vasileana nomana sana, ²¹ “Tie leadi sari na tie hire koa gita,” gua si arini. “Mada va koai pa nada popoa, madi holudia vasidi sina garo sari na vasidi hire koa rini meke gita si mada habai sari na

tudia, meke mada vala i tugo koa rini sari na tuda vineki,”
gua sari karua. ²² “Ba gua mo he si hiva nia ri na tie hire
pude koa koa gita, meke ta eva^{na}ae keke tie mo si gita koa
rini, si pude ta magu mo sari doduru nada koreo, gua tugo
sapu ta magu si arini, gua. ²³ Vegua lopu kaqu tadigita
sari dia bulumakao na likakalae, meke sari doduru dia
kurukuru? Leana, mada va egoi pude madi koa koa gita.”

²⁴ Ego, sari doduru tie pu varigara koa sa vasileana
nomana sana si va egoa mo sapu gua hiva nia ri Hamora,
meke sa tuna, sapu se Sekemi pa dia binalabala. Meke
magu beto sari doduru koreo.

²⁵ Pa mudina sa rane vina ^{na}eta sipu korapa qa^{na}aramana
sari na dia minagu, si harupu vagi ri karu tamatasi, tuna e
Zekopi, ari Simione e Livae, karua tasina e Daena sari dia
vedara, meke la rapatia ri karua sa vasileana lavata, sapu
lopu va nonoga ia keketona, meke seke va matei ri kara
sari doduru koreo. ²⁶ Meke somana tava mate tugo sari
Hamora, meke sa tuna koreo, sapu se Sekemi, meke vagia
rini se Daena pa vetu te Sekemi meke taloa dia. ²⁷ Meke
sipu ele tava mate sari na tie, si mae sari kaiqa tuna koreo
e Zekopi meke zalo vagi sari na likakalae koasa vasileana
lavata, pude pahuku hobeia sa sineia sapu ta eva^{na} koasa
tasidia vineki gua. ²⁸ Meke vagi tugo rini sari na dia
rovana sipi, na bulumakao meke sari na dia do^{na}'ki, meke
sari dia likakalae pa korapana sa vasileana lavata, meke
koari na dia inuma. ²⁹ Meke vagi betoi rini sari doduru
dia tinagotago marilaedi, meke sari doduru dia koburu
na barikaleqe, meke sari doduru likakalae saripu koa pa
korapa dia vetu, meke taloa dia si arini.

³⁰ Meke zama la i Zekopi sari Simione e Livae, “Ele va
tasuna au gamu kara si rau, sina kote kanau ri na tiena
sa butubutu Kenanaiti meke Perizaiti, meke doduru tie
pa popoa hie si rau. Lopu soku sari na qua tie, meke be

varigara nau rini meke razau, si kote mate beto si gita doduru,” gua si asa.

³¹ Ba olana sari kara, “Lopu kaqu boka va malumia gami pude gunia na maqota sa tasimami vineki,” gua sari karua.

35

Mana nia Tamasa se Zekopi pa Betolo

¹ Beto asa si zama sa Tamasa koe Zekopi, “Mu la pa Betolo, mamu la koa vasina, mamu la kuria si keke hope vasina sapu vura koa goi si Rau totošo govete nia goi sa tasimu, sapu se Isoa,” gua si Asa.*

² Ke zama la koa ri nana tatamana soti meke koari doduru pu koa koasa se Zekopi, “Mi veko pani sari na tamasa kokohadi tadi pa votiki butubutu saripu tagoi gamu, mamu va via puleni gamu, mamu va sagei sari na poko viadi. ³ Sina kote taluarae si gita tani meke la pa Betolo, meke vasina si kaqu kuria rau si keke hope te Tamasa. Asa tugo sa Tamasa sapu toka nau si rau pa totošo tasuna, meke gua tugo sapu koa koa rau koari doduru vasina pu ele la i rau,” gua si asa. ⁴ Ke vala i rini koe Zekopi sari na tamasa beku saripu tagoi rini, meke gua tugo sari na vikulu saripu va sotoi rini pa talinadia meke geli tamunu pani sa si arini pa kauruna sa huda oaku tata koasa vasileana pa Sekemi.

⁵ Meke sipu korapa taluarae rini, si kamo mae koa ri na tinoni pu koa tata koa ri na vasileana nomadi sa minatagutu lavata, ke lopu hadu luli rini si arini.

⁶ Meke mae se Zekopi meke sari doduru nana tie pa Luzi, sapu kamahire si ta pozae Betolo gua, pa popoa Kenani.

⁷ Vasina si kuria sa si keke hope meke poza nia Tamasa pa Betolo sa sa vasina asa, ura vasina si va vura pule nia sa Tamasa koasa sipu govete nia sa sa tasina. ⁸ Meke mate

* 35:1 Zen 28:11-17

se Debora, sa barikaleqe sapu kopu nia se Ribeka, meke ta pomunae pa kauruna keke huda oaku pa kali matao* pa Betolo si asa. Gua asa ke ta pozae huda oaku tana kabokaboana si asa.

⁹ Ego, sipu pule mae gua pa Mesopotemia se Zekopi, si vura pule mae koa sa sa Tamasa meke mana nia Sa si asa. ¹⁰ Meke zama la koasa sa Tamasa, “E Zekopi sa pozamu agoi, ba kamahire si lopu kaqu ta pozae Zekopi si agoi, ba e Izireli,” gua asa ke ta pozae Izireli si asa.* ¹¹ Meke zama sa Tamasa koasa, “Arau tugo sa Tamasa, Tamasa pu tagoi sari doduru niniraṅira; mamu podopodo va soku koburu si goi, meke sari na butubutu si kaqu vura mae pa korapa tutimu goi. Meke agoi tugo sa tiatamadia rina baṅara.* ¹² Kaqu ponigo Rau sa popoa sapu poni nia Rau koe Ebarahami meke koe Aisake. Meke kaqu vala nia tugo Rau si asa koari na tutimu pa mudina sa mua minate.” ¹³ Beto, meke murimuri taloa sa Tamasa koasa. ¹⁴ Meke va turu nia patu vina gilagila e Zekopi sa vasina sapu zama sa Tamasa koasa, meke zoropo nia vaeni na oela olive sa si asa, meke va madia.* ¹⁵ Meke poza nia Betolo sa sa vasina asa.

Sa Minate te Reseli

¹⁶ Meke taluarae pa Betolo se Zekopi meke sa nana tatamana, meke sipu ele seu vasinahite pa popoa Eparata si arini, si kamo mo sa totošo te Reseli pude podoa sa koburu. ¹⁷ Meke sipu tasigiti hola si asa, si zama ia sa barikaleqe va podopodo si asa, “Mu lopu matagutu si goi Reseli, sina na keke koburu koreo pule si podoa goi,” gua si asa. ¹⁸ Ba mate se Reseli. Ba sipu lopu ele luara siṅo si

* 35:8 Kali matao be tia la pa kali gasa rimata.

* 35:10 Zen 32:28

* 35:11 Zen 17:4-8 * 35:14 Zen 28:18-19

asa, si poza nia Benoni* sa sa tuna koreo, ba la sa tamana meke poza nia Benisimane* si asa.

¹⁹ Meke sipu mate se Reseli, si pomunu nia rini si asa pa kapa siraⁿa pa Eparata, sapu pa Betilihema ta gilana kamahire. ²⁰ Meke va turua Zekopi si keke patu vina gilagila vasina, meke kamo a pa rane ⁿinoroi, si korapa na vina gilagila lovuna e Reseli si asa. ²¹ Meke ene hola la se Izireli meke va turua sa sa nana ipi poko pa kalina la sa vetu ululu ⁿinirana pa Edera.

Sari na Tuna Koreo e Zekopi
(1 Koronikolo 2:1-2)

²² Meke sipu koa koasa popoa sana se Izireli, si la tu e Rubeni meke koa turaⁿia si keke ri kasa barikaleqe nabulu tanisa tamana, pozana e Biliha.* Meke bugoro sisigiti se Zekopi sipu avoso nia sa si asa.

Ari ka manege rua sari na tuna koreo e Zekopi.* ²³ Sari na tuna e Lia si ari Rubeni sapu sa tuna koreo kenuna e Zekopi, e Simione, Livae, Ziuda, Isaka meke e Zeboloni. ²⁴ Meke saripu te Reseli si ari Zosepa meke e Benisimane. ²⁵ Meke saripu te Biliha (sa barikaleqe nabulu te Reseli) si ari, Dani meke Napitalai. ²⁶ Meke saripu te Zilipa, sapu sa nabulu barikaleqe te Lia, si ari Qadi meke e Asa. Arini sari doduru tuna koreo e Zekopi, saripu va podoni sa koa ri nana barikaleqe pa Mesopotemia.

Sa Minate Te Aisake

* 35:18 Sa ginuana Benoni si “Na tuqu pa qua tinasuna.” * 35:18 Sa ginuana Benisimane si na tuqu tanisa qua ⁿiniraⁿira pa limaqu.

* 35:22 Gina hiva koa guana na hinobena sa tamana pa tatamana se Rubeni sina asa tu sina koburu kenuna koarini. * 35:22 Zen 49:4

²⁷ Meke pule la koasa tamana sapu se Aisake se Zekopi pa Mamere, tata pa Heboroni, vasina pu koa sari Ebarahami e Aisake tatasana.* ²⁸ Meke kamoā ka keke gogoto vesu navulu puta vuahenina se Aisake. ²⁹ Meke mate pa toতোসো barogoso nopele si asa, meke pomunu nia ri karua tuna, ari Isoa e Zekopi si asa.

36

Sari na Tutina e Isoa (1 Koronikolo 1:34-37)

¹ Hire sari na tutina e Isoa, sapu ta pozae Edomu. ² Meke hire sari na barikaleqe Kenani saripu habai e Isoa: e Eda, sa tuna vineki e Eloni, na tie Hitaiti; e Oholibama, sa tuna vineki e Anaha, sapu sa tuna koreo e Zibeoni na tie Hivaiti;* ³ meke se Basemati, sa tasina vineki e Nebaioti sapu podo koe Isimeli.* ⁴ Meke Eda podoa se Elipazi, meke Basemati podoa se Reueli. ⁵ Meke se Zeusi, e Zalama meke se Kora saripu podo koe Oholibama. Arini sari doduru koreo saripu podo pa tutina e Isoa pa popoa Kenani.

⁶ Beto asa si turaṅi sa sari nana barikaleqe na tuna koreo na vineki, meke sari doduru tie pa nana vetu, meke sari doduru nana rovana kurukuru, meke sari doduru nana likakalae saripu ele vagi sa pa popoa Kenani, meke rizu la si asa pa keke popoa sapu seu koe Zekopi sa tasina.

⁷ Rizu taloa si asa, sina sa vasina sapu koa ia ri karua Zekopi si lopu pada koa rini. Soku sari na dia rovana kurukuru, ke lopu kaqu boka koa varigara sari karua. ⁸ Ke la koa pa korapa popoa toqetoqere pa popoa Edomu koari na toqetoqere saripu ta pozae Seira se Isoa.

⁹ Meke hire sari na tutina e Isoa, sapu sa tamadia ri na tinoni pa popoa Edomu. ¹⁰⁻¹³ Se Eda sa barikaleqe te Isoa, si podoa si keke tuna koreo pozana e Elipazi. Meke

* 35:27 Zen 13:18 * 36:2 Zen 26:34 * 36:3 Zen 28:9

se Elipazi, hie si ari ka lima sari na tuna koreo: pozadi si ari Temani, Omara, Zepo, Qatami meke e Kenazi. Meke koasa keke nana barikaleqe pule, sapu se Timina, si va podo nia sa koasa si keke tuna koreo pule, sapu se Amaleki.

Meke koe Basemati sapu keke nana barikaleqe pule, si va podo nia Isoa si keke tuna koreo, pozana e Reueli, meke se Reueli hie si ka made tuna koreo: Ari Nahati, Zera, Sama, meke e Miza. ¹⁴ Meke keke pule barikaleqe te Isoa si e Oholibama. Sa tuna vineki e Anaha si asa. Anaha si na tuna koreo e Zebeoni. Meke podoi ri Isoa meke Oholibama sari ka neta tudia koreo: ari Zeusi, Zalama, meke e Kora.

¹⁵ Meke hire sari na butubutu saripu tuti gore mae gua koe Isoa. Se Elipazi sapu sa tuna kenuna e Isoa, si na tamadia ri na butubutu hire pukerane: ari Temani, Omara, Zepo, Kenazi, ¹⁶ Kora, Qatami, meke e Amaleki. Arini sari doduru tutina e Isoa saripu va podoni sa koe Eda, sapu sa nana barikaleqe.

¹⁷ Ego, se Reueli hie, si na tuna koreo e Isoa, meke asa sa tamadia ri na butubutu hire pukerane: ari Nahati, Zera, Sama, meke e Miza. Arini sari doduru tutina e Isoa saripu va podoni sa koasa nana barikaleqe, sapu se Basemati.

¹⁸ Ego, hire pule sari na butubutu saripu tuti gore mae gua koe Isoa, saripu va podoni sa koe Oholibama, sapu sa nana barikaleqe meke na tuna tugo e Anaha: Ari Zeusi, Zalama meke e Kora. ¹⁹ Sari doduru butubutu arini si tuti gore beto mae gua koe Isoa.

Sari na Tutina e Seira
(1 Koronikolo 1:38-42)

²⁰⁻²¹ Sari na tinoni saripu koa kekenu pa popoa Edomu saripu tozia vivineidi rina tiatamadia pukerane, si paqaha koa ri na butubutu saripu tuti gore mae gua koe Seira sapu na tie Horaiti si hire: Lotani, Sobali, Zibeoni, Anaha, Disoni, Ezera, meke e Disani.

²² Se Lotani hie si na tamadia ri na butubutu Horaiti meke Hemani pukerane meke koa nana tugo keke tasina vineki pozana e Timina si asa. ²³ Meke se Sobali hie si na tamadia ri na butubutu pa Alavani, Manahati, Ebali, Sepo, meke e Onami.

²⁴ Se Zibeoni hie si karua tuna si asa: ari Aia, meke e Anaha. Se Anaha hie sapu dogorona sa kolo sapu maṅini, sipu kopuni sari na doṅ'ki tanisa tamana pa korapa soloso. ²⁵⁻²⁶ Se Anaha hie si na tamana e Disani, sapu sa tamadia ri na butubutu hire: ari Hemidani, Esibani, Itirani, meke Kerani. Keke Oholibama si na tuna vineki tugo e Anaha.

²⁷ Se Ezera hie si na tamadia ri na butubutu hire pukerane: ari Bilihani, Zavani, meke se Akani.

²⁸ Meke se Disani hie si na tiatamadia ri na butubutu hire pukerane: ari Uzi meke e Arani.

²⁹⁻³⁰ Meke hire sari na butubutu Horaiti pa popoa Edomu: ari Lotani, Sobali, Zibeoni, Anaha, Disoni, Ezera, meke se Disani.

Sari na Baṅara pa Popoa Edomu

(1 Koronikolo 1:43-54)

³¹⁻³⁹ Sipu lopu ele va turu baṅara sari na tinoni pa Izireli si hire sari na baṅara saripu ele boka vari hobehobei mae meke kopu nia sa popoa Edomu:

E Bela, sa tuna koreo e Beoro, sapu mae guana pa vasileana nomana pa Dinihaba.

E Zobabi, sa tuna koreo e Zera, sapu mae guana pa vasileana nomana pa Bozira.

E Husami, sapu mae guana pa popoa Temani.

E Hadadi, sa tuna koreo e Bedadi, sapu mae guana pa Aviti; sa tie hie si va kilasi sari na tinoni pa Midiani koasa vinaripera pa popoa Moabi.

E Samala, sa tie sapu mae guana pa vasileana nomana pa Masireka,

E Saulu, sapu mae guana koasa ovuku nomana pa Rehoboti.

E Beolo Hanani sa tuna koreo e Akabora.

E Hadadi, sapu mae guana pa vasileana nomana pa Pau.

Sa pozana sa nana barikaleqe si e Mehetabeli, sa tuna vineki e Materedi, meke sa tuna, sa tuna e Mezahabi.

⁴⁰⁻⁴³ Meke hire sari na butubutu saripu gore mae gua koe Isoa sapu sa tamadia pukerane pa popoa Edomu: ari Timina, Aliva, Zetehi, Oholibama, Elaha, Pinoni, Kenazi, Temani, Mibiza, Maqadieli, meke e Airami. Sari na vasidi saripu hopehopeke koai ri na butubutu hire, si ta gilana pa pozana sa butubutu.

37

Zosepa meke sari na Tasina

¹ Meke koa mo pa popoa Kenani se Zekopi, vasina sapu ele koa sa tamana.

² Ego, hie sa vivineina sa tatamana te Zekopi. Sipu manege zuapa vuahenina se Zosepa si somana kopu rovana sipi na qoti koa ri na tasina si asa, koa ri pu podoi Biliha meke e Zilipa sapu sari karua nabulu barikaleqe tanisa tamana. Meke hoke la tozi va hakehakeini Zosepa koasa tamadia sari na tasina.

³ Ego, tataru hola nia Zekopi se Zosepa, holani sari doduru tuna koreo pule, ura na podo pa nana totooso barogoso si asa. Meke tavete ponía keke koti gele lima meke leleana hola sa si asa. ⁴ Meke sipu gilania rina tasina sapu tataru hola nia sa tamadia se Zosepa, hola nia sa nana tataru koa rini, si kukiti nia rini si asa, meke lopu hoke zama valeania na qetu nia rini si asa.

Sa Pinutagita te Zosepa

⁵ Keke totooso si putagita se Zosepa, meke sipu tozia sa koa ri na tasina sa nana pinutagita, si gigiri hola latu sa dia

kinukiti koasa. ⁶ Zama si asa koa rini, “Mae mamu avosia sa pinutagita sapu ele putagitaia rau,” gua si asa. ⁷ “Gita doduru si koa pa inuma meke iqosi sari na huiti, meke turu to_noto sage sapu taqarau, meke mae turu vari likohae nia ri na mia iqoso sapu taqarau, meke todo_no nia rini si asa,” gua si asa.

⁸ Meke zama la ia rina tasina si asa, “Vegua, balabala ia goi sapu kaqu koa ba_nara meke kaqu to_tolini gami goi si gami, taga?” Ke namu tole_ne gua kukiti hola nia rini si asa, sina koa gua koasa nana pinutagita meke koa ri na zinama saripu zamani sa koa rini.

⁹ Beto asa, si keke pinutagita pule si putagitaia e Zosepa, meke zama si asa koa ri na tasina, “Keke pinutagita pule si ele putagitaia rau, meke dogoria rau sa rimata meke sa sidara, meke sari ka manege eke pinopino si todo_no nau rini si rau,” gua si asa.

¹⁰ Meke mae tozia tugo sa koasa tamana sa nana pinutagita, meke norea sa tamana si asa, meke zama ia, “Na pinutagita sa sapu gua sana? Balabalaia goi sapu sa tinamu meke sari na tasimu, meke arau si kaqu mae meke todo_no nigo?” ¹¹ Meke konokono nia ri na tasina si asa, ba balabala vekoi mo sa tamana sari doduru ginugua arini.*

Ta Holuholue se Zosepa

¹² Keke rane sipu la pa Sekemi sari na tasina Zosepa pude kopuni sari na rovana sipi tanisa tamadia, gua, ¹³ si zama la ia Zekopi se Zosepa, “Hiva nigo rau pude la pa Sekemi si goi, vasina sapu korapa kopuni ri na tasimu sari na rovana sipi.”

Meke ola_na se Zosepa, “Leana, maqu la,” gua si asa.

¹⁴ Meke zama ia sa tamana si asa, “La, mamu la dogori sari na tasimu be koa valeana si arini, meke gua tugo sari

* 37:11 TTA 7:9

na rovana sipi; mamu pule mae tozi nau.” Gua asa, ke garunu la nia sa tamana, meke taluarae pa Heboroni si asa.

Sipu kamo pa Sekemi se Zosepa, ¹⁵ si dogoria keke tie si asa, korapa ene vilovilorae nana koasa pezara, ke nanasia sa tie si asa, “Na sa si hata ia goi?” gua si asa.

¹⁶ “Na korapa hatai rau sari na tasiq, saripu korapa kopuni sari na dia rovana sipi,” gua si asa. “Vegua, boka tozi nau goi vasina korapa koa si arini?”

¹⁷ Meke zama sa tie, “Ele taloa tu si arini. Avosia rau sapu pa Dotani si kote la gua si arini,” gua si arini. Ke ene luli la i Zosepa sari na tasina, meke la kamoi sa si arini pa Dotani.

¹⁸ Ba sipu dogoria rini korapa ene mae gua pa seu si asa, meke lopu ele ene kamo mae koa rini, si variva ego golomo nia rini pude va matea gana, gua. ¹⁹ Meke varivari zamai si arini, “Dotu, korapa maehe sa tie putaputagita,” gua si arini. ²⁰ “Aria mae mada seke va matea gana kamahire si asa. Mada oki voi nia sa tinina koa keke berukehe popadi hire. Mada zama sapu ele gani va matea keke kurukuru pinomo si asa, gua. Beto asa mada dogoria sapu na sa si kaqu ta evana koa ri nana pinutagita.”

²¹ Ba sipu avosia Rubeni sapu gua asa si podekia sa pude harupia se Zosepa, meke zama si asa, “Mada lopu va matea si asa. ²² Mada oki voi nia mo pa korapa berukehe pa soloso, mada lopu va bakoraia.” Zama gua si asa, pude harupu pule nia koa rini, meke garunu pule la nia koasa tamana gua. ²³ Ke sipu kamo koari na tasina se Zosepa, si va gore pania rini sa nana poko gele lima. ²⁴ Meke saputu vagia rini si asa, meke oki voi la nia pa korapa berukehe, sapu loke kolona.

²⁵ Meke sipu korapa henahena rini, si lopu sana dogoria rini si keke puku tie, saripu mae guadi koasa butubutu te Isimeli saripu ene mae guadi pa Qileadi meke korapa

la gua dia pa popoa Izipi. Meke va paleke ni rini koari na kameli sari na oto huda na meresena meke na oela humanā lea, na gua. ²⁶ Meke zama la koari na tasina se Ziuda, “Loke laena si be seke va matea gita sa tasida, meke tomea sa nana minate. ²⁷ Aria, mada holuholu nia gana si asa, koari na tie Isimeli, mada lopu va matea si asa, sina na tasida meke na eharada soti si asa.” Ke va egoa rina tasina si asa. ²⁸ Meke sipu tata kamo mae sari na tie holuholu pa butubutu Midiani, si kave vura nia rini pa korapa berukehe popana se Zosepa meke vata holu nia hiokona puta siliva rini koari na tie Isimeli si asa, meke turaⁿa la nia rina tie Isimeli si asa pa popoa Izipi.*

²⁹ Meke sipu la hopiki nia Rubeni sa berukehe popana si lopu dogoria sa se Zosepa, ke daku rikati sa sari nana poko pa tinalotaⁿa. ³⁰ Meke kekere pule la koari na tasina si asa, meke zama, “Sa koreo si lopu koa, ke sa si kote tavetia rau,” gua si asa.

³¹ Meke vagia rini si keke qoti kokoreo meke va matea, meke paleke vagia rini sa koti te Zosepa meke poⁿa nia pa korapa eharana sa qoti. ³² Meke paleke la nia rini sa koti gele lima koasa tamadia, meke zama, “Hie si dogoria gami. Mamu vilitia ko; mamu gilania sapu be tanisa tumu sia babe lokari,” gua si arini.

³³ Meke doⁿo gilania Zekopi si asa, meke zama, “Uve, tanisa tugo si hie!” gua si asa. “Gina kaiqa kurukuru pinomo na garata va unumia meke gania se Zosepa, sa tuqu koreo,” gua si asa. ³⁴ Meke daku rikati Zekopi sari nana poko pa tinalotaⁿa, meke va sagea sa sa poko baika, meke seunae hola koa besu nia sa sa tuna. ³⁵ Meke mae sari doduru tuna koreo na vineki, pude va manotia, ba korona tava manoto si asa. Zama si asa, “Kaqu kabo va gore hiteke nia tiniqu pa minate, koasa kasia popoa hie

* 37:28 TTA 7:9

sa tuqu koreo, meke lopu kaqu hite ari makudoqu.” Gua asa ke lopu makudo besu nia sa se Zosepa, sa tuna koreo. ³⁶Ego, koasa totošo hie si la holuholu nia ri na tie Midiani si asa koa keke tie pa popoa Izipi, pozana si e Potipa. Asa si keke koa ri na koimata tanisa banara pa Izipi, sapu kopuni sari na tie turu varane pa vetu tanisa banara tugo si asa.

38

Se Ziuda meke e Tama

¹ Meke pa totošo asa si taluarae koari na tasina se Ziuda meke la koa nana koa keke tie pozana e Hira, sapu mae guana koasa vasileana nomana pa Adulamu. ² Meke vasina si tutuvia sa si keke vineki pa butubutu Kenani, meke sa pozana sa tamana si e Sua. Meke haba ia sa si asa, ³ meke va podo nia sa koasa barikaleqe hie si keke tuna koreo, meke poza nia Era sa si asa. ⁴ Meke va aritiana pulea sa si asa, meke va podo nia sa si keke koreo pule, meke poza nia Onani sa si asa. ⁵ Meke keke tuna koreo pule si podoa sa, meke poza nia Sela sa si asa. Ba koa tu pa Akezibi se Ziuda totošo podoa sa sa tuna koreo.

⁶ Meke vagia e Ziuda si keke barikaleqe meke va haba nia sa koasa tuna koreo kenuna, sapu se Era. Meke sa pozana sa barikaleqe hie si e Tama. ⁷ Ba hoke luli hahanana kaleana se Era, sa tuna kenuna e Ziuda, ke lopu toŋoto pa dinonŋo te Zihova si asa, ke va matea Sa. ⁸ Beto asa si zama guahe se Ziuda koe Onani, “La mamu va tata ia sa nabonaboko barikaleqe tanisa tasimu, mamu va gore vura ia sa mua tinavete pude va podo ponía koburu sa tasimu pu ele mate,” gua se Ziuda koasa. ⁹ Ba ele gilania Onani sapu lopu kaqu tanisa soti sari na koburu gua, ke koa rina totošo sipu hoke va tata ia sa si asa, si hoke va honi pani sa sari na kolona pa pepeso, pude meke ponía tuna sa tasina, gua. ¹⁰ Gua asa, ke lopu qetu nia e Zihova

sapu gua tavetia sa, ke va matea tugo e Zihova si asa. ¹¹ Beto asa si zama la koasa nana roroto sapu se Tama se Ziuda, “Mamu koa pule la pa vetu tanisa tamamu, mamu koa nabonaboko, osolae pana noma sage se Sela, sa tuqu koreo,” zama gua si asa, sina balabala ia sa sapu e Sela ba hokara kote mate gua tugo sari tasina gua. Ke pule la pa vetu tanisa tamana se Tama.

¹² Meke sipu hola kaiqa vuaheni si mate sa barikaleqe te Ziuda, sapu sa tuna e Sua. Meke sipu beto sa totošo sapu besu nia sa si asa, si ene la pa Timina si asa meke luli koasa sa nana baere sapu se Hira, sa tie pa vasileana Adulamū. Vasina si ta koto sari na sipi te Ziuda. ¹³ Meke sipu tozi nia ri kaiqa tie se Tama, sapu “Ele sage la koto nana sipi pa Timina sa roamu,” gua, ¹⁴ si hobei sa sari nana poko nabonaboko, saripu hoke va sagei sa. Meke nobi nia poko sa sa isumatana, meke habotu nana pa sadana sa vasileana Enaimi, koasa siraṅa sapu la gua pa vasileana Timina si asa, sina ele gilana valeania sa sapu ele noma kamahire se Sela, ba lopu hite ta vala si asa koa sa pude haba ia gua.

¹⁵ Meke sipu dogoria Ziuda si asa, si balabala ia sa sapu keke maqota si asa, gua, sina nobia sa sa isumatana. ¹⁶ Ke kekere la ia sa pa vale siraṅa si asa, meke zama, “Ka visa kaqu tabara nigo rau?” Ba lopu gilania sa sapu na nana roroto mo si asa.

Meke nanasa se Tama, “Na sa si kaqu poni nau goi?” gua si asa.

¹⁷ Meke olaṅa se Ziuda, “Kaqu ponigo rau si keke qoti tunana koasa qua rovana,” gua si asa. Meke zama se Tama, “Ego, leana, ba kaqu veko paki vina sosode si goi koa rau, osolae poni mae nau goi sa qoti,” gua si asa.

¹⁸ Meke nanasa se Ziuda, “Na vina sosode sa si kaqu poni nia rau koa goi?” gua si asa. Meke olaṅa se Tama, “Sa mua riṅi vina gilagila soti meke na senina tugo, meke sa mua

kolu sapu korapa ta_ninia goi,” gua si asa. Beto asa si tiqe va kapae ia sa si asa, meke va aritiana nia sa si asa.

¹⁹ Beto asa, si pule la pa nana vetu se Tama, meke la hobe nana poko, meke va sage pulei sa sari nana poko nabonaboko.

²⁰ Meke garunia Ziuda sa nana baere sapu se Hira pude vagia sa qoti, meke paleke la nia, pude la vagi puleni sari na ti_nito_na pu ele veko va sosodeni sa koasa, gua; ba lopu boka dogoria Hira sa barikaleqe. ²¹ Meke nanasi Hira si kaiqa tie pa vasileana Enaimi, “Avei sa maqota sapu habotuna tani pa vale sira_na visoroihe?”

Meke ola_na sari na tie, “Namu loke maqota si ele hoke mae tani,” gua si arini.

²² Meke pule la koe Ziuda si asa meke zama, “Lopu boka dogoria rau sa barikaleqe, ba zamau rina tie vasina sapu namu na loke maqota si hoke koa vasina.”

²³ Meke zama se Ziuda, “Leana, mani kopuni mo sa sari na ti_nito_na. Na lopu hiva nia gita pude hegereni gita rina tie si gita. Ele podekia rau pude tabaria si asa, ba lopu boka dogoria goi si asa,” gua se Ziuda.

²⁴ Meke sipu hola ka _neta sidara, si mae koe Ziuda sari kaiqa tie meke zama, “Sa mua roroto sapu se Tama si va maqomaqotae, meke kamahire si aritiana si asa,” gua si arini. Meke zama se Ziuda, “Mi la vagi vura nia pa vetu si asa, mamu sulu va matea gana,” gua si asa.

²⁵ Meke sipu korapa va namanama vagi vura nia rini si asa, si garunu la zinama si asa koasa roana, sapu se Ziuda, sapu zama guahe, “Ele va aritiana au sa tie sapu tagodi sari na ti_nito_na hire: sa ri_ni, meke sa senina, meke sa kolu hie. Mamu dogoro viliti sapu tesei tugo sari na ti_nito_na arini,” gua si asa.

²⁶ Meke do_no gilani Ziuda si arini meke zama, “To_noto hola nau e Tama, sina lopu tavetia rau sa qua tinavete

koasa, pude kaqu vala nia rau koasa sa tuqu koreo sapu se Sela pude haba ia.” Meke lopu eko kapae pulea Ziuda si asa.

²⁷ Meke sipu kamo sa nana toroso pude podopodo, si ta gilana sapu na avisi tu si koa pa korapa tiana. ²⁸ Meke sipu podopodo si asa, si keke ri karua si va vura ia sa limana, meke tuqe vagia sa barikaleqe va podopodo si asa, meke pusi nia lozi ziṅara sa sa limana, meke zama, “Hiera si asa sapu podo kekenu,” gua si asa. ²⁹ Ba va nuquru pulea sa sa limana, meke sapu keke tasina tu si podo kekenu. Meke zama sa barikaleqe va podopodo, “Gua asa, ke tukelia goi sa mua siraṅa meke vura!” Gua asa ke poza nia Perezi sa si asa. ³⁰ Beto asa si podo vura mae sa tasina sapu ta pusie lozi ziṅara limana, meke ta pozae Zera si asa.

39

Se Zosepa meke sa Barikaleqe te Potipa

¹ Ego vagi la nia ri na tie Isimeli se Zosepa pa popoa Izipi, meke la vata holu nia rini si asa koe Potipa, sapu keke koari na palabatu nomadi tanisa baṅara meke keke koimata tugo koari na tie turu varane saripu kopu nia sa vetu tanisa baṅara.

² Meke koa koe Zosepa se Zihova, meke va bokaia Sa si asa koari doduru nana tinavete, meke pa vetu tugo tanisa nana palabatu pa popoa Izipi si koa si asa.* ³ Meke dogoro gilania tugo sa nana palabatu, sapu koa koe Zosepa se Zihova, ke va bokaia Sa koari doduru nana tinavete. ⁴ Meke qetu nia e Potipa si asa, meke vata evaṅae nia nana ṅati nabulu soti si asa. Meke va palabatua tugo sa pa nana vetu meke koari doduru nana likakalae saripu tagoi sa. ⁵ Koa gua koe Zosepa pa toroso asa, si manani e Zihova sari doduru tie pa vetu tanisa tie Izipi, meke sari

* 39:2 TTA 7:9

doduru likakalae pu tagoi sa, meke sari nana inuma. ⁶ Ke va karovo beto lani e Potipa sari doduru likakalae pu tagoi sa pa kinopu te Zosepa, meke lopu hite balabala ia sa si keketona, ba na gana ginani mo sapu hena ia sa si hoke balabala ia sa. Na koreo leleana meke vari nonoi tinina se Zosepa, ⁷ meke sipu hola sari kaiqa totošo si podalae okokoro nia sa barikaleqe tanisa nana palabatu se Zosepa, meke hoke tepa ia sa si asa pude la eko turaⁿia si asa pa teqe, gua.

⁸ Ba korona si asa, meke zama la koasa barikaleqe, “Dotu sa qua palabatu si lopu hite balabala pule nia si asa koa keketona pa korapa vetu, sina korapa koa qua si rau tani. Ele veko maeni sa pa qua kinopu sari doduru likakalae saripu tagoi sa. ⁹ Sa niniraⁿira sapu tagoa rau si kekenono gua sa niniraⁿira sapu tagoa sa koa sa vetu hie, meke lopu hite tuqe pulea sa si keketona koa rau, ba kekeke agoi mo si lokari. Na vegua meke kaqu boka tavetia tu rau sa tinavete kaleana hie, meke va sea pa kenuna sa Tamasa?” gua si asa. ¹⁰ Tepa la ia mo sa se Zosepa koari doduru hopeke rane, ba korona la eko turaⁿia sa si asa pa nana teqe.

¹¹ Ba keke rane, sipu lopu koa pa vetu sari na nabulu koreo tana vetu, si nuquru la pude taveti sari nana tinavete vasina gua se Zosepa, ¹² si harupu tuqea sa barikaleqe sa nana poko meke zama, “Tio, mae eko turaⁿau pa qua teqe,” gua si asa. Ba va kakalopuhia sa si asa meke haqala vura nana pa sada, meke luara pania sa sa nana poko pa limana sa barikaleqe.

¹³ Meke sipu dogoria sa barikaleqe sapu ele veko pania sa sa nana poko pa limana, meke govete vura nana pa vetu, ¹⁴ si tioki sa sari nana nabulu koreo meke zama, “Dotu si hie! Sa tie Hiburu sapu turaⁿa mae nia sa qua palabatu si va kurekure gita. Nuquru mae si asa pa qua lose, meke hiva mae naza au gua, ba gagaemana va sisigiti palae si

rau. ¹⁵ Meke sipu gagaemana si rau si haqala vura si asa pa sada meke veko pania sa sa nana poko pa kapaqu rau,” gua si asa.

¹⁶ Meke kopu nia sa barikaleqe sa nana poko osolae kamo pule mae sa koimata te Zosepa pa vetu. ¹⁷ Meke tiqe vivinei nia sa barikaleqe koe Potipa sa vivinei asa, meke zama, “Sa nabulu tie Hiburu sana sapu tura^{na} mae nia goi tani, si nuquru mae pa qua lose meke hiva ^{na}zau sa. ¹⁸ Ba sipu gagaemana si rau, si haqala vura pa sada si asa, meke veko pania sa sa nana poko pa kapaqu,” gua si asa.

¹⁹ Meke bugoro sisigiti sa palabatu te Zosepa, ²⁰ meke garuni sa sari kaiqa tie meke la tuqe vagia se Zosepa meke veko pa korapa vetu varipusi vasina sapu hoke kopuni rini sari na tie ta pusidi tanisa ba^{na}ra. ²¹ Ba koa koe Zosepa se Zihova, meke mana nia Sa si asa, ke qetu nia sa tie kopu tie varipusi si asa.* ²² Ke va palabatua sa tie kopu se Zosepa koa ri doduru tie ta pusidi pule, meke va ^{na}tati hiniva ia sa si asa koa ri doduru ti^{na}ito^{na} sapu ta tavete pa korapa vetu varipusi. ²³ Ke lopu hite tupiti nia sa tie kopu tie varipusi si keketona, sapu koa pa kinopu te Zosepa, sina koa koe Zosepa se Zihova meke va bokaia Sa si asa koari doduru nana tinavete.

40

Rupahi Zosepa sari na Pinutagita tadi na Tie Ta Pusidi

¹ Meke sipu ele hola sari kaiqa rane, si eva^{na}ia sa tie kopu napo vaeni, meke sa ^{na}tati tie kinakina bereti tanisa ba^{na}ra pa popoa Izipi si keketona sapu lopu qetu nia sa ba^{na}ra. ² Ke bugoroni sa ba^{na}ra sari karua ^{na}tati tie hire, ³ meke vata pusi sa ba^{na}ra sari karua pa vetu tanisa tie kopu, tie ta pusidi, vasina tugo sapu ta kopue se Zosepa. ⁴ Meke va

* 39:21 TTA 7:9

kopuni sa tie kopu koe Zosepa sari karua tie, pude tokani, meke koa seunae si arini pa vetu varipusi.

⁵ Keke boñi si hopeke putagita sari karua tie pa korapa vetu varipusi, sa tie tavetavete kolo vaeni, meke sa ñati tie kinakina bereti tanisa bañara pa popoa Izipi, meke lopu vari kekeñoñoi tugo ginuadi sari na dia pinutagita. ⁶ Meke sipu la dogori Zosepa si arini pana munumunu si doño talotaña si arini. ⁷ Ke nanasi sa sari karua, “Na vegua ke guana doño kulusu tu si gamu kara ñinoroi?” gua si asa.

⁸ Meke olaña sari karua, “Hopeke putagita si gami karua, meke loke tie tani si boka va bakala ponini gami sari mami pinutagita,” gua sari karua.

Meke zama se Zosepa, “E Tamasa mo boka tozi va bakali sari na pinutagita. Mi tozi nau sari na mia pinutagita,” gua si asa.

⁹ Ke zama sa tie tavetavete kolo vaeni, “Koasa qua pinutagita si koa nana si keke huda vaeni sapu koa pa kenuqu. ¹⁰ Meke ka ñeta sari na lelañana sa huda vaeni asa, sipu liho si asa, si vura mae sari na havorona meke lopu sana sagana sari na vuana. ¹¹ Meke tañinia qua pa limaqu sa kapa tanisa bañara, meke henai rau sari na vua vaeni meke mono lani rau pa korapa kapa, meke vala nia rau koasa bañara si asa,” gua si asa.

¹² Meke zama se Zosepa, “Hie sa rinupahana sa mua pinutagita: Sari ka ñeta lelaña huda vaeni si sari ka ñeta rane tugo,” gua si asa. ¹³ “Koasa rane vina ñeta si kaqu vata rupahigo sa bañara si goi, meke va turu pulego pa mua tinavete. Meke kaqu ade la nia goi pa limana sa nana kapa, gua tugo sapu hoke taveti goi visoroihe, sipu koa na tie tavetavete kolo vaeni tanisa si goi. ¹⁴ Ba mu tataru nau, mamu balabalau, pana koa valeana si goi. Mu toka nau mamu tozi au koasa bañara, pude va vurau koasa vetu varipusi hie,” gua si asa. ¹⁵ “Ura ele ta holuholue taloa si

rau pa popoa tadi na tie Hiburu, meke gua tugo sapu lopu hite tavetia rau si keketona sapu garoqu pude ta veko nia rau pa vetu varipusi tani pa popoa Izipi,” gua si asa.

¹⁶ Meke sipu avosia sa nati tie kinakina bereti, sapu leana sa rinupahana sa pinutagita tanisa tie tavetavete kolo vaeni si zama la koe Zosepa si asa, “Arau ba putagita tugo, meke kotui rau pa batuqu sari ka neta pili bereti, gua ¹⁷ Meke koasa pili sapu hake ulue, si koa dia soku votivotiki kinina ginani tanisa banara, ba mae sari na kurukuru tapuru meke gani i si arini,” gua si asa.

¹⁸ Meke olana se Zosepa, “Hie sa rinupahana sa mua pinutagita asa. Sari ka neta pili si sari ka neta rane tugo. ¹⁹ Koari ka neta si kaqu vata rupahigo sa banara si goi, meke kupa ia ruamu. Beto asa si kote va sigotia sa sa tinimu koa keke dedegere huda, meke kote mae sari na kurukuru tapuru meke gania ri sa tinimu,” gua si asa.

²⁰ Ego, koasa rane, pa mudidi ri ka neta rane si tavetia sa banara sa nana rane podo, pude tadi doduru nana nati palabatu koasa nana binanara gua, meke vata rupahia sa sa tie tavetavete kolo vaeni, meke sa nati tie kinakina bereti, meke turana lani sa pa kenudia ri nana nati palabatu si arini, ²¹ Meke vala pule nia sa banara koa sa tie tavetavete kolo vaeni sa nana tinavete koana, pude tavetavete pude kopu kolo vaeni tanisa banara, gua. ²² Ba huqi va matea sa banara sa nati tie kinakina bereti, gua puta tugo sapu zama nia Zosepa koasa. ²³ Ba namu mulini hola nia tu sa tie tavetave kolo vaeni se Zosepa, meke lopu hite balabala ia sa si asa.

41

Rupahia Zosepa sa Pinutagita Tanisa Banara pa Popoa Izipi

¹ Meke sipu hola karua vuaheni seunae gua ta pusi se Zosepa, si putagita ia sa banara sapu turu nana pa taqele Ovuku Naelo si asa, gua. ² Meke vura mae gedi koasa Ovuku Naelo sari ka zuapa bulumakao nobonobokodi saripu via meke bulebule tinidi, meke gani gedi duduli koasa taqelena sa Ovuku Naelo si arini. ³ Beto asa, si ari ka zuapa pule bulumakao peqepeqedi meke tale susuridi si vura mae, meke mae turu tata si arini koa ri kaiqa bulumakao pule pa taqelena sa Ovuku Naelo. ⁴ Meke la rina bulumakao peqepeqedi onolo toa betoi sari na bulumakao nobonobokodi. Beto asa, si tiqe vanunu sa banara. ⁵ Meke puta pule si asa, meke keke pinutagita pule si putagitaia sa, meke ka zuapa sari na vua huiti si vura mae pa keke natina, saripu lelead, meke noma valeana. ⁶ Beto asa si vura mae pule sari ka zuapa vua huiti haraharadi saripu novali sa givusu maninina sapu mae guana pa korapa soloso qega, ⁷ meke mae saripu haraharadi meke onolo toa betoi saripu toa valeanadi. Meke vanunu sa banara meke va nonoga ia sa sapu ele putagita si asa. ⁸ Meke koasa munumunu asa, si kulusu sisigiti sa banara, meke garuni sa si kaiqa tie pude la va maei sari na tie vakuvakutae na tie tumatumaedi pa popoa Izipi, meke tozi sa koa rini sari nana pinutagita, ba namu loke tie si boka va bakali koasa sari nana pinutagita.*

⁹ Meke zama la koasa banara sa tie tavetavete kolo vaeni, "Maqu helahelae nia koa goi kamahire sa qua sinea sapu ele tavetia rau, ¹⁰ Visoroihe sipu bugoro sisigiti nia goi sa nati tie kinakina bereti meke arau, meke vata pusi gami goi pa vetu tanisa tie kopu tie ta pusidi, ¹¹ meke keke boni, si hopeke putagita si gami karua, meke lopu kekenono tugo ginuadi sari na mami pinutagita. ¹² Meke koa somanae nana tugo koa gami kasa si keke tie Hiburu,

* 41:8 Dan 2:2

na tie vaqurana si asa, meke na nabulu tanisa tie kopu tie varipusi tugo si asa. Meke tozi gami karua sari na mami pinutagita koasa. Meke rupaha ponini gami sa ginuadi si rini. ¹³ Meke gua tugo saripu zamani sa si ta eva^{na}, va turu pule au goi si rau pa qua tinavete, ba vata huqia goi sa ⁿati tie kinakina bereti,” gua si asa.

¹⁴ Meke garunu lani sa baⁿara koe Zosepa si kaiqa tie, meke sipu ta tura^{na} vura mae si asa pa vetu varipusi, meke pa mudina sipu ele neri meke hobei sa sari nana poko, si mae turu pa kenuna sa baⁿara si asa. ¹⁵ Meke zama sa baⁿara koasa, “Putagita ia rau si keke pinutagita, meke loke tie si boka tozi va bakala poni nau sa ginuana, meke tozi nau ri kaiqa tie sapu agoi si boka rupahi sari na pinutagita, gua.”

¹⁶ Meke ola^{na} se Zosepa, “Qua baⁿara, arau si lopu kaqu boka, ba e Tamasa tu si kaqu rupaha ponigo sapu gua hiva nia goi,” gua si asa.

¹⁷ Meke zama sa baⁿara, “Putagita ia rau sapu korapa turu si rau pa taqelena sa Ovuku Naelo,.” ¹⁸ Meke vura mae gedi pa korapa ovuku sari ka zuapa bulumakao bulebule tinidi meke nobonobokodi, meke gani gedi duduli pa taqelena sa ovuku si arini. ¹⁹ Beto asa si ka zuapa bulumakao pule si vura sage mae saripu peqepeqedi meke tale susuridi. Namu lopu toa valeana sari na bulumakao arini koa ri doduru pu hoke dogori rau pa ninae vasina pa popoa Izipi. ²⁰ Meke la ri ka zuapa bulumakao peqepeqedi meke gani betoi saripu nobonobokodi. ²¹ Ba loke tie gilania, sina do^{no} hikare gua tugo visoroi hire si arini. Beto asa si tiqe vaⁿunu si rau. ²² Meke putagita dogoria pule rau si ka zuapa vua huiti saripu vura mae pa keke ⁿatina, meke katakata valeana namudi meke komihadi si arini. ²³ Beto asa si toqolo vura mae sari ka zuapa huiti, saripu haraharadi, sapu ⁿovali na givusu maⁿini

mae guana pa korapa qega si arini. ²⁴ Meke mae sari ka zuapa huiti haraharadi meke onolo toa betoi saripu toa valeanadi. Meke ele tozi rau koa rina tie vakuvakutae sari na pinutagita ba lopu keke arini si boka va bakali koa rau sari na pinutagita arini,” gua si asa.

²⁵ Meke zama la koasa banara se Zosepa, “Kekeke mo ginuadi sari karua pinutagita. Ele tozi nigo e Tamasa sapu gua kaqu tavetia Sa. ²⁶ Sari ka zuapa bulumakao nobonobokodi si sari ka zuapa vuaheni leadi, meke sari ka zuapa huiti leadi si sari ka zuapa vuaheni leadi tugo, meke kekenono mo ginuadi si arini. ²⁷ Meke sari ka zuapa bulumakao peqepeqedi saripu sage mumudi mae, meke sari ka zuapa huiti haraharadi, saripu novali na givusu mae guana pa korapa qega, si sari ka zuapa vuaheni soñe. ²⁸ Gua puta tugo asa sapu ele tozi nigo rau. Ele va dogoro nigo e Tamasa sapu gua kaqu tavetia Sa. ²⁹ Koari ka zuapa vuaheni si kaqu toa valeana sari doduru linetelete pa doduruna sa popoa Izipi. ³⁰ Meke pana hola sari ka zuapa vuaheni sara, si kaqu hobe mae sari ka zuapa vuaheni soñe, meke lopu kaqu ta balabalae sari doduru vuaheni leadi, ura kote ta novala beto koasa soñe sa popoa. ³¹ Meke sa totosu sipu toa valeana sari na linetelete si lopu kaqu ta balabalae, sina sa soñe sapu luli mudi mae si kaqu kaleana sisigiti. ³² Sa zinama pilipule te Tamasa koasa pinutagita ginuana, si ele tava tonoto koe Tamasa si asa, meke kote evania Sa si asa koari na rane mae hiroi. ³³ Ego, kamahire kaqu vizati goi kaiqa tie gilae, tumatumae, meke lohi dia binalabala, mamu va nati hiniva i pa popoa Izipi. ³⁴ Beto asa si kaqu vizati tugo goi si kaiqa palabatu, pude vagi sari na ginani padana, keke pa hopeke lima koari ka zuapa vuaheni, sipu toa valeana sari doduru linetelete. ³⁵ Kaqu garuni goi si arini pude vagi sari na ginani koari na vuaheni leadi saripu korapa mae. Meke kaqu poni niniranira goi si arini, pude varigarani rini

koari na vasivasileana nomadi, meke kaqu kopuni rini si arini. ³⁶ Sari na ginani arini saripu kaqu tava nama veko, si pude kaqu ta vala koa ri na tie koari ka zuapa vuaheni sipu kaqu ta evaⁿa sa soⁿe pa popoa Izipi meke pa siraⁿa gua asa si lopu kaqu agoso mate beto sari na tie pa popoa Izipi,” gua si asa.

Tava Qavuna pa Popoa Izipi se Zosepa

³⁷ Meke variva ego nia sa baⁿara, meke sari nana palabatu koasa nana qinavuna sa palani asa. ³⁸ Meke zama sa baⁿara koa rini, “Namu lopu kaqu boka vagia gita si keke tie leana hola, sapu kekeⁿoⁿo gua e Zosepa, keke tie sapu koa ia sa maqomaqona e Tamasa pa korapa nana tinoa,” gua si asa.

³⁹ Meke zama sa baⁿara koe Zosepa, “Ele va dogoro nigo Tamasa sari doduru pu gua hire, ke ta dogoro va bakala, sapu agoi mo si koa igo na ginilae nomana hola, meke na tinumatumae lohina, sapu loke tie pule tagoa. ⁴⁰ Ke kaqu va ⁿati hiniva igo rau pa qua popoa, meke sari doduru tie si kaqu va tabe igo meke kaqu vina rua si agoi koa sa qua ⁿiniraⁿira.* ⁴¹ Ego, kamahire si vizatigo rau, pude qavuna koari doduru tinoni pa popoa Izipi,” gua si asa. ⁴² Meke va gorea sa sa riⁿi pa kakarutuna sapu koa ia na kinubekubere tana binaⁿara korapana, meke va sage nia sa pa kakarutuna e Zosepa. Meke va sage nia poko lineni arilaena sa si asa, meke va paku nia seni qolo sa ruana si asa.* ⁴³ Meke vala nia sa koe Zosepa sa totopili vina rua tana binaⁿara pude suraⁿia, meke sari nana tie varipera si ene va kenuie koasa. Meke velavela si arini, “Mi kokotuⁿu nia si asa,” gua. Gua asa ke ta vizata se Zosepa pude na qavuna pa popoa Izipi. ⁴⁴ Meke zama la koe Zosepa sa baⁿara, “Arau sa baⁿara sapu zama atu koa goi.

* 41:40 TTA 7:10 * 41:42 Dan 5:29

Namu loke tie pa doduruna sa popoa Izipi si kaqu ovulia sa limana babe nenena be guana lopu va egoa goi si asa,” gua si asa. ⁴⁵⁻⁴⁶ Meke poza nia pozapoza Izipi sa baṅara se Zosepa sapu se Zapenati Panea, meke vala nia sa koasa si keke barikaleqe sapu se Asenati, sa tuna vineki e Potipera, sa hiama koasa vasileana lavata pa popoa Heliopolisi.

Meke ka tolonṅavulu puta vuahenina se Zosepa, sipu podalae nabulu nia sa sa baṅara pa popoa Izipi. Meke hoke luara veko sa sa vetu tanisa baṅara meke ene la i sa sari doduru vasina pa popoa Izipi. ⁴⁷ Meke koari ka zuapa vuaheni leadi sipu masuru sa pepeso, si vua va soku sari doduru linetelete pa popoa Izipi. ⁴⁸ Meke veko varigarani meke kopuni koari na vasivasileana nomadi e Zosepa sari na ginani pu mae guadi koari na inuma pa vari likohaena sa popoa. ⁴⁹ Meke hola sisigiti sa ginani, ke noso se Zosepa meke lopu padapada pule ginani si asa. Meke soku guana onone keoro pa masamasa kolo sari na ginani.

⁵⁰ Meke sipu lopu ele kamo mae sari na vuaheni soṅe, si podoi e Asenati sari karua tudia koreo ri karua Zosepa. ⁵¹ Meke zama se Zosepa, “Ele lopu va balabala nau sa Tamasa sari doduru qua tinasigiti, meke sari doduru tatamana tanisa tamaqu,” gua asa ke poza nia Manase* sa sa tuna koreo kenuna. ⁵² Meke zama pule tugo se Zosepa, “Ele poni nau koburu e Tamasa koasa popoa tinasuna si rau,” gua ke poza nia Iparemi* sa sa tuna koreo vina rua.

⁵³ Meke sipu beto sari ka zuapa vuaheni saripu qetuni rina tie pa popoa Izipi, ⁵⁴ si podalae sari ka zuapa vuaheni soṅe, gua puta tugo sapu ele zama nia e Zosepa. Meke kamoi soṅe sari doduru popoa, ba sa ginani si koa pa doduruna sa popoa Izipi.* ⁵⁵ Meke sipu podalae ovia sari

* 41:51 Sa ginuana Manase si ele muliṅi nia Rau sa qua tinasuna.

* 41:52 Sa ginuana Iparemi si tomo rua hola nia rau sapu kenuna. * 41:54

doduru tinoni pa popoa Izipi, si la tepa ginani si arini koasa baṅara, ke garunu lani sa baṅara si arini koe Zosepa, pude tavetia sapu gua kaqu tozia e Zosepa koa rini.*
⁵⁶ Meke niṅira va kaleana meke la gua koasa doduruna sa popoa sa soṅe, ke tukeli e Zosepa sari doduru vetu ginani, meke holuholuni sa koa ri na tinoni pa popoa Izipi sari na ginani. ⁵⁷ Meke sari doduru tie pa ninae popoa si mae koe Zosepa pa popoa Izipi, pude holu ginani, sina kaleana sisigiti sa soṅe pa ninae popoa.

42

La Holu Ginani pa Izipi sari na Tasina e Zosepa

¹ Meke sipu gilania Zekopi sapu koa nana sa ginani pa popoa Izipi, si zamai sa sari na tuna, “Na vegua ke lopu boka tavetia gamu si keke toṅa?” gua si asa. ² “Avoso nia rau sapu koa nana sa ginani pa popoa Izipi; mi la mamu holu ginani vasina, pude lopu kaqu ovia agoso mate si gita,” gua si asa.* ³ Ke topue la pa popoa Izipi sari ka manege puta tasina karokarovo e Zosepa, pude la holu ginani gua. ⁴ Ba lopu garunu va lulia e Zekopi koa rini se Benisimane, sa tasina soti Zosepa, sina mala nia sa sapu, meke gua, meke tutuvu tinasuna si asa, gua.

⁵ Meke somana luli tugo koari na tuna e Zekopi sari kaiqa tie pule, pude holu gedi ginani gua, sina kamoā tugo na soṅe sa popoa Kenani. ⁶ Ego, se Zosepa hie si na qavuna si asa pa popoa Izipi. Meke asa tugo si holuholuni sari na ginani koari doduru tie pa ninae popoa. Ke mae sari na tasina e Zosepa meke kokotuṅu gore pa pepeso pa kenuna sa. ⁷ Meke sipu dogori Zosepa sari na tasina si gilani sa si arini, ba evaṅa gunini sa na votiki tie si arini pude guana lopu gilani sa, gua. Meke nanasa hidahidaka la i sa si arini,

* 41:55 Zn 2:5 * 42:2 TTA 7:12

“Pavei mae gua mia si gamu?” gua si asa. Meke ola_{na} si arini, “Na mae gua mami pa Kenani pude holu gemami ginani, gua,” gua si arini.

⁸ Gilani nana mo e Zosepa sapu na tasina si arini, ba arini si lopu gilania si asa. ⁹ Meke balabala pulei Zosepa sari nana pinutagita, saripu putagita i sa si arini. Ke zamai sa si arini, “Na mae piko si gamu, na hiva mae hata vura nia gamu sa minalohoro tanisa mami popoa,” gua si asa.*

¹⁰ Meke ola_{na} sarini, “Ba_{na}ra, mua nabulu mo si gami na mae pude holu gemami ginani gua. ¹¹ Na tamatasi mo si gami doduru, meke lopu na tie piko na tie sekesekei na kokoha.”

¹² Ba zama la koa rini se Zosepa, “Lokari! Sapu mae nia gamu si pude hata ia sa vasina sapu malohoro sa mami popoa,” gua si asa.

¹³ Meke zama si arini, “Ba_{na}ra, gami ka manege rua tamatasi si gami doduru, meke na tuna keke tie pa popoa Kenani si gami. Ba keke tasimami si ele mate, meke sapu mudina hokara si korapa koa nana koasa tamamami ninoroi,” gua si arini.

¹⁴ Meke ola_{na} se Zosepa, “Gua tugo sapu ele zama nia rau, sapu na tie piko tugo si gamu. ¹⁵ Ego, guahe si kaqu tavetia rau pude va sosode gamu. Pa pozana sa ba_{na}ra pa Izipi si zama tokotokoro si rau, sapu namu lopu kaqu taluarae si gamu, osolae kaqu ta tura_{na} mae si asa.

¹⁶ Meke keke koa gamu si kaqu la tura_{na} mae nia si asa, meke gamu pu koa hola si kaqu ta kopue pa vetu varipusi tani, osolae tava sosode valeana sapu hinokara sa zinama sapu zama nia gamu. Babe kokohamia si gamu pa pozana sa ba_{na}ra, si na tie piko tugo si gamu,” gua se Zosepa.

¹⁷ Beto asa, si vekoi sa pa korapa vetu varipusi si arini ka neta rane.

* 42:9 Zen 37:5-10

¹⁸ Meke koasa vina neta rane si zama se Zosepa koa rini, “Arau si keke tie sapu va hinokaria sa Tamasa, meke kote boka harupi rau sari na mia tinoa pa keke ginugua. ¹⁹ Pude va sosodea sapu hinokara si gamu, si keke koa gamu si kaqu koa pa vetu varipusi, vasina tugo sapu ele ta kopue si gamu, meke gamu saripu koa hola si kaqu paleke pule lani koa ri na mia tamatina, saripu korapa koa agoso mate pa inovia, sari na ginani saripu ele holui gamu. ²⁰ Beto asa si mamu turaña mae nia sa tasimia mudina koa rau, pude boka va sosodea sapu gua ele zama nia gamu si hinokara, meke lopu kaqu va mate gamu rau si gamu,” gua si asa.

Meke va egoa rini si asa. ²¹ Meke vari zamai si arini, “Hinokara, kamahire si ta sigiti nia gita sa ginugua sapu ele tavete la nia gita koasa tasida, meke ele dogoria gita sa tinasuna nomana sapu ta evaña koasa, meke tepa ia sa sa tinokae, ba koroda avosia gita si asa. Gua asa ke ta gorei nia gita sa tinasuna hie kamahire,” gua si arini.

²² Ke zama se Rubeni, “Ele tozini gamu tu rau pude lopu va sigitia sa koreo ba koromia avosau gamu. Ke kamahire si vagia gita sa hinobena sa nana minate,” gua si asa.*

²³ Ele gilani nana tu e Zosepa sapu gua zamani rini ba lopu gilania rini si asa, sina keke tie tu va karokarovo poni zinama si arini. ²⁴ Meke taluarae se Zosepa meke podalae kabo, meke sipu boka zama pule si asa si pule mae, meke vizata vagia sa se Simione, meke vata pusia sa si asa pa kenudia rini.

Pule La pa Kenani sari na Tasina Zosepa

²⁵ Meke tozini Zosepa sari na nabulu pude va sinini ginani sari na dia baikā, meke veko vala pulei pa korapa hopeke baikā sari na dia poata, meke poni vinabeo pude tanisa inene pule. Ke tavete betoi tugo rini saripu gua asa.

* 42:22 Zen 37:21-22

²⁶ Ke va suraⁿⁱ ri na tamatasi sari na ginani saripu holui rini koari na dia doⁿ'ki, meke topue taloa si arini. ²⁷ Meke sipu noso rini pa keke vasina meke puta pana boⁿⁱ, si keke koari kasa si tukelia sa nana baika ginani, pude poniasa nana doⁿ'ki gua, si dogoria sa sa nana poata pa korapana sa batuna sa nana baika. ²⁸ “Kara, sa qua poata si pule mae nana tu he koa rau,” zama gua si asa koari na tasina. “Hiera koa nana pa korapa qua baika!” Meke matagutu na ta dua^{na} si arini, meke koasa dia minatagutu si varinanasi si arini. “Na sa si tavetia Tamasa koa gita,” gua si arini.

²⁹ Meke sipu kamo si arini pa Kenani koasa tamadia sapu se Zekopi, si tozi rini koasa sari doduru gua pu ta eva^{na} koa rini. ³⁰ Zama si arini, “Namu lopu hite zama hitehiteni gami sa qavuna pa popoa Izipi si gami, meke zutuni gami sa sapu na piko nia mo gami sa nana popoa, gua. ³¹ Ba ola^{na} la ia gami si asa, ‘Lopu na tie piko meke lopu na tie sekesekei na kokoha si gami. ³² Gami ka manege rua tamatasi mo si gami, meke keke mo sa tamamami, ba keke gami kasa tamatasi si ele mate, meke sapu mudina hokara si korapa koa nana koasa tamamami pa Kenani,’ gunia gami. ³³ Meke ola^{na} gami sa tie, ‘Guahe si kaqu tavetia rau pude maqu gilania sapu be lopu na tie sekesekei na kokoha si gamu. Keke koa gamu kasa hire si kaqu koa koa rau, meke saripu koa hola si kaqu taluarae, mamu paleke ginani la koari na mia tamatina pu korapa agoso mate pa inovia. ³⁴ Ego, kaqu tura^{na} mae nia gamu koa rau sa tasimia mudina. Beto asa si kaqu tiqe gilania rau sapu lopu na tie piko, ba na tie hinokara na no^{no} mia si gamu, meke kaqu va pule atua rau sa tasimia koa gamu, meke boka koa tani si gamu meke holuholu mia,’ gua,” gua si arini.

³⁵ Beto asa, si titisini rini sari na dia baika, meke dogori rini sari doduru dia kuru poata, meke sipu dogoro betoi

rini sari na dia poata, si matagutu beto si arini meke sa tamadia sapu se Zekopi. ³⁶ Meke zama la koa rini sa tamadia, “Vegua, hiva nia gamu si pude lopu dogori rau sari doduru qua koburu? E Zosepa si ele taloa, e Simione pule si ele taloa. Ego, kamahire si hiva vagi va seu ia gamu se Benisimane, meke arau mo va razai sari na tinasigiti,” gua si asa.

³⁷ Meke zama ia Rubeni sa tamana, “Be lopu tura^{na} pule mae nia rau koa goi se Benisimane, si boka va matei mo goi sari karua tuqu koreo. Ke mamu veko koa rau sa kinopuna, osolae kaqu tura^{na} pule mae nia rau koa goi si asa,” gua si asa.

³⁸ Ba ola^{na} se Zekopi, “Namu lopu kaqu boka va lulia rau koa gamu sa tuqu, ura ele mate sa tasina, meke asa mo telena si koa hola. Meke gua meke tutuvu tinasuna pule si asa pa sira^{na}. Na barogoso si rau kamahire, meke sa tinalota^{na} sapu poni nau gamu, si kote va mateau si rau,” gua si asa.

43

Pule La pa Izipi sari na Tasina Zosepa; Somana Luli se Benisimane

¹ Meke kaleana hola sa so^{ne} pa popoa Kenani, ² meke sipu ele hena betoi rina tatamana te Zekopi sari na ginani pu vagi maeni rini pa popoa Izipi, si zama la koari na tuna se Zekopi, “Mi pule la pa popoa Izipi, mamu la holu pule kaiqa ginani tadi gita,” gua si asa.

³ Ba zama se Ziuda, “Sa palabatu pa popoa sana si ele va balau zo^{na}zo^{na} gami, sapu lopu tava malumu si gami pude pule la koa sa, osolae luli sa tasimami koa gami, lopu kaqu ta hivae si gami pude dogoria si asa, gua. ⁴ Be va malumu lulia goi sa tasimami koa gami, si kote la holu ginani tamugoi si gami. ⁵ Ba be lopu va malumu lulia goi

si asa, si lopu kaqu la si gami, sina ele tozini gami tu sa palabatuna sa popoa, sapu lopu kaqu tava malumu si gami pude dogoria si asa, osolae luli sa tasimami koa gami,” gua si asa.

⁶ Meke zama se Zekopi, “Na vegua ke poniau tinasuna gamu, meke tozi nia sa palabatu sapu koa nana si keke tasimia,” gua.

⁷ Meke ola^{na} si arini, “Ura lopu makudo nanasani gami sa tie meke sari na mami tatamana, meke nanasa nia tugo sa sa tamamami, sapu korapa toa sia ba vegua? Meke vegua, korapa koa nana keke tasimia koreo? gua. Ke kaqu olaⁿⁱ tugo gami sari nana ninanasa. Lopu kaqu boka gilania gami sa nana hiniva, be lopu tura^{na} la nia gami koasa sa tasimami,” gua si arini.

⁸ Meke zama la koa sa tamana se Ziuda, “Va lulia sa koreo koa rau, pude topue keke gua si gami, meke lopu kaqu agoso mate pa inovia si gita. ⁹ Kaqu zama tokotokoro nia rau sa qua tinoa soti, meke koa rau kaqu va gore mae nia goi si asa. Meke be lopu tura^{na} pule mae nia rau koa goi si asa si kaqu koa koa rau mo sa tinazutuna doduru toতো. ¹⁰ Be lopu va sasanae si gami si be ele vina rua toতো tu la vasina si gami meke pule mae kamahire,” gua.

¹¹ Ke zama la koa rini sa tamadia, “Ego, be gua asa sa ginugua, si mi tavete guahe: Mi henai sari na likakalae saripu leadi hola pa nada popoa hie, mamu voi i pa korapa mia baika, pude na mia vinariponi koasa qavuna, guana, oto huda, na zipale, meke na oela huma^{na} lea, meke na ginani huma^{na} lea sapu hoke heni nia pa supu, meke na pisitakio sapu koa ia namuna guana okete, meke sari na vua olomodi. ¹² Mi tomoi tugo sari na mia poata saripu kaqu paleki gamu, ura kaqu paleke pule lani gamu sari na poata saripu va hake uluei rini koa rina mia baika. Na hokara tavete va sea hola mo si arini. ¹³ Mamu tura^{na}ia

sa tasimia, mamu tuture pule mae. ¹⁴ Mani toka nia sa Tamasa pu tagoi sari doduru niniranira sa tie, pude mani tataruni gamu, meke va pule mae ia se Benisimane, meke sa keke tasimia pule. Ba sapu arau, si be va muliuni rau sari na tuqu, si kaqu va muliuni tugo rau si arini,” gua si asa.

¹⁵ Ke vagi ri na tamatasi sari na vinariponi, meke sari na poata sokudi saripu tomo rua meke topue si arini turania rini se Benisimane meke la pa popoa Izipi. Meke la tutuvia rini se Zosepa vasina. ¹⁶ Meke sipu dogoria Zosepa se Benisimane sapu turania rini si zama la koasa nana nabulu kopu vetu si asa, “Mu turana lani pa qua vetu sari na tie hire sina hivani rau pude mae henahena pa qua vetu kohite korapa rane si arini, ke la mamu va matea si keke kurukuru, mamu va namaia,” gua si asa. ¹⁷ Meke tavete betoi sa nabulu saripu ta garununi sa, meke turana lani sa pa vetu te Zosepa sari kasa tamatasi.

¹⁸ Meke sipu ta turana va kamo la si arini pa vetu, si matagutu meke balabala guahe si arini, “Koa gua mo koari na poata saripu tavapule koari nada baika pa toতোসো kekenu si ta turana mae nia gita tani. Meke kote raza gita rini, meke vagi sari nada don'ki, meke vata evanaeni gita nana nabulu mo sa si gita,” gua si arini. ¹⁹ Meke sipu kamo rini pa sasadana sa vetu, si zama la koasa nabulu kopu vetu si arini. ²⁰ “Ke Banara, ele mae tu si gami tani keke toতোসো visoroi hire meke holu ginani. ²¹ Meke sipu korapa pule la pa mami popoa gua, si noso paki si gami pa sirana, meke tukeli gami sari mami baika, meke hopeke gami si dogori sari mami poata sapu hake ulue dia pa korapa hopeke mami baika, namu koa beto dia sari doduru. Meke kamahire si paleke pule maeni gami koa goi si arini. ²² Kaiqa poata pule si paleke maeni gami, pude holu va soku ginani. Ba lopu gilania gami sapu esei si veko

pule lani koari hopeke mami baika sari na mami poata,”
gua si arini.

²³ Meke zama sa nabulu, “Mu lopu talota^{na}, na balabala mamata si gamu. Sa mia Tamasa, sapu sa Tamasa tanisa tamamia, si gina ele vekoi pa korapa hopeke mia baika sari na mia poata. Ba arau ele vagi mo sari na hinoludi,” gua si asa. Beto meke tura^{na} la nia sa koa rini se Simione.

²⁴ Meke tura^{na} nuquruni sa nabulu pa korapa vetu sari kasa tamatasi, meke poni kolo sa, pude daloi sari na nenedi, meke poni ginani tugo sa sari na dia don[']ki.

²⁵ Meke va namanama i rini sari na dia vinariponi pude valani koe Zosepa, sipu kamo si asa pana korapa rane, ba sina ele ta tozi nia tu rini sapu kote henahena tura^{na}ia rini si asa, gua. ²⁶ Meke sipu kamo pa nana vetu se Zosepa, si paleke nuquru lani rini koasa sari na vinariponi, meke kokotu^{nu}u gore pa pepeso pa kenuna sa si arini. ²⁷ Meke nanasani e Zosepa koa rini sari na dia tinoa sapu vegua si arini meke nanasa pule, “Vegua sa tamamia barogoso sapu vivinei nia gamu koa rau? Korapa toa valeana si asa?”

²⁸ Meke ola^{na} si arini, “Sa mua nabulu ta pama^{na}aena, sapu sa tamamami si korapa toa valeana nana,” gua si arini, meke kokotu^{nu}u pa kenuna sa si arini.

²⁹ Meke sipu dogoria Zosepa sa tasina sapu se Benisi-mané, si zama si asa, “Hiera sa tasimia mudina sapu ele tozi nau gamu. Tuqu, mani mana nigo sa Tamasa,” gua si asa. ³⁰ Beto asa, si hinoqa taluaré se Zosepa koa rini, sina tataru hola nia sa bulona sa tasina, meke tata kabo vura mo si asa, ke nuquru la si asa pa korapa nana lose meke kabo. ³¹ Meke sipu beto daloa sa sa isumatana, si vura mae si asa, meke podeke sisigitia sa pude lopu kabo, meke zamai sa si arini pude va hihia i sari na ginani koa rini. ³² Ba se Zosepa si henahena koa keke tevolo meke sari kasa tasina si henahena koa keke tevolo votikaena. Meke

sari na tie Izipi saripu henahena vasina si ta poni vata kale tugo koa keke tevelo, na lopu boka henahena turaⁿae koa ri na tie Hiburu si arini, ura na hopena pa hahanana tadirini si pude gua asa. ³³ Meke sari na dia hinabotu si tava toⁿoto beto koasa tevelo, pa kenuna sa tevelo te Benisimane, si podalae koasa kenuna meke kamo koasa sapu mudina hokara, meke magasa hola si arini. ³⁴ Meke tava hia la koa rini sari na ginani koasa tevelo te Zosepa, meke sa vinahia ginani la koasa tevelo te Benisimane si ka lima totoso holani saripu tadirini. Meke henahena na napo turaⁿia rini se Zosepa, meke qetuqetu hola si arini.

44

Sa Kapa Muliununa

¹ Meke garunia e Zosepa sa nana nabulu kopu pa korapa nana vetu, pude “Va siⁿini soku ginani sari na baika tadi kasa sara, pada dia sapu boka paleki rini. Mamu va hake ulue pule lani koari hopeke dia baika sari hopeke dia poata. ² Mamu va hake ulue la nia pa korapa baika ginani tanisa koreo mudina hokara sa qua kapa siliva. Mamu veko turaⁿae la nia tugo sa poata hinoludi ri na ginani.” Ke tavete betoi tugo sa sapu gua ta garunu nia sa koasa. ³ Ke pana munumunu hokara si va garunu taloa ni sa si arini, koari na dia doⁿ'ki, meke taluarae si arini. ⁴ Meke sipu lopu ele taloa va seu si arini koasa vasileana lavata si zama la se Zosepa koasa nana nabulu kopu vetu, “Mu tuture haqala luli la i sari na tie hiroi. Pana kamoi goi si arini, si mamu nanasi, ‘Na vegua ke hobe nia tinavete kaleana tu gamu sa tinavete leana? ⁵ Na vegua ke hikoa tu gamu sa kapa siliva tanisa qua baⁿara? Ura asa sa kapa sapu hoke napo nia sa, meke asa tugo si hoke tavetavete nia sa koasa nana tinavete dogodogorae. Namu kaleana sisigiti sapu tavetia gamu!’ mamu guni.”

⁶ Meke sipu kamo sa nabulu si arini, si zama puleni tugo sa nabulu koa rini sari na zinama arini. ⁷ Meke ola^{na} la ia ri kasa tamatasi si asa, “Ba^{na}ra na vegua ke zama gua tu asa si goi. Gami si namu lopu hite tavete gua asa. ⁸ Nake gilani mua, sapu ele paleke pule mae guni gami pa popoa Kenani sari na poata, saripu dogori gami hake uluedi pa korapa hopeke mami baika koa goi. Na vegua ke kaqu hikoi tu gami sari na siliva na qolo pa vetu tanisa mua ba^{na}ra? ⁹ Ba^{na}ra be keke koa gami si ta poho sapu vagia si asa, si mani tava mate si asa, meke gami doduru sapu koa hola, si kaqu ta eva^{na}e mua nabulu mo”, gua si arini.

¹⁰ Meke zama sa nabulu, “Hinokara mia, ba keke mo koa gamu sapu ele vagia sa kapa, si kaqu ta eva^{na}e na qua pinausu, meke sapu gamu doduru pu koa hola si boka taloa,” gua si asa. ¹¹ Ke tuturei va gorei rini pa pepeso sari na dia baika ginani, meke hopehopeke tukeli rini si arini. ¹² Meke viliti va hiteki sa nabulu te Zosepa si arini, podalae koa sa sapu kenuna meke beto koa sa sapu mudina, meke ta dogoro sa kapa pa korapa baika te Benisimane. ¹³ Meke daku rikati ri kasa tamatasi sari na dia poko pa tinalota^{na}, meke va sura^{na} pulei rini sari na baika koari na dia don^{ki}, meke kekere pule la si arini koasa vasileana lavata.

¹⁴ Meke sipu la kamo pa vetu te Zosepa se Ziuda meke sari na tasina, si korapa koa nana vasina si asa, meke la kokotu^{nu} gore pa kenuna sa si arini. ¹⁵ Meke zama la koa rini se Zosepa, “Na sa sapu ele tavetia gamu? Lopu gilania tu gamu sa tie sapu keke^{no}no gua arau, sapu boka dogori sari na tiⁿⁱtona tomedi?”

¹⁶ “Ba^{na}ra, na sa si boka zama nia gami koa goi?” Ola^{na} gua se Ziuda, “Vegua meke kaqu boka varitokei si gita? Meke vegua meke kaqu boka rupaha puleni gami si gami? Ura va vurai Tamasa sari na mami sinea. Ke kamahire si na

mua nabulu mo si gami doduru, meke lopu asa mo telena sapu ta dogoro sa kapa koa sa,” gua si asa.

¹⁷ Ba zama se Zosepa, “Ai, lokari! Namu lopu kaqu tavetia rau sapu gua asa! Asa mo telena sapu ta poho nia sa kapa si kaqu ta eva^{nae} na qua nabulu. Ba sapu gamu doduru pu koa hola si kaqu pule valeana beto lamo koasa tamamia,” gua si asa.

Tepaia Ziuda se Benisimane

¹⁸ Meke ene tata sage la koe Zosepa se Ziuda meke zama, “Ke ba^{na}ra, va malumau, maqu va bakalia koa goi. Ba meke bugoro nau, ura na keke^{no}no gua puta tugo sa ba^{na}ra si goi. ¹⁹ Ke ba^{na}ra, ele nanasa guahe si goi koa gami, ‘Vegua, koa nana sa tamamia, babe keke tasimia?’ gua. ²⁰ Meke ola^{na} atugo gami, ‘Uve, koa nana sa tamamami sapu barogoso, meke sa tasimami mudina hokara, sapu podo pa nana binarogoso, ba sa tasina sa koreo mudina hie si ele mate tu, meke telena eke mo sapu podo pa keke tinadia soti si koa hola, gua asa ke tataru hola nia sa tamana si asa.’ ²¹ Meke ele tozini gami goi si gami, pude tura^{na} mae nia tani si asa, ²² Meke ola^{nigo} gami, sapu lopu kaqu boka luaria sa koreo sa tamana, ba be luaria sa si asa, si kote mate mo sa tamana, gua. ²³ Meke zama si goi, ‘Namu lopu kaqu tava malumu si gamu pude pule mae koa rau tani, osolae luli mae koa gamu sa tasimia mudina,’ gua.

²⁴ Meke sipu pule la koasa tamamami si gami, si tozi betoni gami koasa sapu gua ele zamani goi. ²⁵ Meke sipu tozi puleni gami sa pude pule mae holu vasi ginani, gua, ²⁶ si ola^{na} la ia gami si asa, ‘Lopu kaqu boka tava malumu si gami pude la koasa tie, osolae luli koa gami sa tasimami mudina meke boka la si gami,’ gua. ²⁷ Meke zama mae koa gami sa tamamami, ‘Ele gilania mia gamu, sapu karurua

mo sari na koreo pu va podoni rau koe Reseli sapu sa qua barikaleqe. ²⁸ Meke keke koari karua si ele luara pani au, meke rovea rau sapu gina ele ta garata va umumu koari na kurukuru pinomo, sina lopu boka dogoro pulea rau, seunae gua taluarae si asa. ²⁹ Ego, be vagi taloa nia gamu si hie kamahire koa rau, meke be ta evaⁿa si kaiqa toⁿa koasa, meke sa tinalotaⁿa sapu tavete mae nia gamu koa rau, si kote va mate au mo koasa qua binarogoso?" gua si asa."

³⁰⁻³¹ Ba lopu makudo se Ziuda meke zama, "Baⁿara, be lopu koa sa koreo hie meke pule la koasa tamaqu si rau, meke be dogoria sa sapu lopu luli koa rau sa koreo, si namu kote mate mo si asa, sina sa tinina sa koreo hie si guana tinina soti mo, meke ele barogoso hola tugo si asa meke sa tinalotaⁿa sapu kaqu vata evaⁿia gita koasa, si kote va matea si asa. ³² Meke gua pule he, ele va tatara nia rau sa qua tinoa, koasa guguana sa koreo hie koasa tamaqu. Ele tozi nia rau sapu be lopu turaⁿa pule nia rau si asa koasa tamaqu, si kaqu ta zutu nia rau sa sinea ninae rane. ³³ Ego, baⁿara, kamahire si kaqu koa si rau tani, pude na mua pinausu koasa hinobena sa koreo hie, ba sa koreo hie si mani luli pule la koari na tasina. ³⁴ Ve kote gua meke kaqu boka pule la koasa tamaqu si rau, be lopu luli koa rau sa koreo? Namu lopu hiva dogoria rau sa tinasuna sapu kaqu ta evaⁿa koasa tamaqu," gua se Ziuda.

45

Vata Gilana Pule nia se Zosepa Koari na Tasina

¹ Lopu boka tuqe pule nia se Zosepa pa kenudia ri nana nabulu, ke garuni sa sari doduru pude vura taloa koasa lose, meke loke tie hokara si koa koasa ba sari na tasina, sipu tozini sa sari na tasina sapu asa mo se Zosepa, gua.*

* 45:1 TTA 7:13

² Meke kabo va ululae sisigiti si asa, meke avosia ri na tinoni pa popoa Izipi, meke kamo la tu pa vetu tanisa baṅara sa inavoso asa. ³ Meke zama la koa ri na tasina se Zosepa, “Arau mo se Zosepa. Vegua, sa tamaqu, korapa toa valeana?” Ba sipu avosia rina tasina sapu gua asa, si matagutu sisigiti si arini, meke lopu boka zama hobea rini si asa. ⁴ Ke zama la koa rini se Zosepa, “Mi tata mae koa rau.” Meke rizu tata la koasa si arini, meke zama si asa, “Arau mo se Zosepa sa tasimia, sapu ele vata holu nia gamu pa popoa Izipi. ⁵ Ego, mu lopu talotaṅa na vari zutui puleni gamu kamahire, sapu ele vata holu nau gamu tani. Ura e Tamasa tu ele garunu va kenue mae nau tani, pude harupi sari na tinoa tadi na tie, gua. ⁶ Hiera sina vina rua vuahenina sa soṅe pa popoa hie. Ka lima vuaheni pule si koa, meke namu loke tie si kaqu boka lelete babe pakepakete na gua. ⁷ Ele garunu va kenue mae nau sa Tamasa si rau koa gamu, pa siraṅa variva magasana guahe, meke pude lopu kaqu mate palae si gamu meke sari na tumia, na gua. ⁸ Ke hinokara sapu lopu gamu garunu mae nau tani si rau, ba e Tamasa tu. Asa tu ele vata evaṅae nau ṅati koimata arilaequ tanisa baṅara si rau, meke arau palabatu nia sa doduruna sa nana popoa, meke arau tugo sa qavuna tana doduruna sa popoa Izipi,” gua si asa.

⁹ “Ego, tuturei pule la koasa tamada, mamu tozi nia sapu guahe si zama nia sa tuna sapu se Zosepa: ‘Ele vata evaṅae nau na qavuna e Tamasa si rau pa doduruna sa popoa Izipi, ke mamu mae koa rau. Mamu lopu va sasanae,’ mamu gunia si asa.* ¹⁰ Kote boka la koa ia gamu sa popoa pa Qoseni, pude boka koa tata koa rau vasina si gamu: gamu doduru mo, sari na mia koburu, sari na tudia ri na tumia, sari na mia sipi na qoti, sari na mia bulumakao meke sari doduru likakalae saripu tagoi gamu. ¹¹ Be guana

* 45:9 TTA 7:14

koa si gamu pa Qoseni, si kote boka kopuni gamu rau, ura ka lima vuaheni pule si koa, sapu kote koa ia sa so_{ne}, meke lopu hivani gamu rau si gamu, sari na mia tatamana, meke sari na mia rovana sipi pude agoso mate pa inovia.

¹² Ego, boka dogorau gamu doduru meke e Benisimane kamahire, sapu arau Zosepa hinokara tugo si rau. ¹³ La mamu tozia koa sa tamaqu sa _nnira_nira lavata sapu tagoa rau tani pa popoa Izipi, meke sari doduru ti_nito_na saripu ele dogori gamu. Beto mamu tuturei tura_na mae nia tani si asa.”

¹⁴ Beto asa si _nnaza ia sa se Benisimane sa tasina, meke podalae kabo, meke kabo tugo se Benisimane sipu korapa _nnaza ia sa si asa. ¹⁵ Meke sipu korapa kabokabo si asa, si hopeke _nnazai sa sari na tasina meke ahoi sa si arini. Beto asa si podalae zama koa sa sari na tasina.

¹⁶ Meke sipu kamo la pa vetu tanisa ba_nara sa inavoso, sapu ele mae sari na tasina e Zosepa gua, si qetu sa ba_nara meke sari nana _nnati palabatu koa sa nana bina_nara. ¹⁷ Meke zama la koe Zosepa sa ba_nara, “Mu tozini sari na tasimu pude va sura_ni koari na don_n'ki sari na ginani meke pule la pa popoa Kenani. ¹⁸ Madi la vagia sa tamadia meke sari na dia tamatina meke pule mae tani. Meke kaqu poni nia rau koa rini sa vasina sapu leana hola pa popoa Izipi, meke kaqu koa tagotago hola si arini. ¹⁹ Mamu tozini tugo, pude vagi kaiqa totopili susura_nana pa popoa Izipi, pude sura_ni sari na dia barikaleqe na koburu, meke pude tura_nia tugo sa tamadia na gua. ²⁰ Madi lopu talota_nani rini sari na dia tinagotago saripu veko hola i rini pa popoa Kenani, sina sari doduru ti_nito_na saripu leadi hola koasa doduruna sa popoa Izipi, si kaqu tadirini mo,” gua sa ba_nara.

²¹ Ke tavete betoi ri na tuna e Zekopi sari doduru gua pu ta tozi nia rini. Poni totopili susura_nana na ginani

vinabeo e Zosepa si arini gua puta tugo sapu ele garunu nia sa baṅara koa rini. ²² Meke hopeke poni poko tugo sa si arini, ba koe Benisimane si ka ṅeta gogoto poata siliva, meke ka lima poko si vala i sa koasa. ²³ Meke ka manege puta doṅ'ki si garunu lani sa koasa tamana, sapu suraṅi soku tiṅitona leadi hola pa popoa Izipi, meke ka manege puta doṅ'ki saripu suraṅi sari na huiti na bereti meke kaiqa ginani koasa dia inene. ²⁴ Meke vata luara taloai sa sari na tasina, meke sipu taluarae si arini, si zama la koa rini si asa, “Mu lopu varitoketokei tokele pa siraṅa si gamu,” guni sa.

²⁵ Meke taluarae pa popoa Izipi si arini, meke pule la pa dia popoa koasa tamadia, sapu e Zekopi pa popoa Kenani. ²⁶ Meke tozi nia rini se Zekopi, “Korapa toa nana se Zosepa. Meke asa tugo sa qavuna nomana pa doduruna sa popoa Izipi!” gua si arini. Meke ta duaṅa sa bulona e Zekopi meke lopu boka va hinokari sa si arini.

²⁷ Ba sipu tozi rini koasa sari doduru gua pu zamani Zosepa koa rini, meke dogori sa sari na totopili saripu garunu lani Zosepa pude suraṅa la nia si asa pa Izipi gua, si ṅiṅira pule sa maqomaqona. ²⁸ Ke zama si asa, “Sa tuqu Zosepa si korapa toa nana! Asa mo sapu hiva nia rau. Maqu la dogoria sipu lopu ele mate si rau,” gua si asa.

46

Zekopi meke sari Nana Tatamana si La pa Izipi

¹ Meke va qaṅiri betoi Zekopi sari doduru nana likakalae meke la pa Biasiba si asa, meke vasina si va vukivukihi la si asa koasa Tamasa tanisa tamana sapu se Aisake. ² Meke pana boṅi si zama la koasa sa Tamasa pa keke dinogodogorae, meke titioko, “Zekopi, Zekopi!” gua. Meke olaṅa si asa, “Baṅara, hiera si rau,” gua. ³ Meke zama sa Tamasa, “Arau sa Tamasa, sapu sa Tamasa tanisa

tamamu. Mu lopu matagutu la pa popoa Izipi si goi, ura kaqu va nomaia rau sa mua butubutu vasina. ⁴ Kaqu luli turanigo Rau pude la pa popoa Izipi si goi, meke kaqu turana pule maeni Rau pa popoa hie sari na mua butubutu. Kaqu mate pa limana e Zosepa si goi,” gua si Asa.

⁵ Meke va surania ri na tuna si asa, meke gua tugo sari na dia koburu na barikaleqe koari na totopili pu valani sa banara pa popoa Izipi, meke taluarae pa Biasiba si arini. ⁶ Meke turana betoi rini sari doduru dia rovana sipi na bulumakao, meke sari doduru dia likakalae pu vagi rini pa popoa Kenani, meke la pa popoa Izipi si arini. Meke turana betoi tugo e Zekopi sari doduru tuna.* ⁷ sari na tuna koreo, na vineki meke sari na tudia.

⁸ Ego, hire sari doduru tie koasa puku tatamana te Zekopi, saripu luli koasa meke la pa popoa Izipi, sapu sari Rubeni sa tuna koreo kenuna. ⁹ Ego, hire sari na tuna koreo Rubeni: Ari Hanoki, Palu, Hezironi meke Kami. ¹⁰ E Simione meke sari na tuna koreo: Ari Zemuela, Zamini, Ohadi, Zakini, Zohara, meke Saulu sapu sa tuna keke barikaleqe Kenani. ¹¹ E Livae meke sari na tuna koreo: Ari Qerisoni, Kohati meke Merari. ¹² E Ziuda meke sari na tuna koreo: Ari Era, Onani, Sela, Perezi meke Zera, (ba mate pa popoa Kenani sari Era e Onani.) Sari na tuna koreo Perezi si Hezironi meke Hamulu. ¹³ E Isaka meke sari na tuna koreo: Ari Tola, Pua, Zasubi, meke Simironi. ¹⁴ E Zeboloni meke sari na tuna koreo: Ari Seredi, Eloni meke Zalili. ¹⁵ Hire sari na tuna Zekopi saripu va podoni sa koe Lia pa Mesopotemia, meke sa tuna vineki sapu se Daena. Sa vinarigaraedi ri doduru, si ari ka tolonavulu neta koreo na vineki.

¹⁶ E Qadi meke sari na tuna: Ari Zepone, Hagi, Suni, Eziboni, Eri, Arodi meke Areli. ¹⁷ E Asa meke sari na tuna

* 46:6 TTA 7:15

koreo: Ari Imina, Iseva, Isivi, Beria meke se Sera sa tasidia vineki. Meke hire sari na tuna koreo e Beria: Ari Hebere meke Malakiele. ¹⁸ Ego, arini sari ka manege onomo tuna e Zekopi koe Zilipa, sa nabulu vineki sapu vala nia Lebani koasa tuna vineki sapu se Lia. ¹⁹ Se Reseli sa barikaleqe te Zekopi meke sari na tuna: Ari Zosepa meke Benisimane. ²⁰ Sipu koa pa popoa Izipi se Zosepa si va podoni sa koe Asenati sari karua tuna: Ari Manase meke Iparemi. Se Asenati hie si na tuna barikaleqe e Potipera, keke hiam pa Heliopolisi si asa.* ²¹ E Benisimane meke sari na tuna koreo: Ari Bela, Bekera, Asibeli, Qera, Neamani, Ehi, Rosi, Mupimi, Hupimi meke Aradi. ²² Arini sari ka manege made tuna koreo Zekopi koe Reseli. ²³ Sa tuna Dani si e Husimi. ²⁴ Se Napitalai meke sari na tuna koreo: Ari Zazili, Guni, Zezera meke Silemi. ²⁵ Hire sari na tuna koreo e Zekopi koe Biliha: Se Biliha hie, si na nabulu vineki, sapu vala nia Lebani koasa tuna barikaleqe, sapu se Reseli. Ari ka zuapa sari doduru. ²⁶ Sa vinarigaraedi ri doduru tuna e Zekopi saripu la pa Izipi si ari ka onomo navulu onomo. Ba lopu somana ta nae sari na barikaleqe tadi na tuna. ²⁷ Karua tuna koreo e Zosepa si pododi pa popoa Izipi; ke sa vinarigaraedi ri doduru koasa nana puku tatamana, si ari ka zuapa navulu lima saripu la vasina.*

Zekopi meke sa Nana Tatamana si Koa pa Izipi

²⁸ Meke garunu va kenu la nia Zekopi se Ziuda koe Zosepa, meke tozi nia, pude la tutuvia si asa pa Qoseni, totoaso kamo rini vasina. ²⁹ Surana pa nana totopili se Zosepa meke la tutuvia sa sa tamana pa Qoseni. Totoso varitutuvi rini, si nazaia Zosepa sa ruana sa tamana meke lopu tuture beto kabo si asa. ³⁰ Meke zama la koe Zosepa se Zekopi: “Kamahire si maqu mate, sina ele dogoria rau

* 46:20 Zen 41:50-52 * 46:27 TTA 7:14

sa isumatamu meke gilania sapu korapa toa mua si goi,”
gua si asa.

³¹ Meke zama la koari na tasina, meke koari na tata-
mana te Zekopi se Zosepa: “Kaqu la meke tozi nia rau
sa baṅara Izipi, sapu sari na tasiqu meke sari doduru
tatamana tanisa tamaqu pu koadi pa Kenani, si ele kamo
koa rau, gua. ³² Kaqu la tozi nia rau sapu na tie kopu
sipi si gamu, meke ele turaṅa maeni gamu sari na mia
rovana sipi na bulumakao, meke sari doduru mia likakalae
pu tagoi gamu. ³³ Meke pana tioko gamu sa baṅara meke
nanasani sari na mia tinavete, ³⁴ si mamu olaṅa toṅoto
la ia sapu na tie kopu sipi si gamu pa dodurudi rina mia
tinoa, kekeṅoṅo gua tugo ri na tiatamada, mi gunia. Gua
asa, si kaqu va koa gamu sa pa Qoseni si gamu.” Zama gua
se Zosepa, sina sa hahanana tadi na tie Izipi si lopu hoke
hiva va tata i rini sari na tie kopu sipi, gua.

47

Mana nia Zekopi sa Baṅara

¹ Ke turaṅi Zosepa sari ka lima tasina meke la koasa
baṅara meke zama, “Sa tamaqu meke sari na tasiqu si ele
kamo, mae guadi pa popoa Kenani. Paleki rini sari doduru
dia likakalae pu tagoi rini, meke turaṅi tugo rini sari na
dia rovana sipi na bulumakao. Meke kamahire si korapa
koa pa Qoseni si arini,” gua si asa. ² Meke va turui sa pa
kenuna sa baṅara sari na tasina. ³ Meke nanasi sa baṅara
sari kasa tamatasi, “Na tinavete sa si taveti gamu?” “Na
tie kopu sipi si gami, baṅara, kekeṅoṅo gua tugo ri na
tiatamamami pukerane,” gua si arini. ⁴ “Ele mae si gami
pude koa pa popoa hie, sina sa soṅe si kaleana hola pa
popoa Kenani, meke loke vasina pude ganigani sari na
mami rovana sipi. Ke mamu tataruni gami, mamu va koa
gami pa kali popoa pa Qoseni,” gua si arini. ⁵ Meke zama

la koe Zosepa sa baṅara, “Ego, ele kamo sa tamamu meke sari na tasimu kamahire. ⁶ Sa popoa Izipi si boka koa ia rini kamahire. Mu va koa ia sa tamamu meke sari na tasimu koa ke vasina sapu leana hola sa pepeso. Madi la koa pa Qoseni, meke be gilani goi si kaiqa tie bokabokadi koa rini, si mamu va kopuni sari na qua rovana sipi,” gua sa baṅara.

⁷ Meke turaṅa nuquru nia Zosepa se Zekopi sa tamana, meke va turua sa si asa pa kenuna sa baṅara, meke mana nia Zekopi sa baṅara. ⁸ Meke nanasia sa baṅara si asa, “Ka visa vuahenimu si goi?” gunia sa.

⁹ Meke olaṅa se Zekopi, “Na tie enene mo si rau pa doduruna sa qua tinoa, koari ka keke gogoto tolonavulu puta vuaheni. Meke lopu soku sari na vuaheni arini, ba tasuna hola si arini. Lopu kekenoṅo gua ri na inene tadi na tiatamaqu pukerane,” gua si asa. ¹⁰ Meke mana nia Zekopi sa baṅara meke tiqe zama luluaria sa si asa meke taloa. ¹¹ Meke va koa ia Zosepa sa tamana meke sari na tasina pa popoa Izipi, meke poni vasina na pepeso masuruna sa sapu leana hola koasa popoa, tata koasa vasileana lavata koasa pinaqaha popoa pa vasileana Ramesesi, gua puta tugo sapu garunu nia sa baṅara koa sa. ¹² Meke poniani ginani Zosepa sa tamana, meke sari na tasina, meke sari doduru tinoni saripu koa pa kinopu tanisa tamadia, kamo koari pu hitekedi.

Sa Soṅe

¹³ Meke ninira hola sa soṅe meke loke ginani si koa pa ninae vasina, ke ovia meke lopu ninira sari doduru tie pa popoa Izipi meke pa Kenani. ¹⁴ Meke varigarani Zosepa sari doduru poatadi rina ginani saripu vata holu ni sa koari na tie pa popoa Izipi meke pa Kenani, meke paleke lani sa pa vetu tanisa baṅara. ¹⁵ Meke sipu ele holuholu betoni ri na tie Izipi na tie Kenani sari na dia poata, si mae koe Zosepa sari na tie Izipi meke zama, “Mu poni gami

ginani! Lopu leana pude mate pa kenumu goi si gami, sina ele upata beto sari doduru mami poata,” gua si arini.

¹⁶ Meke ola^{na} se Zosepa, “Mi va maei sari na mia rovana bulumakao, meke kaqu hobeni ginani rau si arini, be guana beto sari na mia poata,” gua si asa. ¹⁷ Ke tura^{na} vala i rini koe Zosepa sari na dia rovana bulumakao. Hobeni ginani sa sari na dia hose, na sipi, na qoti, na bulumakao meke sari na doⁿ'ki. Meke koasa vuaheni sana si poni ginani sa si arini, koasa hinobedi ri doduru dia rovana kurukuru.

¹⁸ Meke koasa vuaheni sapu luli la, si mae si arini koe Zosepa meke zama, “Baⁿara, lopu kaqu boka tomea gami si keketo^{na} sapu hinokara koa goi. Sari doduru mami poata si ele upata beto, meke sari na mami rovana kurukuru si tamugoi beto mo. Namu loketo^{na} hokara sapu koa hola pude vatui koa goi, ba sari na tinimami meke sari na mami pepeso mo si koa. ¹⁹ Mu lopu va mate gami, mamu hata ia sa sira^{na} pude lopu kaqu ivulu sari na mami pepeso. Mamu holu hobeni ginani sari na tinimami meke sari na mami pepeso pude nana nabulu sa baⁿara si gami. Meke asa kaqu tagoi sari na mami pepeso, ba mamu poni gami ginani pude toa si gami, meke na kiko pude mami lelete koari na mami pepeso,” gua si arini.

²⁰ Meke vata holu ni rina tinoni pa popoa Izipi sari doduru dia pepeso koe Zosepa, pude tanisa baⁿara, ura na kaleana hola sa soⁿe pa popoa sana. Ke sari doduru pepeso si tanisa baⁿara mo. ²¹ Meke vata eva^{na}e ni nabulu e Zosepa sari doduru tie, koari doduru vasidi pa popoa Izipi. ²² Sa titeke pepeso sapu lopu holua sa si na pepeso tadi na hiama. Sari na pepeso hire si lopu holuholuni rini, sina tabari sa baⁿara si arini koari na dia tinavete, ke boka holu gedi ginani si arini. ²³ Meke zama la koari na tinoni se Zosepa, “Gilania gamu, sapu

ele holu gamu rau si gamu meke sari na mia pepeso pude tanisa baṅara kamahire. Ke hire sari na kiko tamugamu pude mamu letei koari na mia inuma. ²⁴ Ke koa rina toso pakepakete si kaqu vala ia gamu, sa keke pa lima koasa baṅara, meke sari na kiko saripu koa hola si pude tana lelete na henahena tamugamu meke sari na mia tatamana.”

²⁵ Meke olaṅa sarini, “Ele harupi goi sari na mami tinoa, meke ele tavete valeana si goi, baṅara koa gami, ke kaqu na nabulu tanisa baṅara mo si gami,” gua si arini. ²⁶ Ke vata evaṅae nia keke tinarae tanisa popoa Izipi e Zosepa, si pude vala keke pa lima, koari na ginani saripu ele ta pakete, pude tanisa baṅara. Sa tinarae hie si korapa koa hola meke tava ṅiṅira pa rane ṅinoroi. Ba sari na pepeso tadi na hiama mo, si lopu tagoi sa baṅara.

Sa Tinepa Vina Betobeto te Zekopi

²⁷ Meke koa pa popoa Izipi pa kali popoa pa Qoseni sari na tie Izireli, meke koa tagotago na podo va soku koburu si arini vasina. ²⁸ Meke ka manege zuapa vuaheni si koa pa popoa Izipi se Zekopi, osolae kamo ka keke gogoto made ṅavulu zuapa vuahenina si asa. ²⁹ Meke sipu tata kamo sa toso pude mate si asa si tiokia sa se Zosepa sa tuna, meke zama ia sa si asa, “Mu veko sa limamu pa varikorapadi ri karua pudapudaqu. Mamu zama tokotokoro nia, sapu lopu kaqu pomunu nau goi pa popoa Izipi, mu gua.* ³⁰ Ura na hiva ta pomunae si rau vasina sapu ta pomunae sari na tamaqu. Kaqu paleke vura nau gamu si rau pa popoa Izipi, meke kaqu la pomunu nau vasina sapu ta pomunae si arini,” gua si asa. Meke olaṅa se Zosepa, “Kaqu tavetia rau sapu gua zama nia goi,” gua si asa.

* 47:29 Zen 49:29-32, 50:6

³¹ Meke zama se Zekopi, “Mu zama tokotokoro nia sapu kaqu tavetia goi si asa.” Meke zama tokotokoro se Zosepa koe Zekopi, meke zama leana se Zekopi, sipu korapa habotu pa nana teqe si asa.

48

Manani Zekopi sari Iparemi e Manase

¹ Sipu hola kaiqa rane si tozi nia rini se Zosepa sapu moho sa tamana, gua. Ke tura_{ni} Zosepa sari karua tuna koreo, sapu sari Manase e Iparemi pude la dogoria se Zekopi, gua. ² Meke sipu tozi nia rini se Zekopi sapu ele mae sa tuna sapu se Zosepa, pude dogoria si asa, gua, si va _{ni}nirae si asa meke habotu sage pa nana teqe. ³ Meke zama la ia Zekopi se Zosepa, “Sa Tamasa sapu tagoi sari doduru _{ni}nira_{ni}ira si vura koa rau pa Luzi koasa popoa Kenani meke mana nau.* ⁴ Meke zama guahe si Asa koa rau: ‘Kaqu va sokui rau sari na tumu, meke sari na tutimu goi, si kaqu ta eva_{nae} butubutu sokudi, meke sa pepeso hie, si kaqu poni nia rau koari na tutimu pude tagoa rini ninae rane,’ gua.

⁵ Ego, sari karua tumu koreo goi Zosepa, saripu pododi tani pa popoa Izipi, sipu lopu ele mae rau, sapu sari Iparemi meke e Manase si taqarau, keke_{no}no gua puta tugo mo ari Rubeni e Simione si arini. ⁶ Sari kaiqa tumu pule saripu podo pa mudidia, si lopu kaqu ta pozae taqarau si arini, meke sa tinago na pepeso sapu kaqu ta hia nia rini, si kaqu mae gua tu koari Iparemi meke Manase. ⁷ Tavetia rau sapu gua asa, sina sa tinamu sapu se Reseli, sapu talota_{na} hola nia rau si ele mate pa popoa Kenani, lopu seu pa Eparata, koasa qua pinule mae pa Mesopotemia. Meke pomunu nia rau si asa pa vale sira_{na}

* 48:3 Zen 28:13-14

la gua pa Eparata.” (Eparata si ta pozae Betilihema pa rane n̄inoroi.)^{*} ⁸ Sipu dogori sa sari karua tuna koreo, “Ari sei si hire?” nanasa gua se Zekopi.

⁹ Meke olana la koasa tamana se Zosepa, “Arini sari karua tuqu koreo saripu poni nau sa Tamasa tani pa popoa Izipi.” Meke zama la koasa se Zekopi, “Turana maeni koa rau pude qu manani,” gua si asa. ¹⁰ Ba rida sari na matana Izireli, sina ele barogoso sisigiti si asa, meke lopu boka dodogorae valeana. Ke turana lani Zosepa koasa sari karua tuna koreo, meke n̄azai na ahoi sa si arini. ¹¹ Meke zama la koe Zosepa se Izireli, “Lopu hite rovea rau sapu kaqu dogoro pulea rau sa isumatamu, meke kamahire si namu va dogoro nau Tamasa sari na mua koburu.” ¹² Meke daku va rizui Zosepa sari kara pa varikorapa nenena e Zekopi meke hoqa todono pa pepeso si asa. ¹³ Meke rizu va tata la i Zosepa sari karua koe Izireli, Iparemi pa kali gedena meke Manase pa kali mataona Izireli. ¹⁴ Ba qaqaama variseani Izireli sari na limana koa ri karua. Sa lima mataona si va opo la nia sa pa batuna e Iparemi sapu mudina meke sa lima gedena si va opo la nia sa pa batuna e Manase, sapu kenuna. ¹⁵ Meke mana nia Izireli se Zosepa meke zama guahe:

“Sa Tamasa sapu nabulu nia ri karua tiatamaqu, ari Ebarahami e Aisake, si mani manani sari koreo hire! Sa Tamasa sapu turanau pa rane hie si kaqu manani sarini. ¹⁶ Sa mateana sapu harupau koari doduru tinasuna si kaqu manani sari karua koreo hire! Meke lopu kaqu ta mulinae sa pozaqu meke sari na pozadia ri na tiatamaqu, sapu sari Ebarahami e Aisake pa korapa dia tinoa, meke kaqu soku hola sari na tudia, na tudia ri na tudia pa popoa pepeso.”

¹⁷ Meke sipu dogoria Zosepa sapu veko la nia sa tamana sa lima mataona pa batuna Iparemi, si lopu qetu si asa,

* 48:7 Zen 35:16-19

meke tuqea sa sa limana sa tamana pude va rizu pania pa batuna Iparemi, meke pude va karovo la nia koe Manase gua. ¹⁸ Meke zama ia Zosepa sa tamana, “Lopu gua asa tamaqu, ura hiera tu sapu kenuna; mu veko la nia pa batuna sa lima mataomu.”

¹⁹ Ba korona sa tamana meke zama, “Gilania qua tuqu, gilania qua. Sari na tuna na tudia ri na tuna Manase ba kaqu na butubutu lavata tugo. Ba sa tasina mudina si kaqu arilaena hola nia si asa meke sari na tuna na tudia ri na tumu si kaqu ta eva^{na}ae sari na butubutu niniradi”, gua si asa.

²⁰ Meke manani sa koasa rane sana si arini meke zama guahe: “Pa korapa pozamu goi si kaqu ta tozi vurae koari na tinoni Izireli sa minana sapu zama guahe: ‘Mani vata eva^{na}ae nigo Tamasa pude gua tugo Iparemi e Manase si goi,’ gua.” Gua asa ke va arilaena hola ia Izireli se Iparemi koe Manase.*

²¹ Meke zama la koe Zosepa se Zekopi, “Ele gilania mua sapu tata mate si rau, ba sa Tamasa si kaqu koa koa goi, meke kaqu tura^{na} pule nigo koa sa popoa tadi na tiatamamu. ²² Vatu nia rau koa goi ba lopu koari na tasimu si pa Sekemi, sapu sa popoa masuruna sapu vagia rau pa vedara na bokala koari na tie Amoraiti,” gua si asa.

49

Manani meke Leveni Zekopi sari na Tuna Koreo

¹ Meke tioko varigara ni Zekopi sari na tuna koreo meke zama i sa, “Varigara beto mae si gamu doduru; maqu tozini gamu gua sapu kaqu ta eva^{na} koari na rane vugo na repere:

² Gamu na tuqu, mi varigara mae;
mamu va avoso mae koa rau.
Mi avosia sa tamamia Izireli.

* 48:20 Hib 11:21

³ Agoi Rubeni, sa qua koburu kenuna, meke na qua
 niniraⁿira,
 na koburu kekenu pa pinodopodo pa qua pinalabatu,
 arilaemu hola pa vina noma pule nigo
 meke ninira hola ni goi sari na tasimu.

⁴ Kekeⁿoⁿo guana naqe si goi sapu raza ia sa popoa.
 Gua asa si lopu kaqu boka koimata ni goi sari na tasimu
 koreo,
 sina eko turaⁿia goi sa qua nabulu barikaleqe pa qua
 teqe
 meke lopu pamaⁿa nau goi si rau.

⁵ Ari Simione e Livae si karua tamatasi soti
 meke sari na dia vedara si variva mate.

⁶ Koroqu va egoi rau sari dia kinuhana golomodi.
 Meke lopu kaqu somana ni rau sari dia vivinei.
 Ura koasa dia binugoro si seke va mate tie si arini.
 Qetu si arini pa dia binugoro pude seke kumati sari na
 pikupikutu makasidi rina bulumakao.

⁷ Namu ta levei sa dia binugoro, sina ninira sisigiti si asa,
 meke na ninovaⁿovala nomana koari na tie.
 Kaqu vari paqapaqaha ni rau pa doduru popoa Izireli si
 arini,
 meke kaqu va hihia i rau koari na tudia rina tuqu.

⁸ Agoi Ziuda si kaqu vahesi igo rina tasimu.
 Kaqu neti goi ruadi sari na mua kana,
 meke kaqu todoⁿo pa kenumu goi sari na tasimu.

⁹ Kekeⁿoⁿo guana laione se Ziuda, sapu va matea sa nana
 boso meke kekere pule la pa nana bae;
 eko magogoso si asa,
 meke loke tie si hiva va tekulia.*

¹⁰ Keke tumu goi si kaqu na baⁿara,

* 49:9 Nab 24:9; Rev 5:5

meke sa tutimu si kaqu tagoa sa nnirnira pude na
 banara
 osolae kamo mae sa tuna pu garona pude tagona sa
nnirnira,
 meke kaqu todono na va tabea ri na butubutu si Asa.

¹¹ Pusi nia sa sa nana don'ki koasa huda vaeni,
 meke sa tuna don'ki koasa lelana vaeni toa
 valeanana;

sina kote soku hola sari na huda vaeni pa nana popoa sapu
 soku hola vuadi,
 ke leana hola pude na ginani tadi na kurukuru,
 meke be hiva si kote boka nuzapi sa sari nana poko
 koasa kolo vaeni zinara.

¹² Sari na matana si zinara koasa ninaponapo vaeni,
 meke sari na livona si keoro koasa ninapona sa
 meleke.

¹³ E Zeboloni si kaqu koa pa masamasa kolo;
 meke kaqu ta evanae na sigotoana vaka si asa;
 meke sa kokoina sa nana popoa si kaqu kamo la gua
 pa Saedoni.

¹⁴ Isaka si kekenono guana don'ki ninirana,
 sapu eko varikali nia na vovoina likakalae mamatadi.

¹⁵ Ba sipu dogoria sa sapu sa vasina magomagogosoana si
 leana, meke variva qetu sa popoa tanisa,
 si kokopo gore nia sa avarana pude paleki sari na
 pinaleke mamata,
 meke ta evanae pinausu pu ta zukuru pa tinavete si
 asa.

¹⁶ E Dani si kaqu koimata ni na kopu ni na totoli ni sari
 nana tinoni meke kaqu ta evanae keke butubutu
 pa Izireli.

17 Kaqu kekeno_{no} guana noki sapu koa pa kali sira_{na} sapu
variva matena,
meke garatia sa sa nenena sa hose,
ke sa tie pu hake koasa si hoqa gore taloa pa mudina.

18 Ke Zihova, aqa nia rau sa Mua tinaharupu.

19 Keke puku tie varipera hikohiko si kaqu rapatia se Qadi,
ba kaqu va kilasi sa meke hadu va seui sa si arini.

20 Kaqu masuru valeana sa pepeso te Asa,
meke kaqu va vura nia sa ginani arilaena hola gua
padana keke ba_{na}ra.

21 Napitalai si kekeno_{no} guana kurukuru sapu ta pozae
dia sapu ta rupahana,
meke sari na tuna pu podoi sa si lelead.

22 E Zosepa si guana huda vaeni sapu vua katakata,*
meke toa valeana tata koasa bukaha,
meke sari na lela_{na} si haele sage hola nia sa goba.

23 Meke rapata va ni_{nira} la ia ri nana kana,
meke gona nia tupi rini si asa.

24 Ba va totoanae valeana nia sa sa nana bokala,
meke tava ni_{nira} sari na limana,
koasa ni_{nira} tanisa Tamasa Heheda te Zekopi,
meke koasa Sepati sapu lavelave kopuna se Izireli
guana Patu aqoroana.

25 Sa Tamasa tanisa tamamu si toka nigo,
meke sa Tamasa pu tagoi sari doduru ni_{nira} si
mana nigo,

* 49:22 Kaiqa tie si balabala ia sapu sa zinama Hiburu pa vesi hie si tozia: "Zosepa si guana keke do_n'ki pinomona tata pa keke kolo bukaha, meke sa tuna do_n'ki pa kali toqere."

meke ponigo sa ruku pa galegalearane,
meke na bukaha sapu vura mae gua pa kauru pepeso,
meke kaqu soku na mua kurukuru na koburu.

²⁶ Sa tinamanae tanisa tamamu si noma holani sari na toqere koadi,
holani sari doduru tin^uiton^a tolavaedi na toqere toa holadi.

Sari na tinamanae hire si madi koa pa batuna e Zosepa guana toropae ban^aara pa batuna sapu ta paqaha pude na koimata koari na tasina.

²⁷ E Benisimane si keken^oono guana siki variva mate na oviana;
sapu pana munumunu si gania sa sa gana boso sapu ele vagia sa,
meke pana veluvelu si va hia i sa sari na vinagi pa vinaripera.”

²⁸ Arini sari ka manege rua butubutu Izireli; meke sari na zinama tinamanae gotogotodi pu hopeke zamani sa tamadia koarini.

Mate meke Ta Pomunae se Zekopi

²⁹ Meke zamai Zekopi sari na tuna, “Tata mate si rau kamahire. Meke pana mate rau si mamu la pomunu tura^a nau koari na tamaqu koasa bae te Eporoni pa nana inuma, sapu na tie Hitaiti, ³⁰ pa Makapela, pa kali gasa rimata pa Mamere pa popoa Kenani. Ele holua Ebarahami sa pepeso hie koe Eporoni pude na vasina popomunuana.*

³¹ Vasina si ta pomunae se Ebarahami, meke sa nana barikaleqe sapu se Sera, meke vasina tugo si ta pomunae se Aisake meke sa nana barikaleqe sapu se Ribeka, meke vasina tugo si pomunu nia rau se Lia.* ³² Sa pepeso meke

* ^{49:30} Zen 23:3-20 * ^{49:31} Zen 25:9-10, 35:29

sa bae vasina, si ele ta holudi koari na tie Hitaiti, ke mamu pomunau vasina.”³³ Meke sipu beto totozini Zekopi sari na tuna koreo sari nana hiniva hire, si poloi sa sari na nenena pa teqe. Eko pule, meke tiqe mate si asa.*

50

¹ Meke n̄azaia Zosepa sa tamana meke kaboa na ahoa sa si asa. ² Meke tozini Zosepa sari na tie pu va nama tomate pa pinomunaena pude veko nia meresena* sa tinina sa tamana. ³ Ka made n̄avulu puta rane si ta kopue koa rina tie va nama tomate sa tinina, sina asa tugo sa padana. Meke kaboa ri na tinoni pa Izipi koari ka zuapa n̄avulu rane* si asa.

⁴ Meke sipu ele hola sari na rane tana besu, si zama la i Zosepa sari kaiqa tie nomadi tanisa ban̄ara, “Be qetu nau gamu, si mamu la tozia koasa ban̄ara sa inavoso hie, ⁵ ‘Sipu tata mate sa tamaqu, si tozi nau sa pude zama tokotokoro koasa, sapu kaqu la pomunu nia rau si asa koasa lovu sapu horea sa telena pa popoa Kenani. Ke tepa si rau koa goi, pude mu va malumau, pude maqu la pomunia sa tamaqu, beto asa maqu pule mae.’” * ⁶ Meke ola n̄a sa ban̄ara, “Ego, mu sage la, mamu pomunu nia sa tamamu gua sapu ele va tatara nia goi koasa.”

⁷ Ke sage la pomunu nia Zosepa sa tamana. Meke sari doduru koimata tanisa ban̄ara, meke sari doduru n̄ati palabatu pa nana qinavuna, meke sari doduru n̄ati hiniva pa popoa Izipi, ⁸ meke sari nana tatamana, na tasina, meke sari doduru puku tatamana tanisa tamana, ari doduru si sage beto la. Sari na koburu hitehitekedi mo, na dia rovana sipi, qoti, na bulumakao, meke sa dia nabulu kopu

* 49:33 TTA 7:15 * 50:2 Sa meresena hie si pude va popaia sa tini pude lopu muzi meke va pomunia. * 50:3 Kabo nia rina tie Izipi keke n̄o n̄o guana keke n̄ati ban̄ara si asa. * 50:5 Zen 47:29-31

si koa hola pa popoa Qoseni. ⁹ Sari na tie pa totopili meke na hose ba luli tugo koasa; kapu na puku tinoni lavata si asa.

¹⁰ Meke sipu kamoā rini sa vasina te Atadi tana vari-paqahi ni rini sari na kiko huiti koari na qaqaletodi, pa kali gasa rimata koasa Ovuku Zodani, si koa va seunae meke kabokabo va ulululae sisigiti pa tinaruqoqo si arini. Meke ka zuapa rane besu nia Zosepa sa tamana. ¹¹ Meke sipu dogoria rina tiena soti sa popoa Kenani sa tinaruqoqo pa Atadi, si zama guahe si arini, “Ke kara, hola sa tinaruqoqo lavata sapu eᵛaᵇia ri na tie Izipi!” gua. Gua asa ke ta pozae na tinaruqoqo tadi na tie pa Izipi sa vasina asa.

¹² Gua asa ke tavetia ri na tuna koreo Zekopi gua sapu tozini sa, ¹³ meke paleke la nia rina tuna koreo sa tinina pa popoa Kenani, meke la pomunu nia pa korapa bae pa Makapela pa kalina Mamere, koa sa pepeso sapu ele holua Ebarahami koe Eporoni sa tie Hitaiti pude na vasina popomunuana, gua.* ¹⁴ Meke sipu beto pomunu nia Zosepa sa tamana si pule la pa Izipi turaᵇi sa sari na tasina, meke sarini pu luli koasa.

Zama Va Manoti Zosepa sari na Tasina

¹⁵ Ego pa mudina sa minate tanisa tamadia, si zama guahe sari kasa tasina e Zosepa, “Vegua beka, hokara korapa kana gita Zosepa, meke kuhanani gita sa pude hobei sari doduru nada sinea saripu tavete lani gita koasa?” gua. ¹⁶ Ke garunu la nia zinama rini se Zosepa, sapu zama guahe, “Sipu lopu ele mate sa tamada, si zama vekoni sa, ¹⁷ ‘Mamu zama guahe koe Zosepa: Ele tozini gami sa pude tepaigo: mu tataruni, mamu taleosoni sari na sinea na tinavete kaleadi saripu tavete atuni ri na tasimu koa goi, gua.’ Ke kamahire, mu tataruni gami, mamu taleosoni sari

* 50:13 TTA 7:16

na mami sinea. Gami si na nabulu mo te Tamasa tanisa tamamu.” Sipu vagia Zosepa sa inavoso hie si kabo si asa.

¹⁸ Ke la hoqa todoño pa kenuna sa sari na tasina meke zama, “Hire si gami kasa na mua nabulu,” gua si arini.

¹⁹ Ba zama la koa rini se Zosepa, “Mi lopu matagutu si gamu. Lopu boka hobeia rau sa tuturuana te Tamasa,” gua si asa. ²⁰ “Gamu mo si ele balabala va kaleanau, ba sa Tamasa si ilirae nia lineana Sa sa kinaleana. Gua sapu ta evaña pa rane ñinoroi, si pude boka harupi sari na tinoa tadi soku tie gua. ²¹ Ego, mi lopu koa matagutu si gamu, kaqu kopuni gamu rau meke gua tugo sari na mia koburu.” Ke zama valeana pulei na va manoti sa bulodi si arini.

Mate se Zosepa

²² Meke koa turaña mo Zosepa pa popoa Izipi sa butubutu tanisa tamana, meke kamoia sipu keke gogoto manege puta vuahenina si asa meke tiqe mate. ²³ Meke dogoro kamoi Zosepa sari na tuna Iparemi koari ka ñeta sinage, meke sari na tuna Makiri sapu sa tuna Manase. Meke va kekenoño gunia na tuna mo sa sa tuna Makiri. ²⁴ Meke zama la koari na tasina si asa, “Tata mate si rau kamahire, ba sa Tamasa si kaqu kopu zoñazoñani gamu meke turaña vurani gamu koasa popoa hierana, meke valani gamu koasa popoa sapu ele va tatara nia Sa koe Ebarahami, Aisake, meke Zekopi.” ²⁵ Meke tepa ia Zosepa si keke vina tatara nabuna koari na tuna Izireli sapu guahe, “Pana mae turaña vurani gamu sa Tamasa pa Izipi, si mamu paleke taloani sari na susuriqu,” gua.* ²⁶ Meke sipu keke gogoto manege puta vuahenina se Zosepa si mate si asa, meke beto asa si veko nia meresena rini sa tinina, meke tiqe voi ia rini pa kesi si asa.

* 50:25 Ekd 13:19; Zos 24:32; Hib 11:22

Buka Hope

The Holy Bible in the Roviana language of the Solomon Islands

Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Dec 2020 from source files dated 24 Dec 2020

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5